

Konica

The Power of Color

Najmoderniji univerzalni sistem ispunjava sve potrebe za štampom zasnovanom na digitalnoj tehnologiji. Postizanje slike najvišeg kvaliteta i odličan odnos rezultat-troškovi.

R1 SUPER

KONICA DIGITAL MINILAB SYSTEM

, minilaboratorija novog standarda u digitalnoj eri!

HRS
HI - RESOLUTION SCANNER

digital
ICE
APPLIED SCIENCE FICTION

Konica Color QA Paper
Type AD

Beam Convergence Head
B.C.H.

KUPILI SU JE: Foto PETAR - Temerin   Foto ŠUMADIJA - Arandelovac   Foto STUDIO FORMA - Negotin   Foto TROJKA - Ruma
Foto DUGA - Čuprija   Foto COLOR 2000M - Beograd   Foto PICASSO - Smederevo

Još kvalitetnije fotografije

- Skener filmova sa vrhunskim performansama i rezolucijom omogućava najkvalitetnije skeniranje fotografija i efikasnost u radu
- Potpuno nova komponenta za štampanje (BHC exposure engine) proizvodi fotografije najvišeg kvaliteta
- Originalna Konica tehnologija za poboljšanje kvaliteta unesenog materijala AIE (Automatic Image Enhance) daje reprodukciju koja je lepša nego ikad
- Digitalni kanal omogućava najviši kvalitet štampe fotografija, nezavisno od filma ili vrste medija
- Dodatne funkcije, kao što su korekcija ogrebotina/prašine (Digital ICE) i korekcija crvenih očiju, garantuju visok kvalitet fotografija

Jednostavnost rukovanja

- Jednostavan proces rukovanja omogućava čak i početniku da za kratko vreme odštampa fotografije
- Veliki izbor opcija, uključujući narezivanje CD ROM-a na samoj mašini pritiskom na samo jednu dirku
- Specijalna nova tastatura, jednostavna za rukovanje
- Jednostavna, brza i najkvalitetnija reprodukcija već gotovog materijala

Izvanredne mogućnosti proširenja sistema, kao i odnos rezultat-troškovi

- Odvojeni input i output segmenti omogućavaju povezivanje sa različitim tipovima input stanica i štampača
- Primanje porudžbina putem Interneta ili PC terminala. Sistem funkcioniše kao mrežni štampač
- Povoljna nadogradnja analogne minilaboratorije iz serije Konica 8 u potpuno digitalni sistem postiže se jednostavnom zamenom štampača

Jednostavno i čisto rukovanje

- Optimalna digitalna ekspozicija uz upotrebu specijalnog digitalnog papira (Konica color QA, tip papira AD)
- Jednostavna zamena ekološki ispravnog ECOJET sistema
- Pojednostavljeno servisiranje

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Milentija Popovića 9 (Sava Centar), 11070 Novi Beograd
tel: 011 311-2976, 311-1409, tel/fax: 011 143-541, e-mail: d.vidakovic@konica.net.yu, d.malic@konica.net.yu

REFOTO

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE   BROJ 23   JUN 2004   WWW.REFOTO.CO.YU

DINARA 180
K. MARAKA 6
KUNA 25
DENARA 200
EVRA 3

FOTO-ŠKOLA
Snimanje neba

TEMA BROJA
Etika u novinskoj fotografiji

TEHNIKA
Oprema za letovanje
Fujifilm Finepix F801
Epson Stylus Photo P800

KONKURS ČOVEK I PEJZAŽ

5x8Mpix

VELIKA PETORKA

FOTOGRAFI
Lazar Pejović

DRAGOLJUB TOŠIĆ

ODLAZAK LEGENDE

EOS 300D
DIGITAL

6.3
Megapix

od 955.- €

+195 EUR ZA OBJEKTIV
F18-55mm (28-90mm)

you can
Canon

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

PROFI FOTO official distributor

At the heart of the image

REFOTB

Nikon Authorized Distributor

Profesionalne performanse na dohvat ruke

Novi Nikon D70 predstavlja spoj vrhunskog fotoaparata prepoznatljivog Nikon kvaliteta i najnovijih dostignuća digitalne tehnologije posebno razvijene za profesionalne SLR fotoaparate. Ovaj vrhunski proizvod objedinjuje u sebi nadstandardne performanse, visoku rezoluciju, oštrinu detalja, intenzivne ali realne boje, veliki broj funkcija i visoko inteligentnu automatiku. D70 startuje, snima, obrađuje i zapisuje fotografije skoro trenutno, ostavljajući Vam mogućnost da se skoncentrišete na pravljenje izuzetnih fotografija. Spremite se za uživanje uz pobrojane karakteristike, lako rukovanje i po pristupačnoj ceni koju Nikon D70 pruža.

Nikon digitalni SLR fotoaparat

- CCD senzor DX formata sa 6.1 miliona piksela
- Merenje 3D kolor matrisa sa RGB senzorom od 1.005 piksela
- Brz i precizan AF sistem sa pomoćnim osvetljivačem
- Izbor između JPEG, NEF (RAW) ili JPEG + NEF formata
- Mogućnost fotografisanja 144 fotografija u kontinuitetu brzinom od 3 snimka u sekundi
- 7 novih programa sa scenama
- Ugrađen blic sa i-TTL i sinhronizacija 1/500 sek.
- Kompatibilan sa svim AF Nikkor objektivima

D70

STALNE RUBRIKE

- 4 **AKTUELNOSTI**
Izložbe, konkursi, najave
- 9 **KNJIGE**
Ponuda u našim knjižarama
- 42 **ISTORIJA FOTOGRAFIJE**
Predrag Mihajlović piše o jednoj od najstarijih fotomontaža u istoriji srpske fotografije
- 44 **FOTO-TEHNOLOGIJA**
Sve ima svoje prednosti i mane, pa tako i digitalna i analogna fotografija
- 64 **KOLEKCIJARSTVO**
Miroslav Nikoljačić predstavlja veoma popularne i rasprostranjene Welte
- 68 **FOTO-KLASIKA**
Drugi deo "pinhole" fotografije sigurno će vas inspirisati da se i vi oprobate
- 70 **KONKURS**
Zanimljivo polufinale obećava napeto finale
- 74 **FOTO-KOMENTAR**
Goran Malić preuzeo je kormilo, pa pogledajte da li je dobar navigator
- 80 **PISMA ČITALACA**
Pozdravi iz Velike Britanije i prvi komentari na Forumu naše internet prezentacije

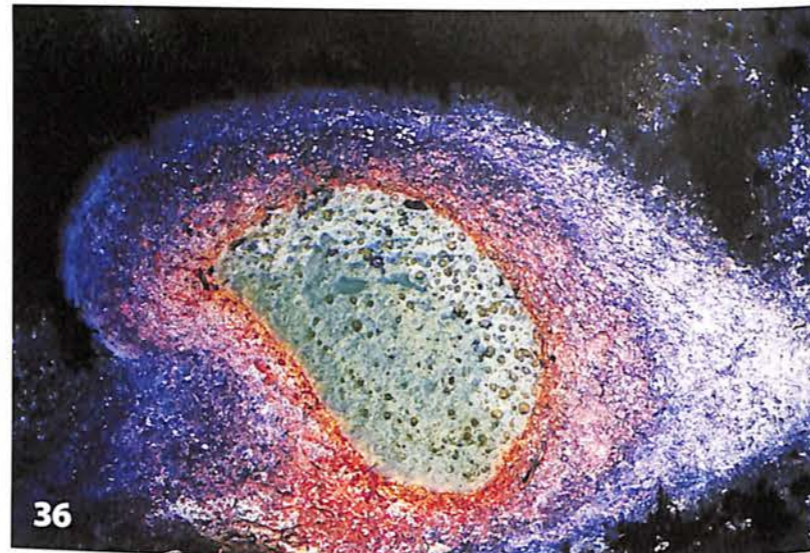
FOTOŠKOLA

TEHNIKE FOTOGRAFISANJA, DIGITALNA OBRADA

- 26 **VEČNA DRAMA NEBA**
Vladimir Červenka vodi vas u neuhvatljivi i nadrealno lep svet neba i oblaka
- 29 **NEBO KAO DEO PEJZAŽA**
Svetislav Dragović, kao i uvek, prenosi svoje iskustvo snimanja neba
- 30 **PROKLETSTVO PLAVOG ŠUMA**
Kako fotografisati nebo digitalnim fotoaparatom i izbeći ružni karakter šuma
- 32 **NEBO IZ KUTIJE**
Za Mašu Dikosavljevića prazno, dosadno nebo ne predstavlja problem – doradiće ga sam uz pomoć filtra "Aurora"
- 34 **DVA ZA JEDAN**
Milan Živković obradio je u svojoj digitalnoj foto-laboratoriji jednu od najstarijih tehnika – ukla-panje dva snimka

ДАНИ ПРИРОДЕ
БАНАТСКИ БРЕСТОВАЦ

36

"Fotografija beleži mnoge oku nevidljive detalje mikrosveta, daleka prostranstva svemira i sve što se nalazi između te dve krajnosti."
DRAGOLJUB TOŠIĆ, STRANA 10

10

48

26

58

TEMA BROJA

OSVRT NA AKTUELNA DOGAĐANJA

22 **ETIKA U NOVINSKOJ FOTOGRAFIJI**

Utisci i razmišljanja sa seminara posvećenom etici u novinskoj fotografiji održanom u aprilu u Beogradu

FOTOGRAFI

PORTFOLIO POZNATIH IMENA FOTOGRAFIJE

10 **DRAGOLJUB TOŠIĆ**

Poslednji pozdrav velikom majstoru fotografije i našem dragom prijatelju i kolegi

36 **LAZAR PEJOVIĆ**

Mladi crnogorski fotograf ima jednu veliku temu – Crnu Goru, koju fotografiše s ljubavlju, ali i kritičkim okom

TEHNIKA

FOTOTEHNOLOGIJA, SKENERI, ŠTAMPAČI

46 **NOVITETI**

Već tradicionalno, Imre Szabó priprema novitete i zanimljivosti iz sveta tehnike

48 **5 X 8 – VELIKA PETORKA**

Veliki test pet digitalnih fotoaparata od osam miliona piksela pripremio je Boris Bjelica

54 **PRIPREMITE SE ZA LETO**

Saveti Borisa Bjelice o neophodnim foto-sitnicama koje "život znače"

56 **FUJIFILM FINEPIX F601**

Milan Nikolić piše o malom ali moćnom fotoaparatu s Fuji Super CCD HR

58 **EPSON STYLUS PHOTO R800**

Nov štampač iz kojeg možete dobiti fotografije skoro bez zrna

60 **VAŠA KUĆNA DIGITALNA FOTO-LABORATORIJA**

Milan Živković nastavlja s predstavljanjem neophodnih komponenta savremene laboratorije ovoga puta to su monitori

62 **SAVETI I ISKUSTVA**

Uz malo pauza vaš amaterski fotoaparatus pretvara se u moćan alat

63 **PHOTO SLIDE**

Pročitajte kako da na brz i lak način napravite svoju foto-prezentaciju uz pomoć softvera napisanog na srpskom jeziku

NASLOVNA STRANA

Dragoljub Tošić, "Pegavi dečak", 1968

reč urednika

Fotografski pozdrav majstoru fotografije

Razmišljajući na koji način da se oprostimo od našeg prijatelja, kolege i saradnika Dragoljuba Tošića, odlučili smo se da nam polazna tačka bude njegova najveća ljubav – fotografija. U jednakoj meri koliko i sam Tošić, zaboravili smo (ili možda zanemarili) činjenicu da je on, pre svega, bio fotograf. Iako se već posle desetak godina bavljenja fotografijom posvetio edukaciji drugih i usmerio svu svoju energiju ka građenju dobre i čvrste pozicije fotografije kod nas, njegovo iskustvo kao fotografa uvek je igralo glavnu ulogu u svemu što je radio. Istančano oko, osećaj za dramu, senzibilnost za ljudsku dušu... sve to objedinio je u svom fotografskom radu čiji smo delić predstavili na stranicama časopisa. Pored fotografija, možete pročitati puno interesantnih tekstova od kojih su neki napisani još davnih šezdesetih godina prošlog veka povodom njegovih izložbi. Nemojte se čuditi tom broju tekstova jer je Dragoljub Tošić ostavio velik i dubok trag na skoro svim poljima fotografije. Ako se za pisanu reč kaže da ostavlja neizbrisiv trag, onda se nadamo da će i ovaj portfolio Dragoljuba Tošića ostaviti jedinstveni trag, kako u našim srcima, tako i u istoriji srpske fotografije. Tošić je uvek voleo da bude u društvu mladih i sigurna sam da bi pozdravio objavljivanje portfolija mladog fotografa iz Crne Gore Lazara Pejovića, koji se i sam latio pedagoškog posla na Likovnoj akademiji na Cetinju.

Kao što smo i najavili u prošlom broju, nastavljamo priču o „pinhole“ fotografiji, ovoga puta s nesvakidašnjim fotografijama dvoje fotografa iz Finske i Slovenije koje su snimili malenim crnim kutijama s rupom. Ako svet već duže vremena gledate kroz piksele a ne kroz rupu, pregled digitalnih fotoaparata od osam miliona piksela biće pravo osveženje za vas. Naravno, te igračkice napravljene su za one s malo ozbiljnijim namerama (kada je fotografija u pitanju), ali i za one s dubljim džepom. Vremenske prilike nisu baš pogodne za sunčanje, ali zato su idealne za fotografisanje. Kiša redovno spira svu prašinu, vetar donosi i odnosi fantastične skupine oblaka koje će svakoj vašoj fotografiji dodati specifičnu dramu. Svakako, iskoristite „fotografski“ ovo vreme, a pre toga informišite se šta vam sve mogu doneti oblaci u našoj Foto-školi, šta biste mogli ili šta treba poneti od foto-opreme na odmor jer kao pravi fotografi svaki vaš odmor iskoristićete radno, tj. vrtićete se s puno novih, a nadam se i dobrih fotografija.

Ivana Brezovac
ivana.brezovac@refoto.co.yu

REFOTO ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE
www.refoto.co.yu

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17; tel. 011/2456-151; 2447-958; faks. 011/4460-234, e-mail: refoto@net.yu; žiro-račun 255-0009770101000-53. Cena pojedinačnog broja 180 dinara

Direktor Slobodan Vukadinović
Glavni i odgovorni urednik mr fot. Ivana Brezovac

Redakcija Boris Bjelica, mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović, Goran Malić, Miroslav Nikoljačić, Nijaz Selmanović, Imre Szabó, Tomislav Peternek, mr fot. Mitar Trninić, Srdan Vuković, Milan Živković

Saradnici Nebojša Babić, Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt), Stevan Ristić, Radomir-Maša Dikosavljević, Jelena Matić

Dizajn Nikola Mirčić
Tehnička redakcija Sanja Kovačević, Petar Vukadinović, Nikola Mirčić

Lektor Biljana Gordić

Marketing REFOT B, tel. 011/2456-151; faks. 011/2447-958, e-mail: refoto@net.yu

Štampa Štamparija "Politika AD", Beograd
Pre-press REFOT B – Rukopisi i priloge se ne vraćaju. Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije, broj 413-00/0244/2002-04 časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet

Distribucija "Porter", Lazarevićeva 2, Beograd, tel. 011 323-58-46

DEVIZNI RAČUN (uplate iz inostranstva)
Pretplata za inostranstvo za 6 brojeva avionskom poštom za Ameriku 70 evra, za Evropu 50 evra

INTERMEDIARY (posrednička banka): Deutsche Bank AG – Frankfurt/M, SWIFT CODE: DEUTDEFF

ACCOUNT WITH (banka korisnika): EUR 936 2609 10
PRIVREDNA BANKA BEOGRAD a.d. – Beograd, SWIFT CODE: PBBBYUBG

BENEFICIARY (korisnik): REFOT B – Beograd Pčinjska 17
Account 5401-978-0001032 sa naznakom PRETPLATA ZA REFOTO. Kopiju uplate dostaviti na faks. 38114460234 ili poslati na adresu Redakcije

TEKUĆI RAČUN (dinarske uplate)
255-0009770101000-53

RATNA FOTOGRAFIJA

MILOŠ CVETKOVIĆ
24. 1. – 30. 4. 2004, GALERIJA REX

Izložba je sastavni deo programa pod nazivom "Dokumenti pomirenja", čiji je cilj potraga za istinom, odgovornošću i etničkom tolerancijom. Fotoreporter lista *Borba* Miloš Cvetković predstavio je četrdeset crno-belih fotografija nastalih od 1991. do 1996. godine na područjima nekadašnje Jugoslavije. Fotografiju razorene gradove poput Vukovara, srebreničke izbeglice u kampovima, vojnike na ratištu ili ratne zarobljenike, Cvetković je sproveo svoju potragu za istinom. Umetnik nije imao nameru da osuđuje, već da objektivno zabeleži događaje čiji je svjedok bio. U okviru izložbe organizovana je i tribina na kojoj su pored autora učestvovali fotograf i urednik fotografije nedeljnika *Vreme* Goranka Matić i drugi. Nakon Beograda, fotografije će biti prikazane i u drugim gradovima Srbije.

J. MATIĆ

ŽIVOT UMETNIKA
PORTRETI 1964–2004.DRAGIŠA RADULOVIC
18. 5. – 2. 2. 2004, GALERIJA ARTGET

Postavku izložbe čini oko šezdesetak crno-belih fotografija beogradskih vajara i slikara. Portret za mnoge fotografe predstavlja jedan od omiljenih motiva. Takav je slučaj i s Dragišom Radulovićem koji već četrdest godina fotografise naše istaknute umetnike. Većina portreta prikazanih na izložbi snimljena je u krupnom kadru kako bi do izražaja došle intelektualne crte lica i unutrašnji naboj portretisane osobe. Vlada Veličković, Dušan Otašević, Ljubica – Cuca Sokić, Peda Milosavljević, Dragoljub Tošić i Miloš Šobajić samo su neki od portretisanih. Svi oni razlikuju se u gestovima, pozama, izrazima lica. Dragiša Radulović rođen je u Čačku 1936. a fotografijom se bavi još od gimnazije. Učestvovao je na preko 150 izložbi u zemlji i inostranstvu.

J. MATIĆ

GEORGE GEORGIU

IZLOŽBE

dani prirode 2004 BANATSKI BRESTOVAC, 2004

U Brestovcu je 21. maja otvoren Salon fotografija pod nazivom "Dani prirode 2004". Ova, sada već tradicionalna manifestacija, polako postaje izazov za većinu autora koji šalju svoje radove, a njih je ove godine bilo bezmalo devet stotina. U tako velikoj konkurenciji žiri je imao izuzetno težak zadatak da odabere fotografije koje će sačinjavati izložbu, pa je čak broj primljenih radova povećan na oko 200, a za ovu priliku specijalno su doneti panoji koje je ustupio Foto savez Vojvodine. Uvedena je i nova kategorija – Diploma za primenu novih tehnologija i eksperiment jer je uočen veliki broj radova na kojima je digitalno intervenisano. Žiri u sastavu: Milinko Stefanović, predsednik, Marjan Urekar i Milan

Živković izabrali su radove za ovogodišnji salon i dodelili sledeće nagrade: Kolekcije: gran pri Salona i prva nagrada za kolekciju – Svetlana Dingarac; druga nagrada – Vladimir Dobretić; treća nagrada za kolekciju – Momčilo Vuković; pohvale – Nenad Ilić i Sladana Milošević.

Pojedinačno: prva nagrada za fotografiju – Jovan Vajdl; druga nagrada – Milenko–Milan Radišić; treća nagrada – Boris Bjelica; pohvale – Miloš Ristić, Raša Milojević, Siniša Graovac. Diplome za nove tehnologije i eksperiment dobili su Natalija Kovačević, Boban Rajković i Jozef Ispanović.

PRVA NAGRADA ZA POJEDINAČNU FOTOGRAFIJU: JOVAN VAJDL

PRVA NAGRADA ZA KOLEKCIJU FOTOGRAFIJA: SVETLANA DINGARAC

POHVALA ZA KOLEKCIJU: NENAD ILIĆ

DRUGA NAGRADA ZA KOLEKCIJU: VLADIMIR DOBRETIC

DIPLOMA ZA NOVU TEHNOLOGIJU I EKSPERIMENT: BOBAN RAJKOVIĆ

DIPLOMA ZA NOVU TEHNOLOGIJU I EKSPERIMENT: NATALIJA KOVAČEVIĆ

between the lines

GEORGE GEORGIU, STUDENTSKI KULTURNI CENTAR, 6. – 19. 5.

Engleski fotograf Džordž Džordžiju izložio je u Galeriji Cirkus i Velikoj galeriji SKC-a seriju crno-belih dokumentarnih fotografija. Rođen je 1961. godine i do sada je imao više samostalnih izložbi. Fotografije su mu objavljivane u prestižnim svetskim časopisima kao što su *Il Mundo*, *Observer*, *Sunday Times*, *Stern* i drugi. Sve fotografije predstavljene na izložbi nastale su od 1999. do 2002. godine na teritoriji Kosova i Srbije. Za neke fotografije bio je i nagrađivan (Nikon Press

Award, World Press Photo Award). Dodeljujući sebi ulogu nepristrasnog posmatrača, umetnik je svojim fotoaparatom zabeležio ljude i događaje naše svakodnevice u periodu tranzicije. Sivi, melanholični ton provlači se na licima fotografisanih. Dovoljno je pogledati fotografiju prodavca na buvljaku u Beogradu, žene koje silazi u metro ili pak lica ljudi s fotografije snimljene u Boru. Izložba je organizovana u saradnji s Evropskim pokretom u Srbiji.

J. MATIĆ

romantika na dva točka

STANKO ABADŽIĆ, GALERIJA FKS, NOVI SAD

"Crno-bela romantika na biciklu! Bila bi to najkraća, sublimirana predstava o izložbi fotografija Stanka Abadžića." Rodom iz Vukovara (1952), Abadžić se ubraja u etablirane fotografe. Radovi su mu objavljivani u magazinima kao što su poznati *Elle*, *Spot*, *Photo Life* i *Respekt*, *Fotomagazin*... Ni ovoga puta nije nas izneverio. Doneo je u Novi Sad izuzetno zanimljivu kolekciju fotografija Praga van poznatijih turističkih ruta, pomalo skrivenog, intimnog lica grada i njegovih žitelja. Zbog toga i iznenaduje tako slab odziv na otvaranju izložbe 14. maja, za koji se nadamo da je samo rezultat lošeg vremena i neadekvatne promocije FKS, a ne i onog goreg – potpune nezainteresovanosti Novosađana za umetnost fotografije – a ovde je u pitanju prava

umetnička fotografija. Oni koji ne mogu doći u Novi Sad, izložbu mogu pogledati na Internet adresi: www.abadzic.de.vu.

RADOMIR – MAŠA DIKOSAVLJEVIĆ

"pozorišna fotografija u Srbiji do 1914."

OD 17. MAJA DO KRAJA SEPTEMBRA,
MUZEJ POZORIŠNE UMETNOSTI

Autor izložbe je Mirjana Odavić, viši kustos Muzeja pozorišne umetnosti. Izloženo je 73 ekspanata iz zbirke pozorišnog muzeja. Na fotografijama se nalaze likovi tada najpoznatijih pozorišnih stvaralaca kao što su Jovan Đorđević, prvi upravnik i dramaturg Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu i Narodnog pozorišta u Beogradu; Milorad Šapčanin, pesnik, dramski pisac, prevodilac i upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu; Laza Kostić, istaknuti srpski književnik i prevodilac; Borisav Stanković, književnik, Josif Marinković, kompozitor i horovoda; Miloš Cvetić, glumac, reditelj, dramski pisac; glumice Mara Grgurova, Julka Stepičeva Jovanović, Brličeva i Ljubica Kolarović, Vela Nigrinova i mnogi drugi.

STEVAN RISTIĆ

MILAN JOVANOVIĆ, 1900, BEOGRAD

"petrovaradinska tvrđava kroz prošlost"

VLADIMIR ČERVENKA, MUZEJ GRADA
NOVOG SADA, 17. FEBRUARA DO AVGUSTA

U sklopu arheološko - istorijske postavke u Mamulinoj kasarni otvorena je izložba fotografija Petrovaradinske tvrđave koje je Vladimir Červenka, fotograf Muzeja grada Novog Sada, snimio od 1985. do 2003. godine. Izložba je nastala u saradnji s kustosom Muzeja – arheologom Radovanom Bunardžićem. Izloženo je 65 crno-belih fotografija rađenih fotohemijskim postupkom u klasičnom maniru. Autor izložbe diplomirao je i magistrirao na Fakultetu za film i televiziju FAMU u Pragu, na Katedri fotografije, član je Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti Vojvodine (UPIDIV), a ovo mu je trinaesta samostalna izložba.

MIRKO LOVRIĆ I
JEAN-CLAUDE GAUTRAND

GALERIJA "W PHOTO", PARIZ, 9. 6.–15. 7.

Istaknuti srpski umetnik fotografije Mirko Lovrić (rođen 1935) dobio je mogućnost da izlaže u renomiranoj pariskoj galeriji (<http://www.galerie-w.com>) koja se nalazi u podnožju umetničke četvrti Monmartr. Zanimljivo je da je galerista odabrao jedan stariji Lovrićev ciklus, koji je nastao sredinom sedamdesetih godina, pod nazivom "U potrazi za izgubljenim prostorom". Izgleda da u fotografiji ponovo dolazi vreme čiste forme i geometrije, a Lovrićeve fotografije iz ciklusa sfera i kvadrata uklapaju se u to. Na izložbi će biti prikazani radovi u crno-belom tehnici i u koloru. U istoj galeriji uporedno izlaže i Žan Klod Gotran (Jean-Claude Gautrand), istaknuti francuski fotograf, poznatiji kao teoretičar i istoričar fotografije, foto-grafike nastale 1960. Autor je više knjiga o arhaičnim fotografskim postupcima, a verovatno najpoznatije njegovo delo jeste koautorstvo u knjizi "A New History of Photography" (Pariz, 1994), gde je Gotran autor svih tekstova o fotografskoj tehnici i tehnologiji.

G. MALIĆ

PROPHETEN/PROROCI

MAJKL KULMAN I KRISTIJAN KENT
7. – 14. 5. GALERIJA ARTGET

Izložba fotografija i foto-kolaža velikog formata na temu "Deca" deo je projekta "Propheten", čiji je glavni inicijator i autor nemački umetnik Majkl Kulman. Cilj projekta, koji se odvija kroz različite manifestacije i u drugim kulturnim institucijama u Beogradu, jeste pomoć deci izbeglicama. Još 1997. godine Majkl Kulman došao je na ideju da s nekoliko svojih prijatelja umetnika putuje po svetu, slika, radi kolaže i fotografise. Pored fotografija i foto-kolaža s portretima dece iz svih krajeva sveta, u Francuskom kulturnom centru, Dečjem kulturnom centru i Institutu Servantes, prikazani su crteži i slike ostalih umetnika Propheten tima. Izložba je realizovana u saradnji s Gete institutom.

J. MATIĆ

KURT BERGLUND

kalendar kamiona "Volvo"

Ovogodišnji kalendar poznate švedske kompanije Volvo snimljen je čuvenim Hasselblad fotoapatom XPan II koji smo predstavili u broju 20. Obe kompanije udružile su svoje snage u realizaciji kalendara i izložbe na kojima su prikazani poznati mostovi sveta. Mostovi svakako simbolizuju povezivanje i kao tema metaforički predstavljaju ideologiju savremenog društva – globalizaciju, tj. povezivanje naroda, kultura i ukidanje granica. Ovaj projekat realizovao je fotograf Kurt Berglund koji je sedam nedelja proveo na šest kontinenata da bi fotografisao najlepše i najimpozantnije mostove sveta. Kurt Berglund istakao je kao najveću prednost ovog fotoaparata njegovu kompaktnost, dualnost formata (24 x 36 mm i panorama) i korišćenje filma formata od 35 mm koji omogućava snimanje znatno većeg broja panoramskih snimaka od ostalih panoramskih fotoaparata. Naravno, presudan je bio i odličan kvalitet za koji garantuje Hasselblad.

I. BREZOVAC

ex libris

MARTIN R. BAEYENS, FOTO-GALERIJA CENTRA ZA KULTURU KOVIN

U aprilu održana je zanimljiva i neuobičajena izložba "Ex libris" autora iz Belgije Martina R. Baeyensa. Rođen je 1943. u Melu, Belgija. Predaje grafički dizajn na univerzitetu Hogeskul u Ganu. Ono po čemu se ovaj autor i njegov izložba izdvajaju iz uobičajenog programa Foto-galerije jesu radovi i način na koji su nastali. Pedeset devet grafika malog formata nastalo je upotrebom digitalnog slikarskog alata i odštampano kombinovanim klasičnih i modernih tehnika. Većina radova, u stvari, predstavlja kolaže fotografija, geografskih karti, starog novca, bar koda, štampanih ploča za elektronske uređaje. Kako je sam autor rekao, prilikom svog boravka u našoj zemlji – svaki materijal je dobar. On je, takođe, autor i prvog holografskog ekslibrisa. Izložbu je i ovoga puta pratio multimedijalni CD sa jednom novinom neophodnom da bi se pokazala sva minucioznost izloženih ekslibrisa. Radovi su skenirani u izuzetno velikoj rezoluciji i u posebnoj prezentaciji prikazani su detalji koji skoro da se i ne vide golim okom.

M. ŽIVKOVIĆ

kameni svet Vurvurua

RADIVOJE DAVIDOVIĆ, GALERIJA SINGIDUNUM, 13 – 23. 4. I FOTO-GALERIJA CENTRA ZA KULTURU KOVIN (MAJ)

Fotografije za izložbu "Kameni svet Vurvurua" nastale su tokom dve godine posmatranja onoga što su činili more, svetlost, vreme, vetrovi... Čovek se nije mešao. Bar ne u stvaranju. Sada, poneko dok gleda, zabeleži svoje ime ili datum. Ostavlja trag na kamenu i misli važno je, jednoga dana kada se vrati... I Radivoje se dva puta vraćao na obalu Atoskog zaliva na Sitoniju, u Vurvuru, Grčku (2000, 2003). Na prvi pogled – peskovita obala omeđena šumom i stenama. Samo sa jedne, četvrtne strane, puca pučina – izaziva spokoj. A onda se pronikne u dubinu i shvati da su s tog mirnog mesta, uz pomoć vetrova i sunca, vremena i nevremena nastale najdivnije kamene skulpture. Izvajalo ih je more. Kao i uvek do sada, na svojim samostalnim izložbama, a ova je osma, Radivoje Davidović umeo je da vidi neobične forme i ovekoveči ih okom fotografa.

M. BELIĆ KOROCKIN DAVIDOVIĆ

Milorad Čakardić

GALERIJA DOMA UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA U SOMBORU, 7 – 15. 5.

Milorad Čakardić rođen je 1966. godine u Osijeku. Fotografijom se bavi amaterski još od osnovne škole. Završio je srednju fotografsku školu. Više godina bio je član je Foto-kluba "Osijek", a poslednjih godina član Foto-kluba "Rada Krstić" iz Sombora. Izlagao je na više međunarodnih izložbi. Autor se predstavio sa 46 radova, crno-belih i u boji, veličine 30 x 40 cm, nastalih između 1981. i 2004. godine. Ovo mu je prva samostalna izložba, tematski neopre-

kanjoni u Juti i Arizoni

PREDRAG VUČKOVIĆ, 14. 4. – 20. 5. AMERIČKI KUTAK

Predrag Vučković izložio je fotografije snimljene prilikom poseta američkim nacionalnim parkovima u Juti i Arizoni. U suštini dokumentarne, one imaju i naglašenu poetsku dimenziju i pružaju autorovo viđenje prirodnih lepota stvorenih pre više miliona godina, a koje je ponovo "otkrio" savremen čovek tek u drugoj polovini 19. veka. Podsećajući povremeno na Kloda Monea i njegove varijacije nijansi i boja na slikama katedrale u Ruani, autor vešto dočarava veličanstvene prizore i raskošno bogatstvo boja i oblika na stranama čuvenih Brajs, Velikog i Glen kanjona.

Z. JOVANOVIĆ

deljena pa su stoga zajedno predstavljeni pejzaži, arhitektura, religijski motivi, kao i nekoliko digitalno manipuliranih fotografija.

najlepša fotografija Novog Beograda

BIJENALE, 15 – 25. 4. CENTAR "SAVA"

Neki narodi su verovali da će im prilikom fotografisanja biti ukradena duša. Neki ljudi su verovali, i još veruju, da Novi Beograd uopšte nema dušu. Zaljubljenici u fotografiju dokazuju suprotno. Ovaj katalog jeste naše zajedničko traganje za lepotom i načinom da se ona ovekoveči.

Željko Ožegović – predsednik SO Novi Beograd

ZELJKO RADOVIĆ

IGOR BARANDOVSKI

LUDI IZ BARAKA

IVAN ARSENIJEVIĆ
2. – 21. 4., GALERIJA ARTGET

Treća izlagačka sezona u Galeriji Artget za april 2004 – mart 2005. godine, s novim umetničkim direktorom Goranom Malićem, započela je otvaranjem izložbe Ivana Arsenijevića. Rođen u Kragujevcu 1972. godine gde trenutno živi i radi, Arsenijević je diplomirao fotografiju kod profesora Milana Aleksića na Akademiji umetnosti BK. Do sada je imao više grupnih i samostalnih izložbi, kako u zemlji, tako i u inostranstvu. Na izložbi je predstavljeno trideset dokumentarnih kolor fotografija radničke kolonije nekadašnjeg Vojno-tehničkog zavoda, sada "Zastava", u Kragujevcu. Svakodnevni život ljudi u zajednici, nekadašnjih radnika "Zastave", privukao je pažnju umetnika i on ga beleži s velikom preciznošću, bez namere da zalazi u socijalnu ili neku drugu problematiku. Sudeći po licima fotografisanih, autor je naišao na prihvatanje. Oni saraduju s njim, pozirajući mu ispred ulaza svojih oronulih kuća ili u baštama.

J. MATIĆ

WORLD PRESS PHOTO 2003

CENTAR "SAVA", BEOGRAD, 1 – 4. 5.

Verovali ili ne, izložba World Press Photo prikazana je i kod nas. Organizovao ju je UNICEF u okviru svetskog skupa posvećenog slobodi medija zemljama u tranziciji. Nažalost, izložba je trajala samo četiri dana i medijski nije bila praćena tako da su tek slučajni prolaznici imali sreću da je vide. Nadamo se da će organizacija izložbe sledeće godine biti mnogo bolja.

ODLAZAK JEDNE LEGENDE

DRAGOLJUB TOŠIĆ

SNIMIO: MITAR TRNINIĆ

Izdvajanje iz svekolike angažovanosti u nacionalnoj fotografiji aktivne snimateljske prakse Dragoljuba Tošića potvrđuje koliko smo bili nespremni za rastanak od nega. Bio je delotvorno prisutan u fotografskom životu do poslednjeg dana. Tako zavarani nismo se pripremali za rezime njegove životne i fotografske biografije. Stvaralački se fotoaparatu posvetio naizgled kratko, tek više od jedne decenije, od kraja pedesetih do početka sedamdesetih godina dvadesetog veka. I posle toga njegovi radovi ubirali su priznanja na uglednim izložbama. Ekspozicija bavljenja fotografijom sve je rede ostvarivana kroz optiku objektivu, što ne umanjuje značaj evokacije aktivne faze Tošićevog fotografisanja, ona je ne samo podsećanje na njegov opus nego i pravedno popunjavanje praznine u istoriji nacionalne fotografije.

Tematske poruke nikako ne smeju ni u Tošićevom slučaju da navedu na pogrešne zaključke. I u drugim disciplinama likovnih umetnosti na početku druge polovine dvadesetog veka motivi u Srbiji zadovoljavali su zahteve socijalistički uređenog društva, dok je u umetničkom izrazu već uveliko prihvatana poetika aktuelnih stilskih usmerenja. Tako su i Užari Tošića univerzalni spomenik radu kakav je mogao nastati i u drugim epohama i u ideološki drugačije "hranjenim" sredinama, a da ritam i dinamika kompozicije, ipak zrače i autentičnom snagom snimateljeve leksike.

Osobnosti ikonografije drugih Tošićevih snimaka svedoče o dubokoj uronjenosti u savremene estetičke tendencije. U njegovom fotografskom tekstu, međutim, ne mora se tražiti bukvalna korespondencija s tekućim kontekstima. Dogodilo se, na primer, da ni u izboru ilustracija za ovo sećanje nema direktnih asocijacija na tada sveprisutnu lajf-fotografiju. Svoje osećanje za puls svakodnevnog života Tošić je radije iskazivao simboličnim prizvucima, zakrivajući istovremeno staze do vlastitih emocija. Zagrljeni parovi

nisu bili podređeni potrazi za atraktivnim fotografskim efektima, ali jesu odblesci autorovog toplog altruizma. Čovekoljublje daje naglašenu antropološku dimenziju i njegovim portretima. Zašto ne ponoviti saznanja da upečatljiva umetnička dela zrače jednostavnim izražajnim sredstvima, otkrivajući monu-

mentalnost ostvarenih ideja. Bez posebnih svetlosnih aranžmana, gestova i mimike ikonografiju Tošićevih portreta obeležava emanacija upravo takvog umetničkog doživljaja. On neće u enterijer, još manje u atelje. Ambijent prirodnog okruženja predstavlja scenografiju krupnim planovima portretskih studija. Tri nasmejana dečja lika, šarmantna Fikreta, pegavi dečak, razdragani mališa iz Luna parka ne mogu sakriti i Tošićevu ozarenost njihovom radošću. Ipak, da li se nad detinjstvom devojčice sa Cera nadvila prerana tuga, da li je reljef bora markantnog brke samo biološki zbir životnih iskustava, da li su seta devojke N. L. i Anin pogled slučajno dolutali baš u Tošićev objektiv i dotakli njegove emocije. Nostalgичni lik ženske figure sa simboličnim značenjem senki na zidu portretsko su delo rođeno u eksploziji energije oslobođenog fotografskog "pravog trenutka". Ovoj himni nostalgije Čovek u stenju dopisao je tekstove usamljenosti – čije, da li Tošićeve? U snežnim vrhovima Mon Blana nema ljudi, ali jesu li i tu skrivena tipično Tošićeva osećanja nemoći i "smišljenog unošenja određenih upitanosti za koje nije imao odgovore"?

Na suprotnoj strani od realizma nalazi se drugo važno polje modernosti Tošićeve fotografije. On je dobro razumeo i brzo reagovao, priklonivši se snažnom talasu nefiguralnosti, koji je zapljusnuo likovne umetnosti. Impresionisti su još krajem devetnaestog veka započeli ruiranje oblika, da bi sredinom dvadesetog veka enformel proces doveo do potpune destrukcije forme. Osobnosti medija ometali su fotografiju da se nađe na tom inače ubrzo

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "SNEŽNI DAN", 1962

zaključenom putu, ali je racionalnost naročito geometrijske apstrakcije bila vrlo prihvatljiva i za fotografe. A oni su bili u neuporedivo težem položaju u odnosu na slikare, jer su nefigurativnu ikonografiju morali da ostvaruju bez nadogradnje, upućeni da u delu sekunde uspostavljaju komunikaciju sa strukturom apstraktnog govora. Rasteru apstraktnih kompozicija umeo je Tošić da predredi vidike velegrada sa četvorougaojcima parkiranih automobila, kao i kubuse krovova seoskih kuća. Refleksi na vodi takođe su bili zahvalna arabeska, kao i kameni slapovi ili mozaik drveća u šumi pod snegom. Štaviše, vrhunac približenosti enformelu Tošić je dosegao u Pobuni vešanih i Nokturnu. Neočekivanom hitri- nom i neobičnom senzibilnošću prihvatio je jezik apstrakcije, što u istoriji modernih pravaca u srpskoj umetnosti dvadesetog veka mora biti primećeno.

U budućim tumačenjima Tošićevih umetničkih doprinosa fotografiji, tražiće se njegovo visoko mesto i na mapi nekadašnjeg jugoslovenskog kulturnog prostora.

MIODRAG JOVANOVIĆ

BR. 2. JUNI 1996.

FOTOGRAFIJA I AUTORSKO PRAVO (O ZAKONU)

"KOD MNOGIH KORISNIKA NE POSTOJI SVEST O TOME DA SE FOTOGRAFIJA KAO AUTORSKO DELO I FOTOGRAF KAO AUTOR U SVEMU MORAJU TRETIRATI SHODNO ZAKONU O AUTORSKIM PRAVIMA. PREINAČAVANJE FOTOGRAFIJE BEZ ODOBRENJA AUTORA. NEPOTPISIVANJE AUTORA. PREUZIMANJE VEĆ OBJAVLJENIH FOTOGRAFIJA BEZ SAGLASNOSTI I NAKNADE I OSTALI VIDOVI NECIVILIZOVANOG KORIŠĆENJA JESU BROJNI KAD JE REČ O FOTOGRAFIMA."

BR. 7. OKTOBAR 2001.

O IZLOŽBAMA FOTOGRAFIJA

"DA BI IZLOŽBA OPRAVDALA SVOJE POSTOJANJE, POTREBNO JE DA IMA JASAN KONCEPT I BUDE ADEKVATNO POSTAVLJENA."

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "NEIZVESNOST", 1968

(ODLOMCI IZ RUBRIKE OSVRT)

BR. 1. MAJ 1996.

ZANEMARENOST I ZNAČAJ FOTOGRAFIJE

"FOTOGRAFIJA BELEŽI MNOGE OKU NEVIDLJIVE DETALJE MIKROSVETA. DALEKA PROSTRANSTVA SVEMIRA I SVE ŠTO SE NALAZI IZMEĐU TE DVE KRAJNOSTI. ONA JE ISTORIJSKI IZVOR I DOKUMENT: POMAŽE U PROUČAVANJU PROŠLOSTI. A SVEDOK JE I AKTUELNIH DOGAĐAJA I POJAVA JER SE KORISTI U BROJNIM SAVREMENIM STRUKAMA. POSEBNO U INFORMISANJU ČIJA JE VIZUELNA OSNOVA. ONA JE I VID UMETNIČKOG IZRAŽAVANJA. PA SVE TO ZAJEDNO UKAZUJE NA BROJNE SADRŽAJE KOJE ONA TRETIRA, KAO I MNOGE DRUŠTVENE FUNKCIJE KOJE ONA OBAVLJA."

FOTO-KINO KLUB JASTREBAC

TREĆA SAMOSTALNA IZLOŽBA FOTOGRAFIJA DRAGOLJUBA TOŠIĆA KRUŠEVAC, MAJ 1968 (IZ KATALOGA IZLOŽBE)

"Dragoljub Tošić jeste pesnik s fotoaparatom. To slobodno možemo reći za njega jer nam fotografije prikazane na ovoj izložbi to nedvosmisleno potvrđuju. Poput pesnika, koji peva proleću, kroz svoje fotografije pune senzibilnosti i šarma, predstavlja nam se kao autor nemirnog i radoznalog duha, koji svoju fotografiju upravlja ka stalno aktuelnim motivima: prolaznoj mladosti i njena protivurečnosti – jeseni života.

Maštovit i stalno pokretan nekim unutrašnjim žarom, on žudi za novim senzacijama, koje nosi stalno u sebi. Ali kao što proleće ne sleće samo na ruže i cvetne livade, i Tošić objektivom svog fotoaparata pokušava da uđe u dušu kako mladih ako ne i više u dušu ljudi koji su zašli u jesen svoga života.

Tošić je zaljubljen u život, iskreno i nadahnuto. On poput leptira koji sleće s cveta na cvet, skače s objekta na objekat, s teme na temu. On je autor već izgrađenog stila, rafiniranog ukusa, dopadljiv ... Njegova fotografska dela veoma su dopadljiva jer su životna, realna i iskreno doživljena, bez poza i patosa, ali i veoma dirljiva u svojoj iskrenosti. On nam otkriva lepote kojima se radujemo, jer u svojim delima unosi i nove humanističke vrednosti, zbog čega ćemo njegove fotografije dugo pamtit.

Ako bismo pokušali da odredimo mesto fotografijama Dragoljuba Tošića u savremenoj jugoslovenskoj fotografiji, mislim da nećemo pogrešiti ako budemo tvrdili da se njegova dela izdvajaju kao izuzetne vrednosti koje će ostati budućim generacijama kao dela jednog iskrenog ličara, koji je umeo da se divi onom najuzvišenijem u životu: lepom, a koja uz punu umetničku likovnu vrednost, nose u sebi i određenu psihološku i sociološku boju epohe u kojoj je stvarao."

VOJISLAV MARINKOVIĆ, EFIAP

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "SA IZLETA", 1967

UMETNIK I STRASNI ISTRAŽIVAČ

SAMOSTALNA IZLOŽBA DRAGOLJUBA TOŠIĆA. DOM OMLADINE U SMEDEREVSKOJ PALANCI (IZ DNEVNIH NOVINA NAŠA KOMUNA)

"Kad fotografska veština pokuša da dostigne maksimalnu mogućnost svog zanatskog izraza, ona se pretvara u iskaz reda stvari, ljudi i događaja, koje želi da zadrži u vremenu, koje hoće da pretvori u sadržaj vremena (što znači u neprolaznost trajanja), te se tako približava umetnosti, preobrazivši sebe u smisao novih vrednosti. Tada se s pravom naziva umetničkom fotografijom, jer sadrži u sebi spremnost da bude vlastito viđenje sveta, osobeno i neponovljivo. I stoga je takva fotografija zrela ne rukom i fotoaparatom, već okom i dušom majstora koji ne može a da ne bude umetnik.

U takve majstore – umetnike spada Dragoljub Tošić. Poznat po brojnim izložbama kod nas i u svetu, na svim kontinentima, Tošić je bio i ostao veliki tragalac za foto-temama i njihovim kulminativno osmišljenim prisustvom u objektivu. Težeći ka suštastvu viđenog, ovaj umetnik transponuje mehanički odnos prema predmetu, pejzažu, liku, nadograđujući ga ličnom crtom i udahnjujući mu život od retkog unutrašnjeg potencijala.

Slobodan izbor njegovih tema uglavnom obuhvata pejzaž i ljudski lik. Pejzaž je oduvek bio izazov, mogućnost avanture, nezatvoreni doživljaj. Tošićev pejzaž nosi u sebi jednu prigušenu raspevanost, koja postoji na samoj ivici drame na kojoj se čovek susreće sa svojom prirodnom okolinom. Kameni slapovi kao da se obrušavaju, tvrdi od zgusnutih vekova trajanja, planinski vrhovi pod snegom, smireni pod netaknutim veličanstvom beline, ili surovo stameni, nepristupačni do svireposti. Krhki zimzelen u zimskom pejzažu, vanredna igra senki iz koje lagano struji difuzna šumska svet-

lost. Golo, usamljeno drveće, sa nekom čudnom, sudbinskom sumornošću, sa ljudskim figurama između sebe, zamršenim u vlastite oscilacije.

Preokupacija ljudskim likom još je očiglednija. Tošić studira očovečenost tog lika, otklanjajući na njemu sve ono što bi bilo bizarno, prolazna romantika izraza. Zato na njemu traži unutrašnji treptaj, skriveni psihološki gest koji potvrđuje toplu uzbudljivost lika, njegovu ljudsku slojevitost. Devojčice i dečaci, sa iskrom u oku, preliveni svetlošću svojih godina. I devojke, zanete mladošću, ponekad tužne i odbegle u sebe, fino osenčene nepojamnošću svoga ja, njegovom lirskom treperavošću. Zatim Tošićevi starci, sa Cera ili odasvud, koji u stvrdnutoj magmi svoga lica čuvaju dane i godine, poraze i radosti, gorčine i sanjarenja.

Tematske fotografije pod nazivom "Čovek i metal" ponajviše otkrivaju Tošićevu tragalačku strast. Sukob čovekovih ruku i elemenata opredeljenih na večnost bezobličja. Poraz metala pred voljom radnih inspiracija, čovek kao kradljivac vatre koju prometejski suprotstavlja metalnoj obezličnosti radi svojih potreba i svojih moranja. Ove fotografije, čiju je višeznačnost Tošić dosegao predstavom kako u negativu tako i u pozitivu, čak i u njihovim kombinacijama, više ne pripadaju fotografiji. One su fotografika, jedna umetnička celovitost čiju jednačinu Tošić tako uspešno rešava.

Kao svi pravi majstori, Dragoljub Tošić otkriva nepoznato i novo, unoseći u to zanos umetnika i strasnog istraživača."

M. S.

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "PORTRET N. L.", 1966

BIOGRAFIJA

BR. 8. DECEMBAR 2001.
RAZVOJ FOTOGRAFSKE STRUKE
 "SAMO MLADI FOTOGRAFI.
 DOBRO OBUČENI. ALI I DO-
 BRO ISKORIŠĆENI. ŠTO ZNAČI
 ANGAŽOVANI NA VAŽNIM FO-
 TOGRAFSKIM ZADACIMA. MOGU
 BITI PROTAGONISTI NAPRETKA
 FOTOGRAFSKE STRUKE."

U fotografiju ulazi početkom pedesetih godina – tačnije 1954. Jedan je od učesnika Prvog međunarodnog fotografskog seminara u Rovinju 1962. godine.

Izlagao je na mnogim nacionalnim i međunarodnim izložbama u zemlji i svetu. Do 1969. godine učestvovao je na preko 250 domaćih i međunarodnih izložbi i dobio više od 100 plaketa, nagrada, pohvala, među kojima je i Zlatna plaketa Beograda na Oktobarskom salonu fotografije. Dobitnik je Zlatnog oka 1967. godine (prvi dobitnik izvan Novog Sada), kao i godišnje nagrade za fotografije FSJ 1995. godine.

Priredio je samostalne izložbe u zemlji i svetu: Derventa (1963), Valjevo (1965), Kruševac (1968), Darmštadt (1968), Zaječar (1969). Imao je jugoslovensko zvanje majstor fotografije i međunarodno EFIAP. Bio je član ULUPUDS-a.

Priredio je veći broj tematskih izložbi (poljoprivreda, orači, metalci, aktivnost narodne tehnike i sl.). Bio je član i funkcioner Foto-kluba "Beograd" i PMF. Takođe, bio je i dugogodišnji stručni saradnik i sekretar Foto-kino saveza Srbije. Na ovim funkcijama učinio je puno na širenju foto-amaterskog pokreta u Srbiji i pružao stručnu i organizacionu pomoć klubovima u svakodnevnom radu. Bio je organizator letnjih foto i filmskih škola Foto-kino saveza Srbije, kao i predavač na mnogim kursovima u okviru škole i van nje. Bio je inicijator i organizator mnogih izložbi i aktivan učesnik Foto-saveza Jugoslavije i Salona fotografije. Pisanjem za časopis doprinosa je afirmaciji fotografije i foto-klubova. Jedna od važnijih aktivnosti bila mu je pisanje analiza, kao i predgovora za kolektivne i autorske izložbe. Poslednjih godina posvetio se pedagoškom radu u okviru Grafičke škole.

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "KAMENI SLAPOVI", 1967

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "REFLEKSI", 1962

BR. 6. AVGUST 2001.

DOKUMENTARNA FOTOGRAFIJA I NOVE TEHNOLOGIJE

"MOŽE LI FOTOGRAFIJA NA SADAŠNJEM STUPNJU TEHNOLOŠKOG RAZVOJA DA OBAVLJA ULOGU ISTORIJSKOG IZVORA I DOKUMENTA? U ODGOVORU NA OVO PITANJE REKAO BIH DA NEMA BOJAZNI DA FOTOGRAFIJA IZGUBI SVOJU FUNKCIJU KAO DOKUMENTARNA ČINJENICA. NAIME, AKO FOTOGRAF NASTOJI DA SVOJOM FOTOGRAFIJOM NAČINI VERNU I ISTINITU INTERPRETACIJU MOTIVA I SADRŽAJA SNIMANJA, ON TO I DALJE MOŽE DA URADI I NOVE TEHNOLOGIJE U TOM POGLEDU NE PREDSTAVIJAJU NIKAKVU SMETNJU."

BR. 11. JUN 2002.

NEZAINTERESOVANI FOTOGRAFI

"FOTOGRAFI NEDOVOLJNO KORISTE PRILIKE DA VIDE ŠTA RADE NJIHOVE KOLEGE I ŠTA SE DEŠAVA U SVETU FOTOGRAFIJE. SAVREMENI TOKOVI NEKOG RAZVOJA USLOVLJENI SU NOVIM TEHNOLOGIJAMA. ŠTO ZA MNOGE OBLASTI PRIMENE FOTOGRAFIJE SIGURNO TRAZI POZNAVANJE ESTETIKE SLIKE I RAZLOG SU VIŠE DA FOTOGRAFI AKTIVNO PRATE ŠTA SE DEŠAVA S FOTOGRAFIJOM I KUDA ONA TO IDE."

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "NOKTURNO", 1969

EDUKACIJA

SEĆANJE NA DRAGOLJUBA TOŠIĆA

Teško je pomiriti se s činjenicom da je našu fotografsku scenu ove godine zauvek napustio Dragoljub Tošić, umetnik i pedagog fotografije. Skroman i vedar čovek koji je svojim iskustvom, entuzijazmom i velikom energijom zadužio srpsku fotografiju. Retki su takvi ljudi koji su ceo svoj radni vek nesebično posvetili mladima, edukaciji i afirmaciji fotografije.

Tek sada sam shvatio da je proteklo više od tri i po decenije od kako sam ga upoznao u prostorijama Foto-saveza Srbije kada sam donosio svoje prve fotografije na korekturu. Dragoljub Tošić imao je sve vreme ovoga sveta za svakoga ko bi gledao, razmišljao i uvek nalazio reči podrške za dalji rad. Naravno, to je bilo tako nežno i podsticajno samo u početku, dok Dragoljub ne bi procenio da se mladi ljubitelj fotografije nije dobro zagrejao za bavljenje fotografijom, a tada je počinjala ona ozbiljnija i zahtevnija faza i procena kojim tempom ko može da napreduje i daje zadovoljavajuće rezultate.

Ne znam šta je Dragoljuba Tošića opredelilo za bavljenje pedagoškim radom – verovatno ljubav prema fotografiji kao umetnosti i ljubav prema mladima – ali to je bila nesebična ljubav jer nikada nije trošio veliku energiju na ličnu afirmaciju. Pre svega, želeo je da afirmiše fotografsku de-

latnost i magnetski je za sebe vezivao mlade fotografe. Istini za volju, bilo je u to vreme, sedamdesete godine prošlog veka, još nekoliko popularnih fotografa koji su držali javne časove. Obično na izložbama u "Salonu fotografije" ili u Foto-klubu "Beograd", ali to su više bile lične promocije i duhovita nipodaštavanja tuđih radova s lošim efektima. Ambicije fotografa bile su usmerene ka učesću na mnogobrojnim izložbama gradskog, republičkog i saveznog nivoa, a javna žiriranja tih izložbi bila su presudna pouka za učesnike. Selekcija radova prispelih na izložbe, tada a i danas, značajan su segment u obrazovanju mladih fotografa, pogotovo u delu procene ukupne umetničke vrednosti fotografije, kao i obrazlaganje članova žirija, suprotstavljanje mišljenja i usaglašavanja prilikom izbora nagrada.

Dragoljub Tošić bio je nezaobilazan i dragocen član žirija preko tri decenije u svim gradovima bivše Jugoslavije, a posebno Srbije. Zbog velikog stručnog i umetničkog iskustva svi su ga uvažavali i poštovali. On je svakom žiriranju pristupao ozbiljno i strpljivo, i nije dozvoljavao bilo kakve odluke bez realnog sagledavanja i jasno argumentovanog obrazloženja. Arbitražu je shvatao kao veliku odgovornost i poruku učesnicima konkursa, što je uvek isticao svojim kolegama u žiriju. Uvek je bio tolerantan, uvažavajući mišljenja kolega, inicirao je dijalog i podsticao razvijanje verbalne analize radova, a time i promene ustaljenih kodova koji su povremeno vladali. Tako je bilo i na poslednjem zajedničkom žiriranju, uprkos bolesti i bolovima koje je trpeo.

1. Žiriranje u Foto-klubu "Novi Beograd", snimio Jovan Radović
2. Letnja škola fotografije u Velikoj Kopašnici, 1975, snimio Ernest Fekete
3. Republički kurs u Valjevu, 1978. Predavači su bili: Dragoljub Tošić, Miša Jovanović i Đorđe Bukilica

Raspad savezne države, Foto-saveza Jugoslavije i celokupnog sistema Dragoljuba Tošića posebno je teško pogodio. Gubitak međuljudskih veza koje je izuzetno negovao, sudbine dugogodišnjih prijatelja iz bivših republika pogođenih ratom, gubitak prostora po kojima je planinario i skijao, ostrva na kojima je kampovao... čoveku koji je toliko voleo prirodu i njene lepote predstavljalo je veliki stres. Očajnički je uspostavljao pokidane veze, ohrabrivao i okupljao prijatelje i članove klubova koji više nisu imali materijalnu i društvenu potporu za rad. Godinama je volonterski radio po inerciji, ne mireći se s novonastalom situacijom u zemlji.

U POTPUNOSTI PREDAN FOTOGRAFIJI I TEŽNJI DA PRENESE SVOJU LIČNU FASCINACIJU, UVEK JE IMAO SVE VREME OVOGA SVETA ZA SVAKOG KO SE IOLE ZAINTERESOVAO ZA FOTOGRAFIJU

Profesura u Srednjoj grafičkoj školi "Milić Rakić" i formiranje fotografskog smera potpuno ga je okupiralo i ispunilo velikim entuzijazmom i nadom. Uložio je svu svoju energiju u stvaranje kompletnog programa nastave za školovanje mladih fotografa, u koji je integrisao programe i iskustva mnogih evropskih škola fotografije koje je pomno proučavao. I pored slabe podrške i loše tehničke opremljenosti, maksimalno se trudio da s učenicima postigne visoke rezultate u nastavi, posvećujući im sve svoje vreme i iskustvo, ulažući veliku energiju i entuzijazam uprkos kriznim godinama koje su nas demoralisale i devalvirale merila vrednosti u obrazovanju.

Dragoljub Tošić bio je večiti optimista i bio je uveren da će uloženi entuzijazam i ljubav u mlade dati svoje rezultate. Teško je pomiriti se s činjenicom da više nije s nama, ali sam siguran da će u mnogima od nas strujati ona njegova pozitivna energija i ljubav koju je nesebično davao.

BRANIMIR KARANOVIĆ

TOŠKETOVA LEVA RUKA

(ODLOMAK IZ RUKOPISA ROMANA "HAJDUK PO HIMALAJIMA")

"Argumentovanje" na jednom od žiriranja, snimio Jovan Radović

Kad su oni iz štaba skinuli Hajduka s trase, za to je imao da zahvali Tošketu. Taj Toške je dan pre Hajdukove frke došao da održi tečaj fotografije za akcijaše u našoj smeni. Hajduk i ja odmah smo se prijavili za tečaj. Kad nas je Toške sve pokupio, krenuo s prozivkom, pa došao do Hajduka, samo ga je odmerio i kazao: – Šta ćeš ti ovde? Tebi ne treba ovaj tečaj za početnike. – Zašto? – zinuo je Hajduk.

– Ti ovo što ću da radim na tečaju znaš. – A otkud Vi znate da ja znam? Toške je spustio naočare na vrh nosa, pa ih podigao na čelo i prstom protrljao oči: – Na ovogodišnjem gradskom takmičenju "Objektivom objektivno" osvojio si prvo mesto s fotografijom "Baba i kravliji rep". E, tu sam zinuo i ja, a i svi ostali. A da smo bili malo pametniji, mogli smo već tada da ukačimo kakav je lik taj Toške. Imao je pamćenje ne k'o slon, nego k'o krdo slonova, ali samo kad su fotke u pitanju. Hajduk mi je, mnogo posle, ono kad je postao profa u našoj bivšoj školi, pričao da je gledao u Domu omladine kako je taj isti Toške, za opkladu, pogodio u dlaku imena fotki i njihovih autora, stotinu komada iz nekog almanaha. Hajduk je postao Tošketov pomoćnik na tečaju, njegova leva ruka. – Zašto leva, a ne desna? – pitao ga je Hajduk. – Zato što sam dešnjak – objasnio mu je Toške. – Levom ne umem ništa da radim. Pet dana trajao je tečaj i svih pet dana Hajduk je izigravao Tošketovu "levu ruku", što znači da je

radio u laboratoriji od jutra do sutra, pored toga je jurcao oko i škljocao aparatom po čitavom naselju i trasi. Već drugog ili trećeg dana, ako se ne varam, napravio je prve foto-novine, sa dve fotke koje su ušle u naše akcijaške legende. Na jednoj je bio naš komandant uslikan kako u ženskom sendviču izlazi iz barake, levom rukom grli Lelu medicinaru, a desnom našu Aleksandru. Ispod je Hajduk napisao: I posle završenog sastanka štaba, naš komandant imao je pune ruke posla. Na drugoj Bule sedi na prevrnutim kolicima i ždere, a ispod: kašika, viljuška, tanjir i kolica – to su radne alatke pravog omladinca. Tako je Hajduk postao prva faca naše smene. A kad petnaestogodišnji klinac postane prva faca, onda dolaze komplikacije života, to ovaj matorac Himalaja sada kapiira. A onda? Onda sam bio ubeden da Hajduk uvek ima rešenje za sve životne probleme. I zato mi nije bilo jasno zašto mu je Toške, na kraju tečaja, kad smo svi u Hajduka gledali k'o u ikonu, rekao: – Dobar si, mali. Imaš oko, umeš da razmišljaš, ali nikad nećeš da budeš pravi profesionalac! Tvoj hleb je na drugoj strani. – Zašto? – nadurio se Hajduk. – Znaš li koja je razlika između fotografa profesionalca i fotografa amatera? – odgovorio je Toške pitanjem. – Jok. – Profesionalac snima, snima, snima, pa razmišlja. Amater razmišlja, razmišlja, razmišlja, pa snima. To što je tada naučio od Tošketa, Hajduk je godinama i godinama ponavljao kao najveću mudrost fotografije.

GRADIMIR STOJKOVIĆ

ŠIRENJE FOTOGRAFSKE PISMENOSTI

FOTOGRAFSKA PEDAGOGIJA DRAGOLJUBA TOŠIĆA

"Nastava za nastavnike" – u njegov pedagoški dar uverili su se i đaci i nastavnici

Jedan od osnivača nevladine organizacije "Medija fokus" Dragoljub Tošić razvio je svojevrsnu fotografsku pedagogiju obučavajući preko hiljadu nastavnika širom Srbije da čitaju i stvaraju fotografiju. S puno žara, uvek nov i zanimljiv, uveo je u fotografsku pismenost – umeće izražavanja u fotografiji i umeće čitanja fotografije – preko hiljadu nastavnika osnovnih škola

u poslednje tri godine. Mi koji smo radili s njim uvek smo iznova uživali u njegovoj priči o tome kako je nastala kulturna fotografija Vinstona Čerčila i kakvu je poruku nosila, u uvođenju polaznika kurseva u otkrivanje složenih značenja fotografije, susreta čuvene trojke na Jalti.

To su bili samo uvodi, među brojnim primerima, a onda je od nastavnika – polaznika kurseva – tražio da rade: da analiziraju i komentarišu fotografiju, da otkriju i procene njenu informativnu, umetničku i edukativnu vrednost, da otkriju mane i pogrešnu upotrebu i zloupotrebu. Još više od toga, tražio je da se polaznici izraze u fotografskom mediju, a onda ih neumorno učio kako da naprave izložbu i još bolje i još bolje fotografije. Nije se bojao da u neveste ruke onih koje obučava stavlja svoje skupe fotoaparate. To ga je radovalo. Ljubav prema fotografiji prenosio je drugima celim svojim fotografskim i pedagoškim bićem. Uvek je fascinirala njegova radost kada nam doneše i pokaže uspehe kolega fotografa, kada otkrije

sjajne fotografije koje puno pričaju ili pružaju izuzetan umetnički doživljaj. U želji da uvek doprinese fotografskoj pismenosti, hrabro je ušao u korišćenje novih medija za fotografsko opismenjavanje i to, kako nastavnika, tako i učenika. Bio je u tom pogledu pionir među svojim kolegama. S puno strpljenja pripremao je instrukcije o fotografiji za prvi "on line" kurs za nastavnike u našoj zemlji – prvi koji je bio namenjen medijskom opismenjavanju. U svojim poslednjim danima prikupio je snagu da dovrši još jedan multimedijски kolektivni projekat – prvi CDR za sticanje medijske pismenosti. Koautor je i knjige "Pars pro Toto", takođe namenjene obrazovanju nastavnika za medije.

Tošićev način rada s nastavnicima jednostavno je plenio i ma koliko se ostali članovi tima trudili, najviše komplimenata odlazilo je njemu: "izuzetno zanimljiv, kompetentan, jasan, entuzijasta... sada fotografiju vidimo drugačije." Sada ga vidim kako se šeretski smeška. Uvek mu je bilo drago da čuje takve ocene. Znao je da svi tako mislimo i tako će ostati, za nas, njegove najbliže saradnike – Toške majstor!

GORDANA ZINDOVIĆ VUKADINOVIĆ

ETIKA

U NOVINSKOJ FOTOGRAFIJI

NOVINSKI FOTOGRAF SVAKODNEVNO SVEDOČI O NAJRAZLIČITIJIM DOGAĐAJIMA, MESTIMA I LJUDIMA. ON IMA PRIVILEGIJU DA BUDE DEO DEŠAVANJA O KOJEM VEĆINA LJUDI SAZNAJE UPRAVO IZ NJEGOVIH FOTOGRAFIJA

U organizaciji Centra za profesionalizaciju medija u Beogradu, od 21. do 24. aprila, održan je veoma zanimljiv seminar o etici u novinskoj fotografiji. Predavači su bili novinari, fotoreporteri, psiholozi i advokati, a učesnici fotoreporteri i urednici fotografije iz više beogradskih listova, kao i kolege iz Smedereva, Bečeja, Valjeva i Pirotu.

Skup je otvorio i vodio direktor Centra Stevan Nikšić, novinar i bivši glavni i odgovorni urednik nedeljnika *Nin*. Predavači su bili: Đorđe Zorkić (Agencija *Beta*), Dragoljub Žarković (glavni urednik nedeljnika *Vreme*), naš istaknuti fotoreporter i urednik fotografije Tomislav Peternek, Velimir Čurgus Kazimir (direktor *Ebart* elektron-

ske dokumentacije), Goranka Matić (urednik fotografije nedeljnika *Vreme*), psiholog Žarko Korać, Zoran Sekulić (direktor i glavni i odgovorni urednik Agencije *FoNet*), Imre Szabó (urednik fotografije magazina *Status*) i advokati Srđan Radovanović, Vladimir Beljanski i Dušan Stojković.

Najviše rasprave i interesovanja izazvala su predavanja o zakonima i autorskim pravima (zbog toga smo odlučili da o tome pišemo u dva nastavka: u prvom ćemo se baviti temom seminara, tj. etikom i to prenošenjem najzanimljivijih delova iz izlaganja, a u drugom ćete čitati najbitnije delove iz predavanja pravnika o zakonima i pravnim regulativama).

Na samom početku treba reći da su svi predavači bili jedinstveni u stavu da bi bilo neophodno da se novinski fotografi na neki način organizuju i potom sami naprave osnovni kodeks po kojem bi morali da se vladaju svi oni koji se bave fotografijom u medijima. Takve interne kodekse imaju sve bitnije svetske medijske kuće i novinarske organizacije. Na predavanjima je našeno nekoliko primera kada su prekršeni osnovni etički kodeksi, a među njima je i najnoviji slučaj otpuštanja fotografa *Los Angeles Timesa* Brajana Valskog (Brian Walski) koji je iz Iraka poslao digitalno manipulisanu fotografiju. Prema svim kodeksima koje smo videli, u novinskoj fotografiji nije dozvoljena nikakva manipulacija koja bi, u bilo kom smislu, mogla da izmeni suštinu onoga o čemu se izveštava, odnosno, dozvoljene su samo korekcije boja, uklanjanje ogrebotina ili prašine i izrez da bi se bolje istakao najbitniji detalj na fotografiji. U materijalu za seminar nalazili su se i etički kodeksi raznih redakcija, uglavnom američkih. Izdvojicemo deo iz kodeksa *New York Timesa* koji se odnosi na fotografije i grafičke priloge:

"Grafički prilozi na našim stranicama čija je svrha da opišu stvarnost moraju biti autentični u svakom pogledu. Ne smeju se dodavati i premeštati

meru radi jasne i tačne reprodukcije, analogno nekadašnjem produžavanju ili skraćanju ekspozicije u foto-laboratorijama. Fotografije događaja koje su vest ne smeju se nameštati. Kolaži, montaže, portreti, modne ilustracije ili ilustracije unutrašnjeg dizajna, nameštene situacije koje nisu spontane i prikazi upotrebe neke sprave

FOTOGRAFIJE KOJE SU UTICALA NA PREKID RATA U VIJETNAMU

[1] World Press Photo/ retrospektiva Edward T. Adams, USA/ AP/ Sajgon, Južni Vijetnam, 1. 2. 1968. Šef južnovijetnamske policije likvidira osumnjičenog člana Vijetkonga

[2] World Press Photo/ retrospektiva Huynh Cong (Nick) Ut/AP/ Vijetnam, 1972. Južni Vijetnam, 8. 6. 1972. Phan Thi Kim Phuc beži s ostalom decom posle napada južnovijetnamskih aviona koji su greškom bacili napalm bombe na južnovijetnamske trupe i civile

dosta primera u svetu od kojih je verovatno svima poznato uklanjanje retušom raznih ličnosti sa zajedničkih fotografija s Crvenog trga na kojima je bio Staljin i to uvek kada bi neko s fotografije postajao nepoželjan u određenom trenutku političkog života tadašnjeg Sovjetskog Saveza. Slično je postojalo i u doba Tita i tadašnje Jugoslavije, ali ih je navodno on sam prekinuo rečima "Bogamu, pa ja ću ovako ostati sam na fotografijama." Poznat je i primer novijeg datuma kada je u našim visokotiražnim dnevnim novinama kompjuterski nepažljivo sastavljena fotografija, sa željom da se poveća broj učesnika

ETIČKI KODEKS

1. Naš posao, i kao nauka i kao umetnost, zasluhuje najbolje ideje i trud onih kojima je profesija.
2. Fotonovinarstvo pruža priliku da se služi javnom interesu kao retko koji poziv i svi članovi ove profesije treba da teže da svojim primerom i uticajem ispunjavaju visoke standarde etičkog ponašanja lišenog bilo kakvih plaćeničkih pobuda.
3. Odgovornost je svakog fotoreportera da u svakom trenutku nastoji da svojim fotografijama izveštava istinito, pošteno i objektivno.
4. Kao novinari, verujemo da je kredibilitet naš najveći kapital. U dokumentarnom fotonovinarstvu pogrešno je menjati sadržaj fotografije na bilo koji način (elektronski ili u laboratoriji) kojim se obmanjuje javnost. Verujemo da smernice pravičnog i istinitog izveštavanja treba da budu merilo za ono što je dozvoljeno elektronski menjati na fotografiji.
5. Brojni oblici profesionalne probitačnosti jesu neophodni, ali netačne izjave bilo koje vrste nisu dostojne profesionalnog fotoreportera i svaku takvu praksu strogo osuđujemo.
6. Naša je dužnost da podstičemo i pomažemo sve članove svoje profesije, pojedinačno i kolektivno, tako da kvalitet fotonovinarstva uvek stremi najvišim standardima.
7. Dužnost je svakog fotoreportera da radi na očuvanju zakonitih prava na slobodu štampe i na zaštiti i širenju slobode pristupa svim izvorima vesti i vizuelne informacije.
8. Naši standardi koji se tiču poslovnih prilika, ambicija i odnosa imaću notu opšteljudskog saučesća i uvek će voditi računa o najuzvišenijim dužnostima koje imamo kao članovi društva. U svakoj prilici u našem profesionalnom životu, u svakoj odgovornosti pred kojom se nađemo, naša glavna misao bice da ispunimo tu odgovornost i obavimo dužnost tako da kada je zadatak završen, znamo da smo nastojali da podignemo nivo ljudskih ideala i postignuća stepen više od onoga na kojima su bili.
9. Nijednim etičkim kodeksom nisu pokrivene sve situacije. Prema tome, zdrav razum i dobra procena takođe su potrebni u primeni etičkih načela.

ljudi ili predmeti, okretati naopako, izobličavati ili uklanjati s mesta događaja (osim kada je reč o uobičajenom opsecanju da bi se izbacili nebitni delovi fotografije). Bojenje i zatamnivanje treba da budu svedeni na najmanju potrebnu

moraju biti očigledni čitaocima i jasno lišeni namere da obmanu. Ukoliko ima mesta i najmanjoj sumnji, potpisi i imena autora treba dodatno da pojašne da je reč o intervenciji. Treba se posavetovati s grafičkim urednikom, odgovor-

političkog skupa, pri čemu su se isti likovi pojavili više puta na fotografiji koja je objavljena na naslovnoj strani.

Fotograf, međutim, može da manipuliše na više načina, ne samo intervencijom u sadržaju. Manipulisati se može i izborom ugla, izrezom, upotrebom različitih objektivna, potpisom ispod fotografije ili zamjenom ličnosti. Naveden je zanimljiv primer jednog advokata koji se nije protivio fotografisanju u lekarskoj ordinaciji i objavljivanju fotografije u izveštaju koji

obrazovan. Da bi se fotografija mogla i kasnije koristiti, neophodno je da je fotograf opremi podacima o vremenu i mestu nastanka, o događaju koji je na njoj snimljen, kao i imenima ljudi koji se nalaze na njoj. Time se umanjuje i mogućnost zloupotrebe bilo koje vrste. Opšti je zaključak da će se materijal najbolje sačuvati ukoliko ga arhivira i čuva sâm fotograf. Zbog prelaska na nove tehnologije većina nekadašnjih foto-dokumentacija u velikim novinskim kućama zapuštena je i prepuštena propadanju i samouništenju. Inicijative za njihovu obradu ne nailaze na odobravanje, što zbog nedostatka finansijskih sredstava, što zbog nemara i nebrige onih koji su

je bila mišljenja da nije trebalo objavljivati te fotografije, ali je ujedno postavljeno i pitanje koliko je bilo ispravno objavljivanje fotografija te osobe pre desetak godina kada je ona u temelje svoje banke zakopala vrednost od tadašnjih trista prosečnih plata u ondašnjim nemačkim novčanicama.

U aktuelnom ratu u Iraku takođe ima dosta primera za kršenje ili jednostranu primenu etičkih kodeksa. U tamošnjim novinama nije dozvoljeno objavljivanje fotografija mrtvih i ranjenih vojnika (osim kada su ranjenici već u "optimističkoj" fazi oporavka), niti sahrane poginulih vojnika. Oko toga se, međutim, baš ovih dana vodi žestoka rasprava jer su porodice nekih poginulih vojnika bile nezadovoljne zabranom objavljivanja informacija o njihovoj pogibiji. A s druge strane, ti isti mediji objavljuju bez ikakvog ustručavanja fotografije raskomadanih tela suprotstavljene strane.

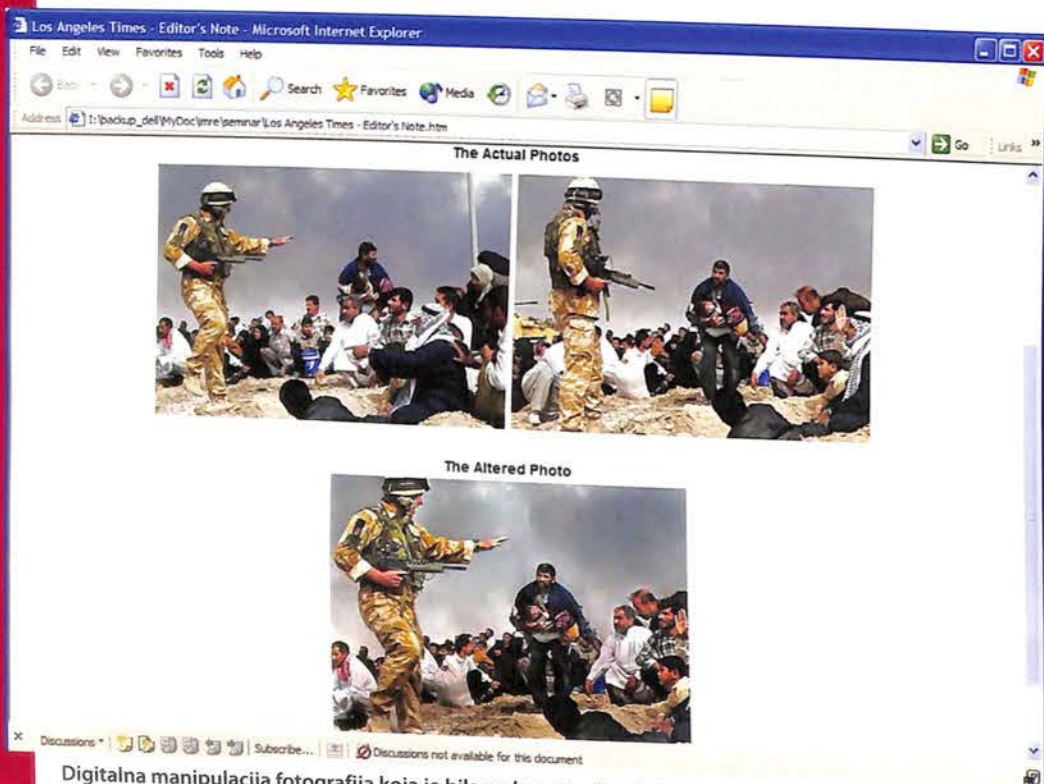
U ratnim situacijama je, u stvari, najteže presuditi šta je etičko, a šta ne, pošto se u tome retko mogu složiti obe zaraćene strane, pa se tako onda objavljuju i fotografije boraca koji drže u rukama odrubljene glave vojnika suprotstavljene strane, a da se pri tom ne vodi računa o tome da će se time povrediti osećanja rodbine i onih koji su bili bliski sa žrtvama. Često se takav čin objašnjava "višim interesima".

Dobar primer za raspravu o ovoj temi kod nas jesu i fotografije iz Skupštine. Ne smatra se nedostojnim objavljivanje fotografija poslanika koji čačkaju nos, zevaju ili spavaju, a u isto vreme, posle jednog skorašnjeg incidenta, više nije dozvoljeno unošenje fotoaparata u skupštinski restoran jer je trenutak dok se poslanici hrane "lični i intimni čin". Do ovog poslednjeg incidenta to je bilo nepisano pravilo i fotoreporteri uglavnom nisu ni pokušavali da "love" poslanike dok jedu.

Fotografije javnih ličnosti često su podložne raznim vrstama manipulacije, bilo fotografa, bilo urednika. Takođe, iz novijeg vremena poznat je slučaj tendencioznog objavljivanja nogu naše političarke na naslovnoj strani jednih ozbiljnih dnevnih novina, a da pri tome te noge, osim što su lepe, nemaju nikakvu vezu s političkim i javnim delovanjem te osobe. Posle toga desila se prava pomama fotoreportera da tu osobu, odnosno njene noge, snime na najrazličitije moguće načine i to najčešće zbog izričitog naloga urednika fotoreporterima da se to uradi. Često nailazimo i na apsurdne situacije da se novine striktno pridržavaju zakona i objave samo inicijale imena maloletne žrtve nekog nasilja, ali joj istovremeno objave i fotografiju.

Opšta ocena ovog seminara jeste da je pisanje kodeksa jedan od prvih zadataka koji treba uraditi i da je odgovornost fotografa u društvenom smislu veoma velika i da se mora dosta raditi na njihovoj edukaciji. Na kraju krajeva, Vijetnamski rat prekinut je, u najvećoj meri, zahvaljujući fotografijama koje su uzbunile američko javno mnjenje.

IMRE SZABÓ

Digitalna manipulacija fotografija koja je bila razlog otpuštanja Brajana Valskog iz Los Angeles Timesa

se odnosio na tu konkretnu situaciju. Ali kasnije, kada je ta ista fotografija upotrebljena u novinama za ilustraciju, recimo, porasta broja obolelih od raka, a na njoj se jasno raspoznavao njegov lik, on je morao da se obrati u sudu i tim putem zatraži zabranu dalje upotrebe te fotografije.

Fotografija može da bude i veoma moćno oružje koje utiče na javno mnjenje, često mnogo pre i jače nego novinski izveštaj. Setimo se izreke da "fotografija može da kaže više nego hiljadu reči" i pokušajmo da je pretvorimo u prostu računicu. U novinama hiljadu reči isto je što su i tri šljafne teksta, a to u svim štampanim medijima zauzima veoma veliki prostor. Fotografi često imaju poseban pogled na neki događaj, pa mnogi urednici vole da o tome najpre zatraže njihovo mišljenje. To znači da novinski fotograf mora da bude dobro obavešten i politički

odgovorni za takvu situaciju. U svetu to nije slučaj. U nekim državama taj problem doveden je čak na nacionalni nivo i ulažu se velika sredstva da bi se veliki arhivi sačuvali i digitalizovali. Tako fotografije postaju pristupačne i svim zainteresovanim korisnicima koji ih za potrebe objavljivanja bilo koje vrste mogu kupiti i to uglavnom po vrlo pristupačnoj ceni.

ETIKA I MORAL

Etika i moral u novinama u osnovi se ne mogu baš najpreciznije definisati. Po Vujaklijinom rečniku etika je: (od grčke reči ethos – običaj, etike) deo filozofije koji proučava i procenjuje moralne vrednosti (šta je dobro ili šta je rđavo, šta treba da bude ili šta ne treba da bude)... U praksi se često nailazi na nedoumice. Skoro svi predavači pomenuli su i slučaj objavljivanja fotografija teško bolesne bivše bankarke Dafine Milanović na naslovnoj strani bulevarskog lista. Iako je ona dala pristanak za objavljivanje, čak je i insistirala na tome, pokrenula se lavina reakcija i rasprava da li je to trebalo uraditi ili ne. Većina

OLYMPUS

Your Vision, Our Future

UZBUĐENJE

kao izazov? Kreni u avanturu!
Sa kompaktnim fotoaparatom koji nudi mnoštvo funkcija i do 10x optički zum za sjajne fotografije. Budite kreativni.
www.olympus.co.yu

IT'S DIGITAL.

C-770 UZ MOVIE

P-10 PRINTER

C-5000 ZOOM

Kalendar "Volvo" – snimio Kurt Berglund

VEČNA DRAMA NEBA

MR VLADIMIR ČERVENKA

CAELUM, NUBILA, CAELI FORNIX,
ODNOSNO NEBO, OBLACI, NEBESKI
SVOD (I NEGDE TU IZNAD, PO
STARIM PREDANJIMA, BOGOVI I
DOBROČUDNA MITOLOŠKA BIĆA),
PORED TOGA ŠTO SADRŽE TRI
NAJVAŽNIJA ELEMENTA POTREBNA
ZA ŽIVOT: SVETLOST, KISEONIK,
VODU (SUNCE, VAZDUH, OBLACI),
NAJBITNIJI SU I NAJMOĆNIJI
IZVORI SVETLA NA ZEMLJI

Sunce predstavlja direktan, a nebo i oblaci indirektan izvor svetla. Za većinu onih koji "crtaju pomoću svetla" to su i jedini izvori svetla – foto-studio i veštačku rasvetlu ne može sebi da priušti svaki vlasnik fotoaparata. Istovremeno, nebo i oblaci često su uzrok nevolja za sve fotografe jer su njihove bele, sive ili svetloplave površine skoro uvek eksponometrijski problematične. One se nalaze na granici belog graničnog modula fotoosetljivih materijala tako da su na konačnoj fotografiji uglavnom zastupljeni, umesto nežnobilim, sivim ili plavim tonovima, bezizražajnim praznim belim površinama. Atmosfera (grčki: atmós – para i sphaira – lopta), tj. vazdušni omotač Zemlje, jeste smeša različitih gasova bez boje, ukusa i mirisa. Loš je provod-

nik temperature, međutim, dobar provodnik zvuka. Glavni deo atmosfere sačinjava tanak sloj gasova visine od 50 km oko Zemlje (čiji je poluprečnik 6.570 km!), a u tragovima doseže do visine od 100 km. Uobičajen naziv za ovu smešu gasova jeste vazduh. Sastavljen je od stalnih sastojaka – azota, kiseonika i argona (78% – 21% – 1%). Procentualni udeo vode veoma je promenljiv – od 0% do 4%, a u atmosferi se pojavljuje u sva tri agregatna stanja: kao gas, vodene kapljice i amorfnu led ili ledeni kristali. U atmosferi, naročito u donjim slojevima, ima čvrstih i tečnih primesa neorganskog i organskog porekla: sličnih čestica soli, produkata sagorevanja, kapljica sumporne kiseline, pepela, prašine (stepta, pustinja), polena, bakterija itd. Neke od tih čestica imaju veliki značaj u procesima koji se

odvijaju u atmosferi, na primer, prilikom formiranja oblaka i nastajanja padavina. Glavne osobine neba koje su bitne za fotografiju zavise od procenta vode i ostalih promenljivih sastojaka u vazduhu – oni određuju boju neba, naoblačenja utiču na karakter dnevnog svetla, dok na vazdušnim strujama lebde oblaci.

BOJA NEBA

Kada sunčevi zraci osvetle sitne čestice promenljivih sastojaka u atmosferi (sitne kapljice kondenzovane vode, prašinu uzvitlanu vetrom, grupice molekula i sl.) svetlost se raspršava na sve strane usled odbijanja od tih čestica. Ako su ove čestice toliko male da se izjednačavaju s veličinom talasne dužine svetlosti (0,0005 mm), difuzija ne zahvata podjednako sve talasne dužine belog svetla, tako da dolazi do jačeg odbijanja plavih i ljubičastih zraka iz svetlosnog spektra. Kada je vazduh čist, boja neba je plava. Što su čestice ovih materija krupnije, razlika u jačini difuzije pojedinih delova spektra nestaje, a svetlost postaje sve belja. Ako čestica prede 0,01 mm (veličina kapljice vode u magli), u difuznom svetlu pomešane su sve boje, pa nebo dobija belu ili čak sivu boju. Dakle, svetlosni zraci ne dolaze samo direktno od sunca već i indirektno, sa svih tačaka neba, zato su preko dana osvetljena i mesta do kojih ne dopiru direktni sunčevi zraci. Kada u vazduhu ne bi bilo ovih sitnih čestica (vode i prašine), nebo bi bilo potpuno crno i preko dana, a senke tamne, poput noćnih. Dan od noći razlikovali bismo samo po sjajnom suncu na horizontu.

Prilikom izlaska i zalaska sunca njegovi zraci prolaze mnogo duži put kroz atmosferu, a ta putanja dobrim delom ide kroz najniže vazdušne slojeve gde ima mnogo elemenata (sastojaka) na kojima nastaje difuzija svetlosti. U ovom slučaju, povećane količine sitnih čestica vazdušnih primesa upijaju zrake iz ljubičastog i plavog dela spektra, tako da u jutarnjim i večernjim satima prevladavaju svetlosni zraci iz crvenog dela spektra. Što više sitnih, čvrstih i tečnih primesa ima u vazduhu, to su boje jutarnjeg i večernjeg rumenila na horizontu izražajnije. Ukoliko se u gornjim slojevima atmosfere neposredno pre izlaska ili posle zalaska sunca nalaze oblaci ili druge primese koje mogu da izazovu difuziju svetla, do njih mogu da dopru sunčevi zraci koji su prošli kroz donje slojeve vazduha i da oboje nebo vrlo živopisnim toplim bojama koje opažamo u sumrak. Prema tome, ako hoćemo da napravimo dobre fotografije nebeskog svoda, ne preostaje nam ništa drugo nego da se uživimo u ulogu Sen Egziperijevog (Saint Exupery) Malog princa koji je voleo da posmatra izlaske i zalaske sunca. Doduše, on je bio u prednosti jer je njegova planeta bila veoma mala, te su izlasci i zalasci sunca sledili jedan za

drugim, dok nama ne preostaje ništa drugo osim strpljivog čekanja tokom jutara i večeri na planeti Terri. Fotografije koje tada snimimo nećemo moći ponoviti ni pomoću najsavršenijeg filtra! Nepobitno je da su naši preci, pre početka industrijske revolucije, uživali u drugačijem plavetnilu neba jer je ono bilo čistije, a takode, i u oblacima iz kojih nisu padale kisele kiše. Na nebu iznad velikih gradova i industrijskih postrojenja srećemo se s negativnim posledicama koje u prirodi izazivaju ljudske aktivnosti. Lokalna boja neba iznad ovih postrojenja jeste sumorna, prevladavaju sivi i tamnosivi tonovi, vodena isparenja i ostali vazdušni sastojci od kojih nastaju "industrijski" oblaci često imaju smeđu boju. Na sreću, priroda je još uvek u stanju da se brani na svoj način (putem obilnih kiša, jakih vetrova ili snežnih padavina), te tako uklanja aerozagadenja i smog iz atmosfere. Tako "umiven" vazduh izgleda fantastično, ali ne zadugo, otprilike dva do tri dana možemo računati na dobru vidljivost, izuzetnu svetlost atmosfere, a sivilo ustupa mesto jasnim, naglašenim bojama.

OBLACI

Oblaci nastaju od atmosferske vodene pare kondenzacijom, tj. pretvaranjem pare u kapljice vode, ili sublimacijom – pretvaranjem u ledene kristale, a mogu biti i smesa ovih elemenata. Nužan uslov za ovaj proces jeste odgovarajuća niža temperatura koja nastaje prilikom ekspanzije vazduha koji se diže u visinu, gde pod uticajem manjeg pritiska dolazi do dinamičkog hlađenja. Kada vazdušna struja prelazi preko planina gde turbulentnim vertikalnim mešanjem vazduha dolazi do hlađenja, nastaju niski slojeviti oblaci. Oblaci lebde na vertikalnim i horizontalnim vazdušnim strujama, u tropskim krajevima do visine od 18 km, u umerenim do 13, a u polarnim do 8 km. Oni utiču na klimu i razvoj vremenskih prilika.

Kotorski zaliv snimljen s tvrđave Sv. Ivan po kiši koja je još uvek padala. Na trenutak, otvorili su se oblaci i dali optimistički nagoveštaj. Slajd film ISO 400, format 6 x 6 cm, objektiv 80 mm – snimio Branislav Strugar

KARAKTER DNEVNOG SVETLA

U zavisnosti od toga da li je nebo vedro ili oblačno, suočavamo se sa dva osnovna tipa svetlosnih situacija i bezbroj njihovih nijansi. Kod potpuno jasnog neba imamo na raspolaganju tipično usmereno svetlo; u takvoj situaciji sunce ima funkciju glavnog izvora svetla koje osvetljava sve predmete, dok nebo ima funkciju dopunskog svetla koje osvetljava senke. Osvetljenje je plastično ali prilično kontrastno, pogotovu u podnevnim satima kada čak ni foto-materi-

Primorski predeo kome su dodati odgovarajući oblaci. Tamni oblici krošnji ponavljaju se u sličnim oblicima belih oblaka. Snimljeno uz upotrebu narandžastog filtra i s odgovarajućom korekcijom ekspozicije. Tip oblaka – *Cumulus*, vrsta *Humilis*

Večernje svetlo na interesantan način istaklo je paperjaste oblake. Kompozicija snimka takođe ih stavlja u prvi plan, što je naglašeno i upotrebom širokougaonog objektiva od 40 mm (format slajda jeste 6 x 6 cm) – snimio *Branislav Strugar*

jali s većom osetljivošću ne mogu da savladaju raspon između osvetljenih i neosvetljenih partija predmeta. S pojavom oblaka, svetlosna situacija postepeno se menja u zavisnosti od njihovog tipa.

VRSTE OBLAKA

Pojavom belih odvojenih oblaka u obliku nežnih vlakana (*Cirusa*), oblačića poredanih u skupine nalik vodenoj površini (*Cirrokumulusa*), ili prozirnog beličastog vela vlaknastog izgleda koji delimično ili potpuno pokrivaju nebo (*Cirrostratusa*), kontrast dnevnog svetla se smanjuje, jačina glavnog – direktnog sunčevog svetla opada, dok nivo dopunskog svetla raste zajedno sa stepenom difuzije. Između osvetljenih i neosvetljenih površina predmeta postoji razlika, ali senke su mnogo svetlije i mekše, a osvetljenje je manje kontrastno. Ovu grupu oblaka možemo nazvati oblacima lepog vremena. Iz njih nikada ne pada kiša. Njihova karakteristika jeste da su potpuno beli i da ne stvaraju senku, veoma su "fotogenični" i stvaraju lepo raspoloženje. Sledeću grupu čine oblaci s manje ili više zastupljenom sivom bojom, stvaraju senke i mogu da prekriju celo nebo. Iz njih često pada kiša ili sneg i zato ih nazivamo kišnim oblacima. Pravi kišni

oblaci jesu: *Altostratusi* – sivkast ili plavičast sloj jednolikog izgleda; *Nimbostratusi* – nizak tamnosiv sloj iz koga stalno padaju kiše koje ne stižu uvek do tla; *Stratocumulusi* – siv ili beličast sloj s tamnim delovima, sastavljen od oblikih grudvi ili valjkova, iz njega ponekad padaju slabe kiše; *Stratusi* – siv jednoličan sloj maglovitog izgleda iz kojeg padaju rosa i sitne čestice leda. Karakteristično za ovu grupu oblaka jeste što bitno menjaju karakter dnevnog svetla iz usmerenog u difuzno. U slučaju iskidanog naoblačenja bacaju na zemlju senke koje nisu oštro oivičene, svetlo je još uvek usmereno, ali senke su veoma blage, a kontrast je mali. Kada oblaci prekriju čitavu površinu neba, imamo na raspolaganju manje ili više savršeno difuzno osvetljenje. Raspoloženja koje izazivaju mogu biti različita, od romantičnog, do nostalgичnog. Poslednju grupu čine impresivne, dinamične i izrazito fotogenične mase oblaka koje se pružaju od niskih do veoma visokih slojeva atmosfere: dobroćudni oblaci lepog vremena *Cumulusi*, iz kojih retko pada kiša, i tmurni, preteći *Cumulonimbusi* koji nose sa sobom obilne pljuskuve, munje, grmljavinu, oluju i grad. *Cumulusi* jesu gusti, međusobno odvojeni oblaci oštih obrisa koji se razvijaju vertikalno u obliku glavica, kupola i tornjeva. Gornji delovi često liče na karfiol i ponekad su natkriveni belim velovima u obliku kapica. Delovi obasjani suncem čisto su beli, dok je baza relativno tamna i vodoravna. Velike, horizontalno i vertikalno raspoređene

mase oblaka znatne debljine, u obliku planine, nazivaju se *Cumulonimbusi*. Svetlosne situacije koje nastaju pojavom ovih oblaka jesu dvojake. Na mestima gde sunce nije zastrto oblacima osvetljenje ima osobine kontrastnog usmerenog svetla, dok je na delovima koje prekrivaju senke oblaka osvetljenje difuzno. Prostor je raščlanjen velikim osvetljenim i neosvetljenim površinama, što pruža mogućnost da sačekamo povoljnu situaciju kada će prednji plan biti osvetljen, a pozadina u senci ili obrnuto, ili da senka oblaka prekrije nepoželjne detalje. Promene svetlosnih situacija mogu da budu veoma dinamične, a svetlosne atmosfere koje stvaraju ove vrste oblaka vrlo su raznovrsne i impresivne, od lirskih, romantičnih, do dramatičnih i sl.

BOJA OBLAKA

Boja oblaka preko dana može da bude bela, siva ili tamnosiva, ponekad crna. Međutim, kao što smo prethodno opisali, pravi vatromet boja počinje s izlaskom sunca kada oblaci najpre od sivih postaju rumeni i konačno preko žute boje prelaze na "dnevne" nijanse, da bi se uveče ponovilo isto, samo obrnutim redom. Na boju neba i oblaka možemo da utičemo pomoću filtera, o čemu smo pisali u brojevima 8, 9 i 21 (crno-beli, kolor i polarizacioni filteri). Prilikom snimanja neba od velike koristi mogu da budu selektivni ili graduisani (pola-pola) filteri, koji omogućavaju da korigujemo osvetljenje i boju neba nezavisno od prednjeg plana. Ovi filteri mogu se dobiti u raznim nijansama, ali treba ih koristiti s merom i ukusom, pre svega zbog toga što oblaci nisu uskršnija jaja koja možemo farbati kako nam padne na pamet. I pre nego što počnemo da snimamo, treba razmisliti da li su datom motivu potrebni oblaci ili ne, i ako jesu, koji je tip oblaka najprikladniji. Na primer, kada snimamo crkvu u gotskom stilu, više će odgovarati prazno tamno nebo i možda koji beli *Cirus*, barok možemo kombinovati s kitnjastim i pompeznim *Cumulosima*, a vizantijskoj arhitekturi više odgovaraju staloženi *Stratocumulusi* ili difuzno svetlo zagonetnih *Stratusa*. Sami po sebi, oblaci mogu da budu veoma zahvalan motiv, u tom slučaju postupamo obrnuto, razmišljamo o tome koji bi predeo odgovarao datim oblacima.

NEBO KAO DEO PEJZAŽA

SÂMO NEBO FOTOGRAFIŠE SE REĐE OD PREDELA U KOME ONO ZAUZIMA MANJU ILI VEĆU PLOŠTINU. ZA TAKVE SNIMKE IMAMO FRANCUSKU REČ PEJZAŽ, JER SE LEPA REČ "KRAJOLIK" NIJE "PRIMILA" U NAŠIM KRAJEVIMA

Nebo na pejzažu jeste integralni deo slike, ali nije uvek poželjno imati natrpano nebo. Zavisno od ostatka fotografije, može da se dogodi da je čisto nebo savršeno dovoljno za kompoziciju. Ako je nebo čisto i fotografishe se bez filtera, mala preekspozicija prikazaće ga potpuno belim, a zatamnjenje može da se postigne na dva načina: upotrebom filtera u boji, ako je reč o crno-belom filmu (žuti, oranž, crveni); upotrebom polarizacionog filtera za crno-beli i kolor film. Na kolor fotografijama, ako nije preeksponirano, nebo će biti lepo odraženo i oblaci vidljivi i bez filtera. Korišćenjem polarizacionog filtera dosta će se pojačati efekat plavog neba, magla, koje u principu uvek ima, biće uklonjena i nebo će biti dubokoplavo, čak možda i nestvarno plavo. Jaki filteri, uz odgovarajuću podekspoziciju, mogu da stvore noćni efekat (u crno-beloj fotografiji to je tamnooranž ili crveni, a u kolor fotografiji plavi filter). Tu treba biti oprezan da se ne napravi greška koja se često vidi u jeftinim vestern filmovima kada se pravi takav pseudonoćni snimak, a na njemu se vide gomilasti oblaci (*Cumulusi*) kojih noću – nema!

SUNCE, MESEC I ZVEZDE

Nebu pripadaju i nebeska tela, na prvom mestu sunce i mesec. Naravno, neophodan je teleobjektiv od barem 180 mm za format od 35 mm. Prilikom fotografisanja sunca ne sme se verovati ugrađenom svetlomeru. Merenje svetla treba obaviti na delu neba slične svetline kao ono oko sunca, pa obavezno praviti "bracketing" – znači snimati s nekoliko otvora blende manje i više, pošto podekspozicija obično daje pravi efekat. Za fotografisanje meseca postoje neka empirijska pravila, međutim, mislim da je najbolje odrediti neku ekspoziciju i praviti bracketing kao za sunce. U oba slučaja neophodno je koristiti stativ. Iako se za fotografisanje sunca koriste

veoma kratke ekspozicije, "bracketing" zahteva da se fotoaparati ne pomeraju od snimka do snimka jer ćete dobiti različite fotografije, a ne različite ekspozicije iste fotografije. Fotografisanje zvezda naročito je teško. Ekspozicija koja se koristi često je dugačka, pa se zbog okretanja zemlje zvezde pokazuju kao manji ili veći lukovi. Ovde se korišćenjem visokosetljivog filma ta pojava umanjuje ili nestaje, a astronomi koriste specijalan držač za fotoaparati koji se okreće u pravcu okretanja nebeskog svoda.

TEHNIKA FOTOGRAFISANJA NEBA

Za snimanje neba ne treba vam specijalna oprema. Fotoaparati sa zum ili fiksnim objektivom jeste sve šta se traži. Ne zaboravite, ako želite da fotografisate s polarizacionim filterom nemojte koristiti fotoaparati s optičkim viziorom jer kod njega slika koju vidimo ne prolazi kroz objektiv fotoaparata. Svaka promena na karakteru i boji neba upravo se vidi okretanjem filtera ispred objektiva. (U broju 21 detaljno smo pisali o polarizacionim filterima). Specijalni efekti prilikom fotografisanja neba postižu se upotrebom infracrvenog filma, no to je tema za sebe. Elementi na nebu (oblaci i drugo) jesu po svom obliku neoštri, ali dopunska neoštrina je nepoželjna. Zato nije loše koristiti stativ kad god postoji opasnost od pomeranja. Ovo postaje obavezno noću ili u suton. Na visokim planinama nebo izgleda dubokoplavo, pa bi polarizacioni filter dodavao neprirodni efekat – prenaplašeno plavo nebo. Stoga, ne treba se mašiti polarizacionog filtera, ali treba imati dobar UV filter zbog uklanjanja UV zraka i zaštite objektiva.

— Tekst i fotografija: Svetislav V. Dragović

PROKLETSTVO PLAVOG ŠUMA

Da vidimo, šta je zaista plavi šum?

Jednostavno rečeno, plavi šum jeste tehnički nedostatak starije generacije fotosenzora prilikom snimanja bez kompresije slike (dakle u RAW ili TIFF formatu), a manifestuje se pojavom individualnih tačkica (piksela) neočekivanih boja (zelene, žute, plave, ljubičaste) na onim površinama na nebu koje bi trebalo da budu savršeno plave, tj. da sadrže neku od nijansi u plavom spektru.

Bitno je uočiti da sam naglasio da se plavi šum javlja kod fotografija snimljenih bez ikakve kompresije, dakle nije rezultat kompresijskih artefakata (kakve npr. stvara jača JPEG kompresija), i da je naglašen kod fotosenzora starije generacije. Ja, na primer, isključivo koristim digitalni fotoaparati Fuji S1 Pro sa senzorom

ZA DIGITALNO FOTOGRAFISANJE NEBA VAŽE ISTE GENERALNE ESTETSKE VREDNOSTI, ISTA PRAVILA KOMPOZICIJE, KADRIRANJA I (POD)EKSPONAŽE KAO I ZA SNIMANJE ANALOGNIM FOTOAPARATOM – TU SE UGLAVNOM SVI SLAŽU... NESPORAZUM NASTAJE KADA SE U DISKUSIJU O DIGITALNOJ FOTOGRAFIJI UPLETU KVAZITEHNIČKI IZRAZI KAO ŠTO SU "PLAVI ŠUM".... I "RGB STRUKTURA" KAO GLAVNI ARGUMENTI NEADEKVATNOSTI DIGITALNIH FOTOAPARATA ZA FOTOGRAFISANJE PEJZAŽA, DAKLE SCENA U KOJIMA JE PLAVETNILO NEBA DOMINANTAN ELEMENT

pauze između okidanja, ali će vidljiva "RGB struktura" sigurno nestati i kao problem i kao izgovor. Ako mi baš ne verujete, probajte da najboljim skenerom koji postoji digitalizujete analogni kolor negativ neba, pa uradite JPEG kompresiju u odnosu 50:1 (to je ono što se dešava u elektroniци digitalnog fotoaparata kada izaberete najveću kompresiju, tj. najmanje fajlove). "RGB struktura" pojaviće se i u digitalizovanom analognom snimku. S obzirom na to da sam sticajem okolnosti u Americi radio na razvoju interaktivne televizije za jednu telekomunikacionu korporaciju, još od 1991. godine pažljivo pratim i upoznat sam s karakteristikama (i problemima) kompresije digitalne slike. Na osnovu svog znanja o prirodi digitalne slike i kompresije, i na osnovu sopstvenog iskustva, počeo sam da obraćam veliku pažnju na sledeće stvari, što svesrdno preporučujem svima kojima je vrhunski kvalitet veoma bitan.

– Fotografisite nebo s najmanjom osetljivošću fotoaparata (100 ASA ili manjom), bez kompresije ili, ako baš morate, s kompresijom podešenom na najbolji kvalitet slike (obično na fotoaparatu označeno kao "FINE").

– Kad god je moguće, obavite finalno kadriranje već tokom snimanja. Ne oslanjajte se na naknadno

kadriranje pri obradi slike. Svaki piksel je dragocen! – Fotografisite nebo koje ima veliki opseg boja, oblaka i preliva. Artefakti će biti manje uočljivi u gomili detalja.

– Potpuno isključite opcije za pojačavanje kontrasta (contrast) i oštine (sharpness) na digitalnom fotoaparatu, ako vam komande to dozvoljavaju. Artefakti JPEG kompresije tako će biti najmanje uočljivi. Kontrast i oština se mnogo bolje i tačnije podešavaju u Photoshopu ili drugom programu za digitalnu obradu slike i to obavezno radite na CRT kompjuterskom ekranu, a nikako na LCD ekranu, jer vam on nikada neće pokazati tačne valere (pogledajte članak o monitorima u rubrici Vaša kućna digitalna laboratorija).

– Na kraju, ako fotografisate digitalno, podeksponirajte nebo s bleštavo belim oblacima mnogo više nego što biste to uradili snimajući analogno. Tako ćete dobiti više detalja u belim oblacima, a ostatak kadra možete kasnije lako posvetliti u nekom programu za digitalnu obradu slike jer, generalno, mnogo je lakše izvući detalj iz tamnijih površina nego ga pronaći tamo gde ga na originalnom snimku nema.

– Neka pikseli budu s vama! I, srećno...

— Tekst i fotografije: Radomir—Maša Dikosavljević

novije generacije u kome su svetlosni elementi poredani u obliku pčelinjeg saća kako bi se efekat plavog šuma sveo na najmanju moguću meru. Na višestruko uvećanom primeru snimka jutarnjeg neba s vidljivim mesecom može se videti rezultat ove tehničke inovacije. Sve tačke uglavnom su u okviru plavog spektra i samo se javlja malo veća "zmatost" koja je uporediva sa zrnima analognog filma od 100 ASA, ako ne i manja. Kada još uzmemo u obzir da se nijedna fotografija ne gleda ovako uvećana, već se na svaki kvadratni inč štampa 300 tačaka, onda je jasno da ljudsko oko neće moći da razluči ni mnogo veće količine plavog šuma nego što to imaju današnje generacije digitalnih fotoaparata.

Kada je reč o "RGB strukturi", onda tu i ne postoji tačna tehnička definicija "problema", već je pre reč o pokušaju da se laički opiše pojava neočekivanih zelenih, crvenih i plavih površina kvadratnog oblika na nebu koje bi trebalo da bude čisto plavo. Ovo nije nedostatak tehnologije digitalnih fotoaparata, ili razlog inferiornosti digitalne fotografije u odnosu na analognu, već su to artefakti preterane JPEG kompresije koju je fotograf svesno (ili nesvesno) izabrao da bi smestio više snimaka na memorijsku karticu. Jedini način da se vidljiva "RGB struktura" izbegne jeste da se snima u RAW ili TIFF formatu. Istina, time će mnogo manje snimaka stati na memorijsku karticu i biće potrebne mnogo veće

PHILIPS

Direct Link

www.dl.co.yu

011/ 321 51 51
Beograd, Mike Alasa 9

NEBO iz KUTIJE

NEBO, KAO VAŽAN DEO PEJZAŽA, SVOJIM PRELIVIMA BOJA I KONSTELACIJAMA OBLAKA IZUZETNO SNAŽNO DELUJE NA UTISAK KOJI FOTOGRAFIJA OSTAVLJA

Mnogi profesionalni fotografi imaju čitave zbirke najrazličitijih fotografija neba koje odvojeno snimaju i skupljaju da bi ih u pravom trenutku upotreбили u nekoj svojoj foto-kompoziciji. Reč je o fotomontaži. Omražena među "klasičnim" fotografima iz "stare škole", fotomontaža je fotografska tehnika koja se ipak često upotrebljava, naročito u reklamnoj i modnoj fotografiji, samo što o tome mnogi nerado govore.

Nekada izuzetno teško izvodljiva tehnika za amatere, zbog komplikovanih maski koje treba napraviti da bi se zaštitili delovi papira koji se osvetljava, fotomontaža danas je zbog raširene upotrebe kompjutera u fotografskom procesu postala mnogo jednostavnija i dostupna je svima koji za njom imaju potrebu. Ipak, i uz upotrebu kompjutera i programa za digitalnu obradu slike (kao što je popularni Photoshop), potrebno je puno truda i dugo godina da bi se stvorila zadovoljavajuća kolekcija snimaka neba, koja bi u sebi sadržala dovoljan broj uzoraka koji mogu da se montiraju s bilo kakvim sadržajem prvoga plana fotografije (doba dana, kombinacija boja horizonta i zenita, konstelacije oblaka na nebu i sve moguće kombinacije boja oblaka i ugla pod kojim su osvetljeni). Međutim, i tu je kompjuterska, ili tačnije, softverska tehnologija napravila ogroman, gotovo neverovatan skok. Bili mi za ili protiv njega, tj. za njegovu upotrebu ili protiv nje, mislim da je izuzetno važno da svi koji se bave fotografijom budu informisani o postojanju ovih mogućnosti.

FILTAR "AURORA"

Ovog puta želeo sam da vam predstavim plug-in, tj. filter za digitalnu obradu slike koji stvara izuzetno verne reprodukcije neba pod svim mogućim svetlosnim (i meteorološkim) uslovima, a koje je teško razlikovati od originalnog – stvarnog snimka neba snimljenog s ostatkom fotografije, tj. prvim planom kadra, bilo

da je to pejzaž, arhitektonski objekat ili ljudska figura. Reč je o filteru "Aurora" koji stvara nebo po vašoj želji i smešta ga u vašu fotografiju u čak dva nezavisna lejera (sloja) čiju neprozirnost kasnije možete podesiti po želji u Photoshopu. U pitanju je sloj samih oblaka s nebom i sloj izmaglice koja, kao i u stvarnom životu, kontroliše daljinu vidljivosti. "Aurora" je jedan od najkomplikovanih filtera koje sam imao priliku da koristim jer u sebi sadrži kompletan program za trodimenzionalno iscrtavanje, s kompleksnim algoritmima za osvetljavanje, senčenje i refleksiju (baš kao

koristim komandu "Select Range" u Photoshop meniju "Select". Zatim sačuvam tu masku u novi (takozvani alfa #1) kanal, deselektujem sve i retuširam masku pomoću četkice "Brush tool" koristeći samo crnu i belu boju (belo uvek označava selekciju od 100, crno od 0 odsto). Zatim treba napraviti kopiju originalnog lejera "Background" u novi – "Background copy". Sa selektovanim novim lejerom ("Background copy") ponovo se učita selekcija (maska) iz kanala "alfa 1" i komandom "Clear", u meniju Edit, izbrise se površina označena učitanom maskom s lejera "Background

FAZA PRIPREMANJA

Najvažnije je dobro pripremiti masku koja definiše površinu preko koje će se primeniti filter – studijska pozadina ili originalno nebo s vaše fotografije. Ja

koristim komandu "Select Range" u Photoshop meniju "Select". Zatim sačuvam tu masku u novi (takozvani alfa #1) kanal, deselektujem sve i retuširam masku pomoću četkice "Brush tool" koristeći samo crnu i belu boju (belo uvek označava selekciju od 100, crno od 0 odsto). Zatim treba napraviti kopiju originalnog lejera "Background" u novi – "Background copy". Sa selektovanim novim lejerom ("Background copy") ponovo se učita selekcija (maska) iz kanala "alfa 1" i komandom "Clear", u meniju Edit, izbrise se površina označena učitanom maskom s lejera "Background

copy". Sada lejer "Background copy" ima u sebi rupu u obliku maske, ali na ekranu nećete videti nikakvu promenu, jer se kroz napravljenju rupu i dalje vidi originalna pozadina iz donjeg lejera. U ovoj fazi sve promene treba sačuvati komandom "Save". (Isprpno sam objasnio ovu tehniku pripreme fotografije za upotrebu filtera "Aurora" jer, u protivnom, nećete dobiti dva lejera čiju neprozirnost kasnije možete nezavisno podešavati.)

PRIMENA I OBRADA

1 Otvorite sada filter "Aurora" u podmeniju "Digital Element" glavnog menija "Filters". (Napomena: selekcija u obliku maske na lejeru "Background copy" i dalje treba da ostane aktivna.) U delu interfejsa "Front" nalazi se "Preview window" sa slajderima za pomeranje vašeg virtuelnog objektivnog gore–dole, levo–desno i zumiranje (koje će dati efekat polja vidljivosti kao i pravi objektiv). Oprezno sa zumom, da se ne bi desilo da ste snimili prvi plan s objektivom od 50 mm, a da nebo ima polje vidljivosti objektivom od 19 mm. Obavezno selektujete "Auto refresh" u "Settings" delu interfejsa da biste interaktivno videli promene koje činite. "Ambijent Color" predstavlja neku vrstu globalne osvetljenosti neba i oblaka i uglavnom je bolje da ostane tamnija neutralna boja da ne bi došlo do preosvetljenja i gubitka detalja u svetlijim delovima oblaka.

2 Iza dugmeta "Presets" krije se čitava kolekcija najrazličitijih boja neba – od svitanja do sutona i noći. Ove presetete možete koristiti kao dobru osnovu za stvaranje svoje sopstvene verzije. Dugmad "Save" i "Load..." omogućuju da sačuvate i ponovo učitate sopstvene verzije neba.

3 Iza dugmeta "Variation Wizard" naći ćete moćan interfejs za automatsko stvaranje najrazličitijih varijacija onog neba koje ste izabrali kao polaznu tačku. Pomoću slajdera i opcija u donjem levom uglu može se izabrati koliko će raznolike varijacije biti i koji parametri će se nasumično menjati. Ne postoji dugme "Start" ili "Generate", već se generisanje novih varijacija započinje duplim klikom na početnu sliku (prvu u poslednjem redu – označenu crvenim okvirom). Po završetku procesa generisanja varijacija, jedna od stvorenih može se upotrebiti kao nova početna tačka za stvaranje novih (osam) varijacija tako što se dva puta klikne

na nju, ili se može kliknuti samo jednom i zatim kliknuti dugme "Ok" da bi se prihvatila selektovana varijacija kao konačan izbor.

4 Desna strana interfejsa ovog filtera posvećena je podešavanju mnogobrojnih parametara sedam osnovnih elemenata neba (predstavljenih kao sedam jezičaka fascikle): zvezda, slojeva oblaka (ima ih dva), sunca, gradacije nebeske pozadine (od horizonta ka zenitu), svetlosnih zraka, vode (da... "Aurora" stvara i vodene površine) i izmaglice. Svaki od ovih elemenata može se podešavati, ili potpuno isključiti, a fotometričke karakteristike i ambijentalne boje mogu se kopirati direktno iz originalne fotografije u pozadini (kao što to već standardno radi "Eyedropper tool" u Photoshopu). Ovo omogućava da ivice prednjeg plana i novostvorenog neba imaju veoma slične nijanse i da tačke spajanja budu veoma teško uočljive (čak i pažljivom posmatraču).

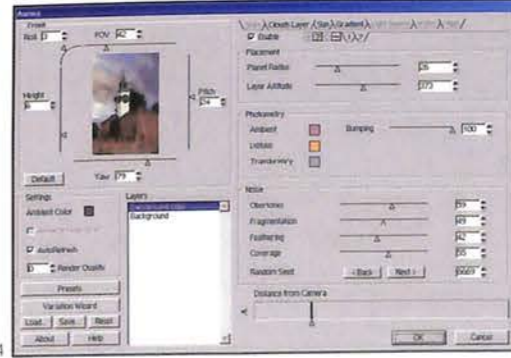
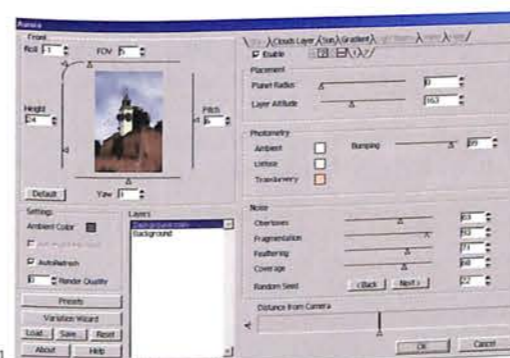
Celokupan interfejs ovog izuzetnog programa rezultat je dugogodišnjeg rada kompanije "Digital Element" i pažljivo proučenog procesa koji stvara izuzetno realistične trodimenzionalne slike neba, ni nalik onim sintetičkim slikama neba na koje smo navikli. Test uzorak "Aurore" može se skinuti s Interneta, na veb sajtu kompanije Digital Element, www.digi-element.com. Cena registrovane kopije "Aurore" iznosi 179 američkih dolara.

Kompanija pravi još nekoliko interesantnih filtera za Photoshop, na koje svakako treba obratiti pažnju ako posetite sajt. U poslednje vreme počeli su da saraduju i sa drugim kompanijama koje prave filtere, te se na sajtu mogu naći atraktivne ponude kolekcija od nekoliko filtera koje, kada se kupe zajedno, koštaju i do deset puta manje nego svaki filter zasebno.

RADOMIR – MAŠA DIKOSAVLJEVIĆ

Početna i završna faza primene filtera "Aurora"

MILAN ŽIVKOVIĆ

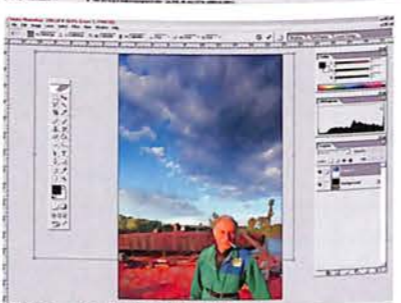
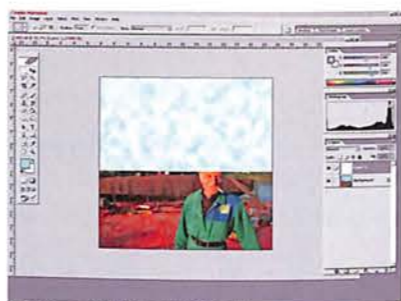
ŠKOLA DIGITALNE FOTOGRAFIJE: MONTAŽA

DVA ZA JEDAN

OBLACI PREDSTAVLJAJU ONAJ DEO SLIKE KOJI SE NA FOTOGRAFIJAMA, IAKO JE RETKO CENTAR PAŽNJE AUTORA, I TE KAKO PRIMEĆUJE. RETKE SU FOTOGRAFIJE PEJZAŽA NA KOJIMA JE PREDSTAVLJENO NEBO BEZ OBLAKA, JER TAKAV PROSTOR NAGLAŠAVA PRAZninu I MIR

Ubrajam se u one klasičare koji vole takozvanu mekanu montažu koja se izvodila u foto-laboratoriji, a posebno je postala jednostavna upotrebom digitalnih fotoaparata i računara. I pored svih mogućnosti, najjednostavnija kopiranja rade se od dva snimka nastala na istom mestu i u isto vreme. Na ovom primeru videćete kako se uz pomoć programa za otvaranje fotografija snimljenih u RAW formatu mogu istaći oblaci koji su već postojali na nebu. Imao sam sreću da se zadesim pored pastira koji su upravo započeli strižu ovaca. Iako je ceo protekli mesec bio idealan za snimanje oblaka, toga dana nebo je bilo zastrto mekim, srebrnim oblacima. Ukoliko snimak otvorimo tako da se naknadno podešavanje ekspozicije odredi prema tlu, oblaci će biti još nežniji i jedva primetni. Zato ćemo jednu fotografiju otvoriti, tako i sačuvati, a potom otvaramo i drugu na kojoj su podešavanja takva da se istaknu oblaci. Zatim, jednostavno kopiramo novu sliku (Select>All, Ctrl+C) i spustimo kopiju na prvu fotografiju (Ctrl+V). Iz novog sloja koji smo na ovaj način dobili isećemo pretamni donji deo tako što ga selektujemo lasom, selekciju naravno omekšamo, i pritisnemo taster Del. Sada imamo sloj s oblacima koji je idealno uklopljen s osnovnom slikom i njemu možemo da menjamo providnost (Transparency), obojenost, kontrast i tako još bolje uklopimo oblake. Verovatno su do sada svi koji snimaju analognim ili digitalnim fotoaparatom pomislili da od ove priče neće imati nikakve koristi. Ali, u ovom slučaju, slogan dva za jedan dolazi do punog izražaja. Dva snimka iste scene ali sa dve različite ekspozicije, jedne za nebo i jedne za tlo, daju isti rezultat. Na sličan način možemo višestrukim snimanjem postići razne efekte, od povećanja dubinske oštine (jedan snimak izoštren na predmete blizu, a drugi s fokusom na beskonačno) do dodavanja i uklanjanja pokretnih objekata (ljudi, na primer) u pojedinim scenama. O ovim metodama govorićemo nekom drugom prilikom.

U članku o "Aurori" (plug-in) videćete kako se nebo i oblaci generišu ukoliko vam je to potrebno. Ipak, i ako nemate ovaj korisni plug-in, naša digitalna laboratorija oličena u programu za obradu slike - Photoshop nije bez mogućnosti. U meniju Filter nalazi se stavka Render, a u njoj opcija Clouds.

Uzećemo za početak fotografiju kojoj želimo da dodamo naše virtuelne oblake. Povećamo veličinu podloge komandom Image>Canvas Size, napravimo novi sloj (Layer > New Layer), zatim iz palete boja uzmemo jednu nijansu plave kao prednju i drugu kao zadnju boju (promena se obavlja pritiskom na taster X) ili, još jednostavnije, pipetom (I) odredimo boje sa same slike. Primenimo sada filter i dobijamo sloj ispunjen ravnomernom teksturom. Da bismo postigli što verniji prikaz oblaka na nebu, treba im dati perspektivu uz pomoć alatke Distort (Edit>Transform>Distort) kojom ćemo razvući naše virtuelne oblake. Koristeći opciju Image>Adjust>Selective Colors podesimo boju, a primenom filtra Blur uklonimo neželjenu oštrinu. Zatim selektujemo donji deo alatkom za pravougaonu selekciju (M), omekšamo selekciju i primenimo filter Blur>Motion Blur koji će nam dati efekat blagog kretanja. Sada dolazimo do najosetljivije etape, a to je kopiranje kreiranih oblaka u osnovnu sliku. Alatkom za magično selektovanje pažljivo obeležavamo oko drveća u pozadini držeći pritisnut taster Shift (da bismo konstantno dodavali nove selektovane delove). Zatim selekciju okrenemo (Ctrl+Shift+I), odstranimo neželjene delove tako što pritisnemo taster Alt i lasom okružimo one delove koji nam nisu potrebni. Dobijenu selekciju za svaki slučaj sačuvamo (Select>Save Selection). Zatim, smanjimo je za vrednost od recimo tri piksela (Select>Modify>Contract), omekšamo (Select>Feather) za dva piksela i pritisnemo taster Del. Na taj način dobili smo relativno mek prelaz između dva sloja. Fino doterivanje uradimo gumicom u režimu Airbrush, a ukoliko je potrebno, možemo i duplirati sloj da bismo pojačali nežne prelaze između dva sloja. I na kraju, moram da napomenem da oni koji vole da eksperimentišu imaju mogućnost generisanja oblaka i u programu Bryce namenjenom za rad u 3D.

NAJBOLJI Ink Jet papir u Evropi 2003/2004

Eskluzivni distributer za Srbiju i Crnu Goru

www.repromarket.co.yu

© LAZAR PEJOVIĆ

NOVI CRNOGORSKI PEJZAŽ LAZARA PEJOVIĆA

"FOTOGRAFIJA NE MORA DA GOVORI SAMA ZA SEBE, U STVARI, BOLJA JE KAD NE GOVORI." OVA, ZA JEDNOG FOTOGRAFA, KONTROVERZNA IZJAVA MOŽE POSLUŽITI KAO POLAZIŠTE ZA RAZUMEVANJE NEKIH ASPEKATA FOTOGRAFSKIH RADOVA LAZARA PEJOVIĆA

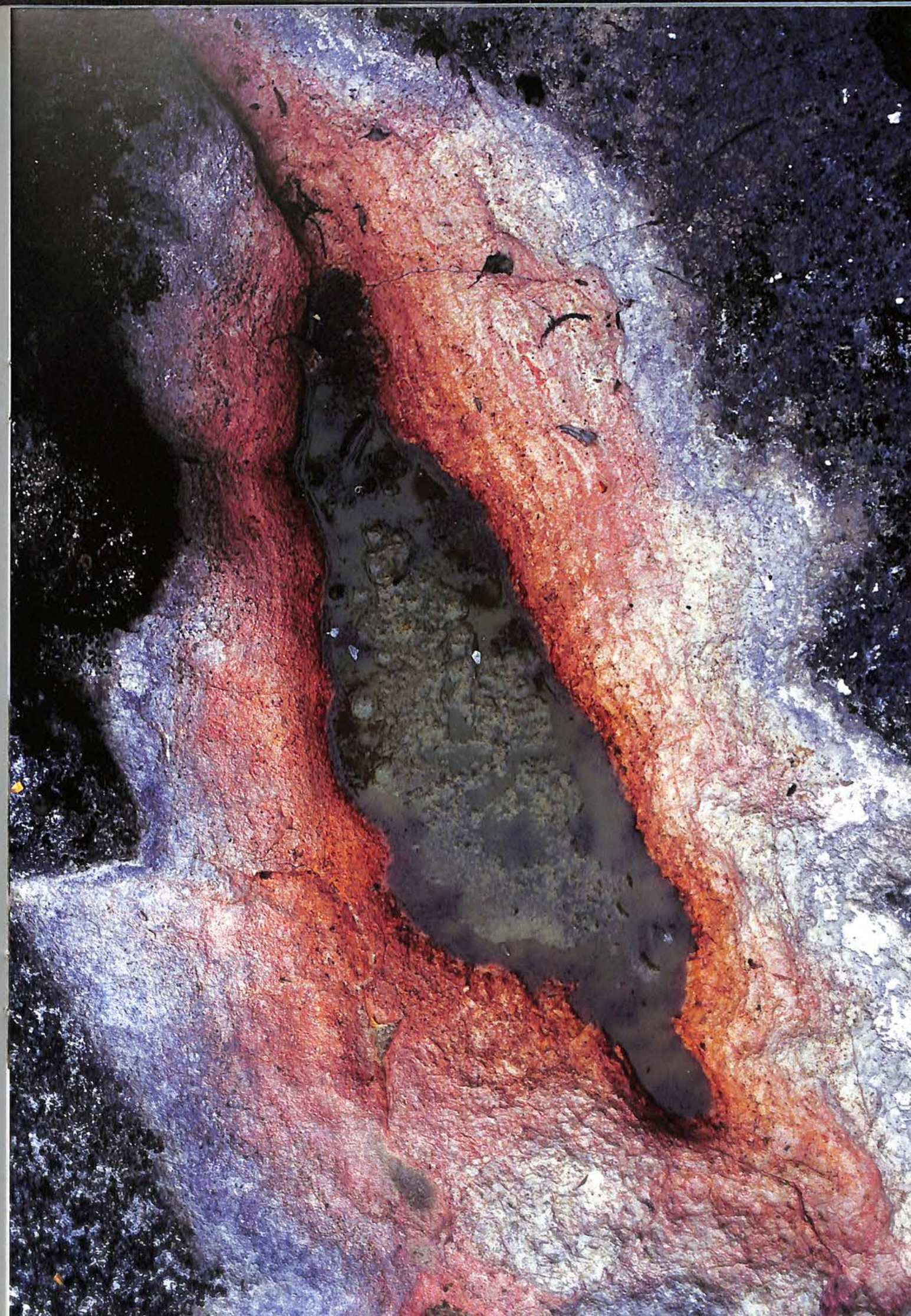
Po jednom tumačenju, ovo bi se odnosilo na težnju autora da fotografiju posmatra/tretira kao sredstvo izraza konkretne ideje na način u kojem nijedna pojedinačna fotografija ne omogućava njeno tumačenje u potpunosti, već se smisao tek u seriji, grupi fotografija. Jasna određenost prema unapred osmišljenom konceptu ogleđa se u doslednoj primeni usvojenog postupka, ponekad uz svesnu žrtvu određenih kvaliteta. ("Fotografija nije slučaj, ona je koncept" – reči su Anselma Adamsa.) Ovakav postupak, u kojem fotografiji preti dodela drugorazredne

uloge, teži ka inverziji: od "fotografije kao umetnosti" ka "umetnosti kao fotografija". Međutim, na neki način, integritet fotografije uvek biva sačuvan. Serija pod nazivom "Waterholes" (Rupe s vodom) predstavlja primer ovog postupka. Udubljena u kamenu ispunjena vodom koja u toku sušnih meseci lagano isparava, ostavljajući za sobom likovne šare na površini, predstavljaju veoma zahvalan motiv za fotografsko istraživanje koje omogućava beskraino variranje teme. U ovom slučaju urađeno je upravo obrnuto: ponavljanjem postupka kadriranja (upravno odozgo, centralna kompozicija) postignut je

BIOGRAFIJA

Lazar Pejović rođen je 1969. na Cetinju. Godine 1996. diplomirao je na Fakultetu likovnih umetnosti na Cetinju – Odsek grafika, a magistarske studije iz fotografije završio je 1998. na FPU u Beogradu, kod profesora Branimira Karanovića. Trenutno radi kao docent na predmetu fotografija na Cetinjskom FLU. Svoje fotografije i grafike izlagao je na više samostalnih i grupnih izložbi.

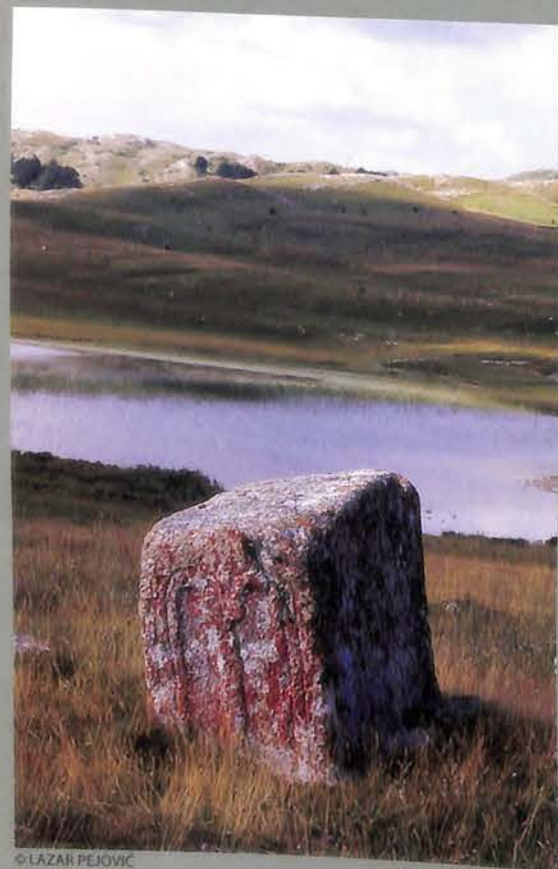

WATERHOLES/ RUPE S VODOM

© LAZAR PEJOVIĆ

© LAZAR PEJOVIĆ

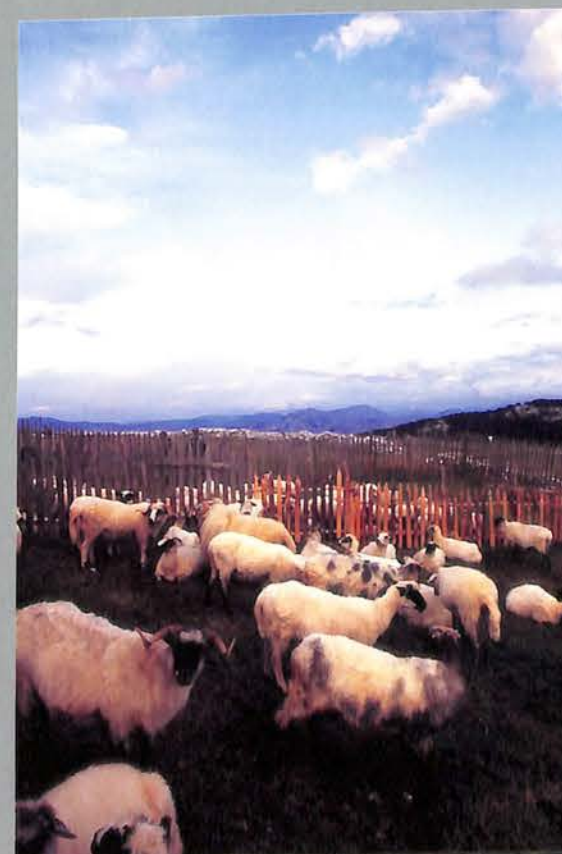

© LAZAR PEJOVIĆ

depersonalizovan, tehnički izgled u svakom pojedinačnom snimku, prebacujući time akcenat na njihovu međusobnu različitost. Površina kamena snimljena iz neposredne blizine biva transformisana u fakturu, asociirajući pri tom na enformelistički nanos boje na platnu. Ali, "materijal kamena ne postaje materijal apstraktne slike, već ostaje materijal "koji je bio, emanacija prošlog stvarnog", čiji je svedok bio autor. Zbog ugla snimanja, ukida se perspektiva okolnog prostora i svaki pojedinačan motiv biva isključen iz realnog prirodnog okruženja. Na taj način refleksi po ivicama vodene površine i na samoj površini dobijaju na značaju jer određuju prostornu orijentaciju ali i, uz pojedine prepoznatljive detalje – lišće, insekti – potvrđuju i medijski status fotografije. Ovo vodi ka snažnom doživljaju materijala kamena i vode kao izrazu celine i snage celog sveta, uz potpuno napuštanje lokalnog geografskog, vremenskog i poetskog okvira. (Sve fotografije snimljene su na prostoru od dvadesetak metara oko jednog potoka u blizini Skadarskog jezera.)

Fotografije nastale na Durmitoru u okviru Internacionalne radionice fondacije MMArt pod nazivom "Durmitor pairs" (Durmitorski parovi) takođe se mogu posmatrati na ovaj način. U njima je osnovni odnos koji definiše smisao rada pomenen s pojedinačne fotografije (čiji je kvalitet obično sasvim prosečan) na relaciju između fotografija u paru. Jedinствeni prostori Durmitora uvek su predstavljali izazov za fotografe. Ali njegova izvanredna lepota nije jedini aspekt doživljavanja ove planine. Pusti durmitorski pejzaži označeni su vidljivim tragovima čovekovog prisustva. Scene zalaska sunca, usamljenog proplanka markirane su stubovima za električnu energiju, socrealističkim spomenikom, smećem... Svaki tretman koji ne obuhvata oba ova elementa, koliko god uspešan bio, predstavlja samo delimičnu sliku. Odnos između fotografija u paru, u stvari, predstavlja autorovu ponudu gledaocu da sâm sagleda taj čudan odnos planine i čoveka koji obuhvata različite poglede – društvene, ekološke, pa čak i političke. Ovo deluje kao iskustvo iz "prve ruke", naizgled

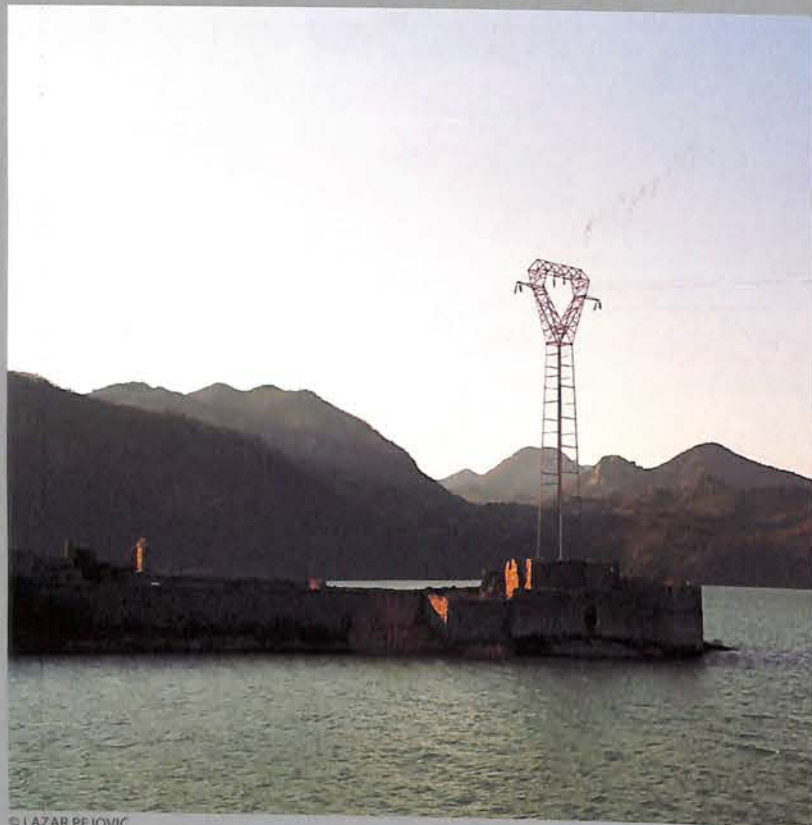

© LAZAR PEJOVIĆ

bez kreativne interpretacije umetnika – gledalac je pozvan da sâm poredi, prosuđuje... Pažljivo se izbegava "life" pristup, sve se zadržava na stanju, bez radnje. Unutrašnja sinteza postignuta je kroz sličnu formálnu organizaciju snimljenih motiva, ali i kroz blešteću, kristalnu svetlost planinskog sunca.

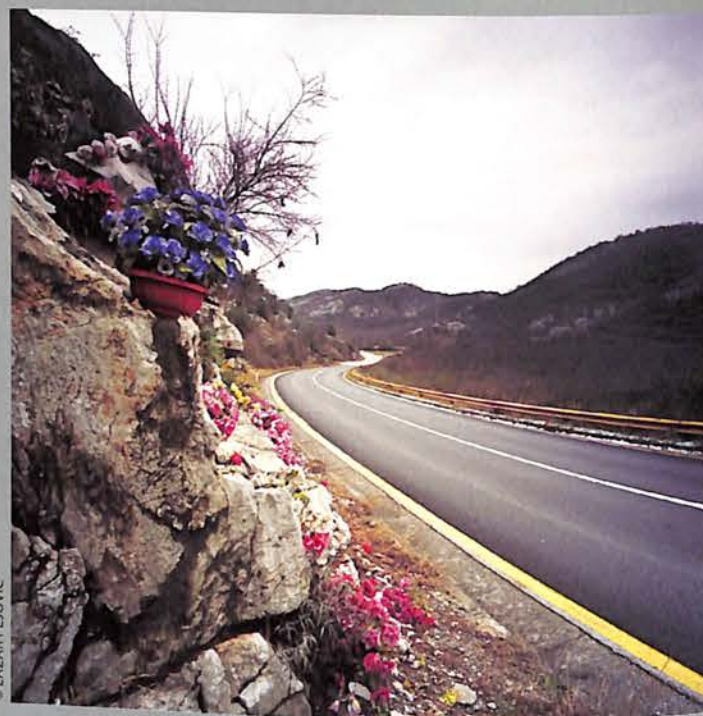
MONTENEGRO BEAUTY/ LEPOTA CRNE GORE

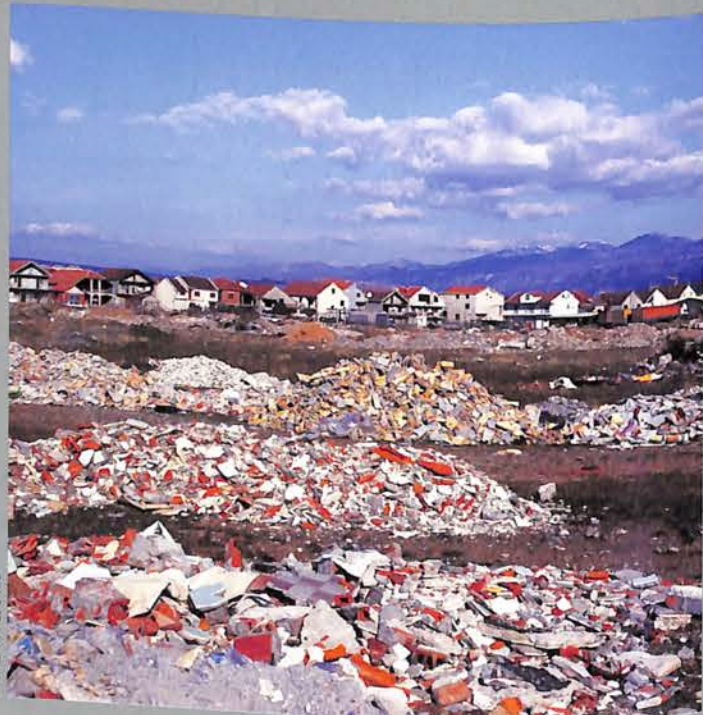
© LAZAR PEJOVIĆ

Slojevitost značenja koje fotografija može da ima, promenljivost značenja njenog sadržaja u zavisnosti od posmatrača, konteksta, vremenske distance, njena tendencija da nadživi ambicije i pretenzije autora može biti drugi vid tumačenja stava da je "fotografija bolja kada ne govori ništa". Ovaj stav može se primeniti na grupu radova pod nazivom "Montenegro Beauty" (Lepota Crne Gore) koja se bavi "novim crnogorskim pejzažem". Na ovim fotografijama plastične flaše u jezerskoj trsci, olupine automobila, veštačko cveće pored puta, zauzimaju mesto pejzažnih označitelja prostora. Oni nisu tretirani kao devastacija prirode, posledica industrijalizacije, otpad potrošačkog društva, već kao novi "legitimni" činoci tog pejzaža. Ta "strana tela" u pejzažu postaju neodvojivi deo prostora, kvalitet oko kojih se formira nov prizor definišući novu estetiku – za onoga ko takvu može da je prihvati. Ove fotografije nisu kritika društvene klime, narušavanja autentičnog prirodnog ambijenta i slično. One niti kritikuju niti afirmišu ovakvo stanje – u njima nema ironije. Na jedan ravnodušan, skoro rezigniran način, njima se konstatuje nova vizuelna stvarnost jedne provincijalne sredine u kojoj dalekovodni stub koji štrči iz ruševina srednjovekovne tvrđave može da ima uzvišenost i lepotu egipatskog obeliska.

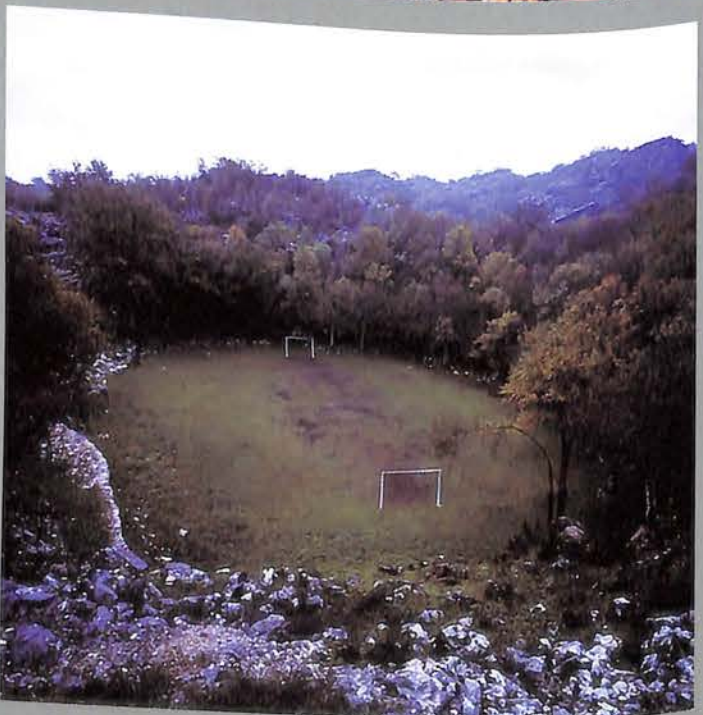
MIRJANA DABOVIĆ

© LAZAR PEJOVIĆ

© LAZAR PEJOVIĆ

© LAZAR PEJOVIĆ

© LAZAR PEJOVIĆ

STARA SRPSKA FOTOMONTAŽA

OD POJAVE FOTOGRAFIJE DO DANAS JAVLJA SE POTREBA NARUČIOCA DA FOTOGRAFSKI PREDLOŽAK BUDE "LEPŠI" OD STVARNOSTI, MAKAR I PO CENU NJEGOVE FAKTIČKE NEISTINITOSTI

Feliks Kanic je u delu "Srbija, zemlja i stanovništvo", izdatom u Lajpcigu 1904. godine, dao veliki broj ilustracija predela, gradova, seoskih građevina, crkava, manastira i ljudi u nošnjama karakterističnim za njihovo zanimanje, nacionalnu ili lokalnu pripadnost. Savremenim jezikom rečeno, to je prva velika ilustrovanja monografija o Srbiji. Današnjem čitaocu treba objasniti da je krajem XIX veka, kada je knjiga spremana za štampu, uobičajen način štampanja ilustracija bio tehnikom ksilogravure – drveni kliše na kome su šrafiranim linijama postizani efekti polutona koji se ručno izrađivao. Autotipija kao način štampanja fotografije sa svim polutonovima počela je da se upotrebljava 1890. godine, ali su štampari još deset-petnaest godina rado koristili pouzdanu ksilogravuru. Gde je mesto fotografije u Kanicovoj knjizi krcatoj crtežima? Branibor Debeljković je pripremajući izložbu "Stara srpska fotografija" 1977. godine u katalogu izložbe naveo kako je pronašao fotografije A. Stojanovića i L. Lectera iz Beograda i P. Arandelovića iz Niša kojima se Kanic poslužio za crtanu kompoziciju gradskih i se-

Z.P. Revija trupa u Kragujevcu, fotomontaža, 1897.

Z.P. Ilustracija u Kanicovoj knjizi, revija trupa, 1897.

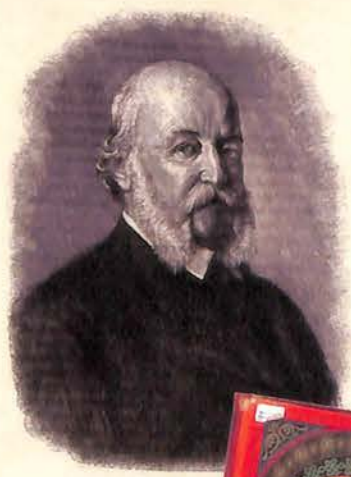
oskih fizionomija s pijaca u jednoj svojoj knjizi. Debeljković kaže: "Da li se on i za slike gradova i drugo koristio fotografijom, za sada ostaje otvoreno pitanje." Slučajno su drugi istraživači naišli u arhivu SANU, na fotografiju koja daje potvrđan odgovor na Debeljkovićevo pitanje.

Fotografija je na kartonu veličine 30 x 13 cm i zapravo je niz od tri fotografije prvobitnih formata 9 x 12 cm, kopiranih na tankoj hartiji, koje su nalepljene jedna do druge tako da je samo prva cela, a druga i treća skraćivane su i odstranjeni su im neki delovi, umesto kojih je grubo skiciran drugi sadržaj. Sve tri fotografije su, inače, snimljene s istog mesta i fotoaparatom koji je imao isti kadar, očigledno sa stativa, samo se menjao prednji plan u kome su trupe vojnika koje prolaze prvo na topu, potom konjica, a na kraju pešadija. Očigledno je ova fotografija bila predložak za ilustraciju pod naslovom "Kragujevac, revija trupa 1897." na 306. stranici knjige. Fotografija nije potpisana, pa nismo mogli da utvrdimo ko je autor, ali format i način snimanja upućuju na profesionalca ili iskusnog fotografa amatera koji je došao u Kragujevac da snimi vojnu paradu. To može biti i pukovnik

Konstantinović, komandant kraljeve garde, ili neko od drugih oficira, koji su se tada bavili fotografijom, po ugledu na svog vrhovnog komandanta, kralja Milana.

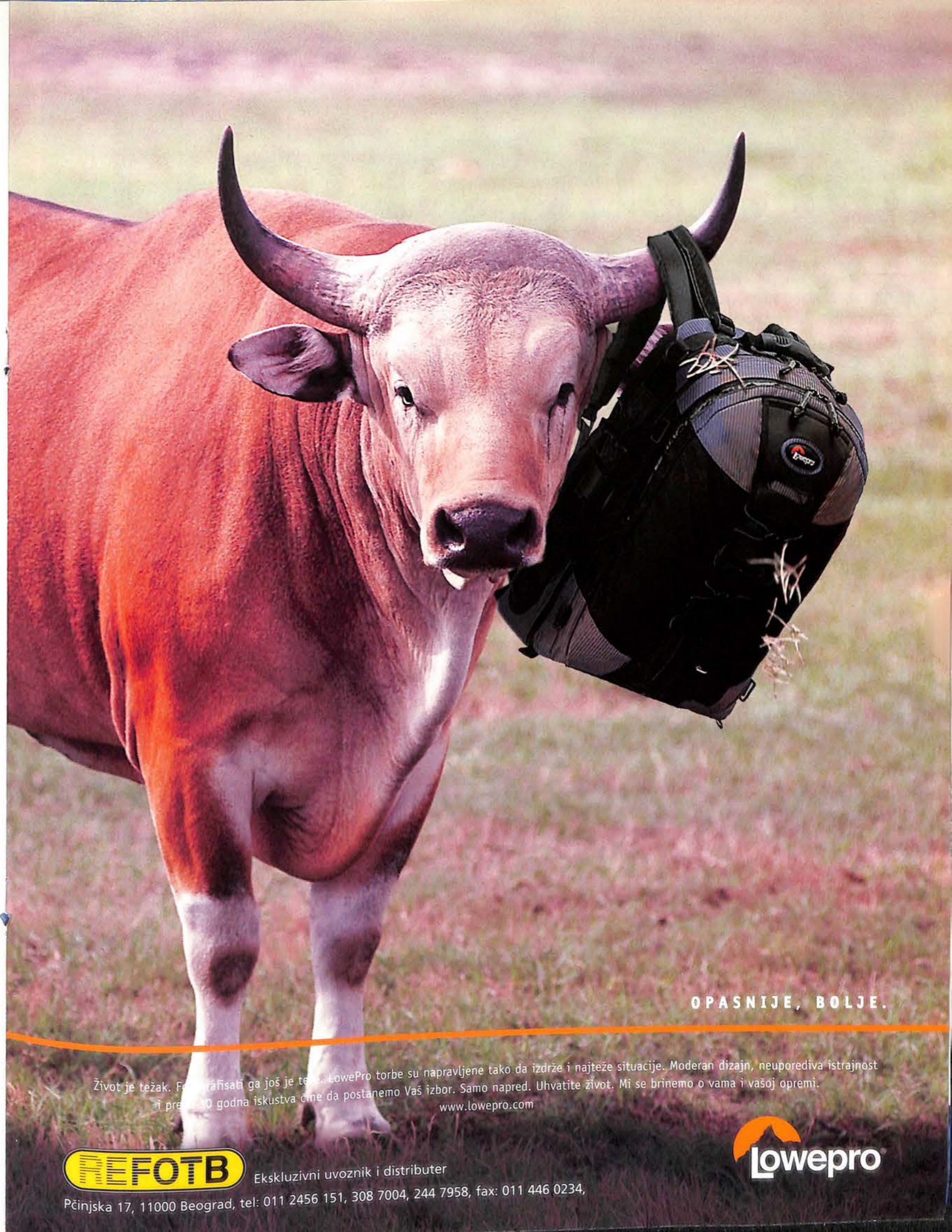
Svako otkriće koje se odnosi na fotografiju u XIX veku predstavlja prijatno uzbuđenje, ali, posle niza godina počinju da se ređaju i pitanja o upotrebi fotografije, tj., u ovom slučaju, o njenoj upotrebi za namerno napravljenu izmenu prvog izgleda prostora ispred Amidžinog konaka u Kragujevcu. Gotovo da se kao konstanta od pojave fotografije do danas javlja i potreba naručioca da fotografski predložak bude "lepši" od stvarnosti, makar i po cenu njegove faktičke neistinitosti. Eto nečega što fotografsku baštinu iz XIX veka spaja sa savremenom produkcijom u kojoj Photoshop svojim mogućnostima gotovo u samom početku negira istinitost snimljenog sadržaja. Ako današnji istraživači fotografske baštine moraju da poseduju opreznost u pogledu fotografije na starim snimcima, koliko će biti teže budućim istraživačima onoga što će ostati od današnje produkcije?

PREDRAG MIHAJLOVIĆ

FELIX KANIC

Feliks Kanic i knjiga "Srbija, zemlja i stanovništvo"

OPASNIJE, BOLJE.

Život je težak. Fotografisati ga još je teže. Lowepro torbe su napravljene tako da izdrže i najteže situacije. Moderan dizajn, neuporediva istrajnost i preko 10 godina iskustva čine da postanemo Vaš izbor. Samo napred. Uхватite život. Mi se brinemo o vama i vašoj opremi. www.lowepro.com

Ekskluzivni uvoznik i distributer

Pčinjska 17, 11000 Beograd, tel: 011 2456 151, 308 7004, 244 7958, fax: 011 446 0234,

Stanje stvari

LJUDI NE ŽELE FILMOVE ILI DIGITALNE FOTOAPARATE, ONI NAPROSTO ŽELE FOTOGRAFIJE

Kada sam, pre nekog vremena, čuo podatak da će, pored očigledno dramatičnog napretka i uspeha digitalne tehnologije, fotoaparata i sve prateće opreme, proći decenije (!) pre nego što fotografski film bude sasvim potisnut iz upotrebe, bio sam više nego iznenađen, možda još više zbunjen. Prvo sam se setio nekadašnjih procena budućnosti i napretka kompjuterske tehnologije, s njenih početaka, koje su tada davali najkompetentniji ljudi u toj oblasti, a koje danas deluju kao dobre šale, a mnoge su postale i čuvene anegdote.

sprege (feed-back). Drugim rečima, napredak u određenom trenutku, između ostalog, stvara oruđa koja progresivno intenziviraju sledeći korak napretka, što opet ima još jači efekat na sledeću fazu, i tako nadalje, čime se stvara kriva geometrijske progresije. Tako se sve češće dešava da, na određen način, tehnologija "pretekne" samu sebe i da najmerodavniji ljudi u proceni budućeg napretka jednostavno iznenađujuće podbace. Druga stvar jeste pitanje komercijalnih i tržišnih strategija, tj. u kom trenutku će već razvijenu, postojeću naprednu tehnologiju plasirati i lansirati na tržište, bilo iz ekonomskih ili pak strateških ili vojnih razloga. Ovaj faktor komercijalno je najnepredvidljiviji, te se njemu najverovatnije može pripisati većina tehnoloških "iznenađenja" i naglih pomaka. U ovom svetlu, sklon sam da i nadalje sum-

digitalna tehnologija izlazi iz (dugotrajne) faze "dečjih bolesti" i postaje ravnopravna alternativa. Ovime bi, u stvari, trebalo i da prestanu suvišna poređenja tipa "šta je bolje". U nekom smislu i ne postoji prava konkurencija između digitalnog i analognog, već pre koegzistencija u kojoj analogno zadržava određene domene primene, a digitalno ponajviše otvara nove prostore za sebe. Ne mislim da će zauvek ostati tako, ali veštačko stvaranje bilo kakve kompeticije sada, niti je konstruktivno, niti može biti korisno.

TEHNIKA ILI FOTOGRAFIJA

Istu prognozu s početka teksta dao je i g. Den Karp, generalni menadžer Kodaka, vodeće kompanije u razvoju i proizvodnji klasičnog foto-materijala i opreme, ali sve intenzivnije angažovane u najaktuelnijim digitalnim trendovima.

na "ispucavanje" celog filma, odlaskom do foto-servisa i čekanjem na fotografije, a ko, s druge strane, ne mari mnogo za opšti i tehnički kvalitet snimaka, a želi ih odmah. U tom smislu, tržište postojećih i budućih korisnika dramatično raste, posebno s globalnim padom cena digitalnih fotoaparata. Za još "laganije" korisnike, ono se proširuje i na korisnike nove generacije mobilnih telefona i sličnih naprava.

KVANTITET I MEDIJI

Broj "ispucanih" fotografija vrtoglavo raste. Ljudi obično naprave puno snimaka od kojih kasnije prave užu selekciju koju trajno čuvaju, eventualno doraduju na računaru itd., što bi im s klasičnim filmom uglavnom bilo ili nemoguće ili vrlo skupo i dugotrajno, i gde se najčešće "broji svaki snimak".

Čak je i odnos prema gledanju fotografija korenito izmenjen. Mnogima nije važno da imaju otisak snimka (fotografiju u tradicionalnom smislu reči), već ih u potpunosti zadovoljava gledanje na monitoru računara ili televizoru, pa veliki broj fotografija nikada i ne stigne na papir, već trajno ostane u digitalnoj formi.

Razmena fotografija, pogotovu na Internetu i uz pomoć njega u neopisivom je porastu i te tendencije su sve veće (već su aktuelne i u mobilnoj telefoniji). Ono što je najkarakterističnije jeste to da u krug korisnika foto-opreme sada u velikom broju ulaze i oni koji nikada nisu imali te sklonosti ili ih je pak ceo analogni ciklus do sada odvrtao od toga. Ovo se ne odnosi samo na foto-amatere i "slučajne" korisnike, već, u pojedinim domenima, i na poluprofionalce ili čak profesionalce iz drugih oblasti (istraživači, dizajneri, novinari i mnogi drugi) čije su fotografije ponekad vrlo kvalitetne i profesionalne.

O značaju i vrednosti fotografije puno je rečeno. Njena vrednost kao sredstva komunikacije među ljudima, kulturama i civilizacijama kroz istoriju je potvrđena. Otuda, na neki način, ovaj sve veći kvantitet "svetlosnih zapisa" definitivno rađa određen kvalitet. Pored toga, rastući broj (slučajno ili planski) zabeleženih aktuelnosti ili zanimljivosti širom sveta, dopunjenih instant elektronskom razmenom i Internetom, podižu stepen aktuelnosti i komunikacije, kao i njihove potencijale na, do sada, nezamisliv nivo. Naravno, proces je i obrnut: mogućnosti i potencijale Interneta i elektronske razmene dramatično povećava broj ljudi uključenih u taj proces, a mnogi među njima, podstaknuti, postaju i sami kreatori digitalnog foto-materijala.

IGRA

Psihološki aspekt i kod "starih analognih" i kod "novih digitalnih" korisnika potpuno je evidentan. Ovi prvi čuvaju u rukama svoju proverenu tehniku i nisu baš naročito voljni da, tek mode radi, ulaze u investiciju i rizik s novom. Znaju da je film provereno dobar medij, imaju rutinu i iskustvo i znaju da s filma mogu imati i vrhunsku fotografiju i proizvoljan format i savršen

digitalni sken. Među analognim korisnicima najozbiljniji kandidati za digitalnu tranziciju jesu "lagani" korisnici instant fotoaparata.

Instant pristup fotografiji očigledan je faktor sve veće popularnosti "digitalaca", ali nije samo on presudan. Tu je čitav lanac revolucionarnih noviteta koje je sa sobom donela digitalizacija, a koji su vrlo uticajni kod komercijalnih korisnika. Pored lakoće dobijanja fotografije, tu je jedan opštepoznat, i po mnogima, ključan efekat: rezultat se može videti odmah nakon otpuštanja okidača, na displeju fotoaparata.

Umesto nabavke i čuvanja filma, kao i brige o količini, sada je potrebno samo proveriti baterije pre polaska na foto-safari. Sve ostalo samo je stvar kapaciteta memorije i pratećih kartica. Svi standardi koji su važili za dimenzije filмова i odgovarajućih rolni i kasete, a koji su neminovno diktilirali i gabarite fotoaparata (nekad i prateće opreme) više nisu relevantni. Nabavka nestandardnih formata filma takođe. Digitalni fotoaparat, "de facto", može biti proizvoljnih dimenzija, a da pri tome može imati željene performanse i opcije. Razlike se ogledaju samo u ceni. Čak se i troškovi izrade foto-otisaaka mogu neodređeno vreme. Fotografije su i dalje tu, na monitoru, ili hiljadama kilometara daleko, na nekom drugom monitoru, za nekoliko sekundi. Dostupnost i pristupačnost fotografije nikada

nije bila tako laka i jednostavna. Da ne pominjemo i mogućnosti kombinovanja s kratkim audio-video sekvencama. I kod mladih i kod starijih populacija probudio se "homo ludens" i uvek poželjna i stimulativna potreba za igrom. Uređaji i spravice (gadgets) komercijalne elektronike očigledno su pravi medij, a izgleda da fotografija poseduje poseban stimulus.

TRENDOVI

Neke od ovih revolucionarnih odlika širom su otvorile vrata i za profesionalnu primenu. S obzirom na to da obilje različitih i raznorodnih vrsta profesionalne fotografije, moguće su najrazličitije kombinacije analognog i digitalnog, dok su mnoge specijalne oblasti (svemirska istraživanja, satelitska snimanja, medicina itd.) danas neizmislive bez digitalne tehnologije. Mnogi će se brižno zapitati gde je u svemu ovome fotografija u svom klasičnom smislu i obliku. Mislim da nema razloga za brigu i da nju na taj način ne treba ni tražiti. Fotografija kao čin i delo sigurno će ostati na prostorima koji joj pripadaju. Kao i uvek do sada, i kao u svim drugim oblastima, radanje vrednosti ne dešava se kroz puka oruđa i tehnologiju, već kroz proces prepoznavanja. Za prepoznavanje vrednosti, kao i uvek, tu smo mi sami.

SRĐAN VUKOVIĆ

Volvo kalendar, snimio Kurt Berglund

Onda sam se setio kako je, svojevremeno, brzo i žestoko digitalni muzički kompaktni disk potisnuo vinilnu LP ploču, sve to još krajem osamdesetih, u vreme kudikamo skromnijeg tehnološkog tempa.

Postoje dve činjenice koje veoma otežavaju preciznije procene i budućnost tehnologije, pogotovo komercijalne. Prva jeste da je tehnološki napredak podložan efektu progresivne povratne

jam u tako "dugi opstanak" fotografskog filma. Ova sumnja nije nimalo lična, niti se ubrajam u "tehnofanove" koji bespogovorno veruju u tehnologiju, već više posmatram to kao realno "stanje stvari". U današnjim prilikama, u toku samo jedne dekade, iznenađenja naprosto može biti i te kako. Ono što je u ovom trenutku mnogo važnije jesu dva aspekta: s jedne strane film je i dalje čvrsto tu, a, s druge strane,

On je dao i verovatno najsazetiju i najispravniju opštu procenu rekavši: "Iskreno govoreći, ljudi ne žele filmove ili digitalne fotoaparate, oni naprosto žele fotografije." Ispravnost ove procene ogleda se u mnogim aspektima. Put dolaska do fotografije može biti neuporedivo kraći i lakši za nekoga ko ne želi mnogo da se bavi ovladavanjem tehnike, kupovinom i ubacivanjem filma u fotoaparat, čekanjem

Škola digitalne fotografije u studiju "W"

Jednomesečni kurs u profi studiju sa najnovijom digitalnom opremom

- Osnovne tehnike snimanja
- Osvetljavanje (upotreba svetla i načini)
- Poziranje i pozicioniranje (modela i predmeta)
- Specijalni efekti (snimanjem i dodavanjem)
- Komercijalna fotografija (proizvoda i ljudi)
- Photoshop (korekcija boje, kontrasta, kadrova...)

kontakt osoba: Mina Subotić, tel:011/63-67-68 i 18-53-34

NOVI OLYMPUS FERRARI FOTOAPARAT

Posle prošlogodišnjeg predavljanja Ferrari modela digitalnih fotoaparata serije Mju, ove godine Olympus se ponovo odlučio za proizvodnju ograničenog broja od deset hiljada fotoaparata zasnovanih na novom modelu Olympus AZ-1, samo u prepoznatljivoj Ferrari crvenoj boji (Rosso Corsa) i sa zvukom motora bolida prilikom uključivanja fotoaparata. Cena ovog fotoaparata od 3,2 megapiksela biće oko 750 evra.

PIREDIO: IMRE SZABÓ

IOMEGA FLOPPY PLUS 7-U-1 ČITAČ

Oni koji još uvek rado koriste flopi-diskete, obradovaće se ovom novitetu iz poznate američke kuće Iomega, koja je kod nas poznata još i po zip-diskovima. Ovaj novi uređaj jeste čitač svih vrsta memorijskih kartica koji podatke snima i na flopi-diskete. Podaci se mogu snimati sa jedne na drugu karticu, a s računaru se povezuju preko USB kabela. Cena ovog uređaja u Americi iznosi oko 50 evra.

NOVI CRNI CANON EOS 300D

U Japanu je ovih dana predstavljena crna verzija već veoma popularnog refleksnog digitalnog fotoaparata po pristupačnoj ceni. U toj zemlji i dalje se zove Kiss Digital, a nije još potpuno jasno da li će i kada će se Canon EOS 300D ili Digital Rebel u crnoj boji naći i na evropskom ili američkom tržištu.

NADogradnja FUJIFILM MINI-LABORATORIJA

Fujifilm ponudio je korisnicima mini-laboratorija Frontier 350 i 370 nadogradnju s najnovijim SP 3000 modelom skenera. Inače, i vlasnici drugih modela mini-laboratorija ovog proizvođača moći će posebno da kupe ovaj model skenera i koriste ga na njima. Kod ovog modela skenera primenjen je napredni proces infracrvenog skeniranja i obrade slike, koji daje još bolje rezultate prilikom izrade fotografija. Nažalost, njegovu cenu nismo uspeali da saznamo do zaključenja ovog broja.

SONY DSC-F88

Novi model Sony digitalnog fotoaparata veoma podseća na model DSC F77, samo što je nosač objektiv rotirajući i u njemu se nalazi čip od 5,1 miliona piksela. Objektiv je trostruki zum Carl Zeiss Vario Tessar, napaja se litijum-jonskom baterijom i zapisuje na Memory Stick i Memory Stick PRO kartice. U Americi se očekuje da će se prodavati za 450 dolara, a kao pribor predviđen je širokougaoni dodatak za oko 60 američkih dolara, kao i stoni punjač koji istovremeno služi kao veza s računaru i košta oko 80 dolara.

SENZACIJA IZ VARTE

Novi trgovački naziv, ali i tehnološka senzacija dolazi iz Varte i zove se "15 minute charge & go", što bi u prevodu značilo: "15 minuta puni i kreni". Postoje dva tipa punjača: za četiri i za dve NiMH ponovo punjive baterije tipa AA i AAA. Ovo brzo punjenje odnosi se samo na punjače i na baterije s oznakom "15 minute charge & go". Kao i kod ostalih ponovo punjivih baterija i ove obezbeđuju do 1.000 ciklusa punjenja i pražnjenja. Prema informacijama iz Varte, dok vi budete čitali ovu informaciju, baterije i punjači trebalo bi već da se nađu na našem tržištu. Kompletan test objavljujemo u sledećem broju.

PODvodno KUĆIŠTE ZA FUJI

Za ljubitelje podvodne fotografije Fujifilm predstavio je ovih dana novo kućište za digitalne fotoaparate FinePix F420 Zoom s kojim se može zaroniti u dubine do 40 metara. Kućište je konstruisano tako da su sve funkcionalne komande fotoaparata dostupne za podešavanja i pod vodom. Isporučuje se s voodotpornom trakom za nošenje, silikonskim gelom, rezervnim gumenim prstenom i rezervnim otvaračem. Dimenzije kućišta jesu 120x105x81 mm, masa mu je 245 g (bez fotoaparata i pribora). U Evropi, cena ovog kućišta trebalo bi da se kreće oko 250 evra.

ROLLEI MINIDIGI

Oni koji su voleli klasičan dvooki Rolleiflex sada mogu da nabave ovaj retro model digitalnog fotoaparata nazvanog Rollei MiniDigi. Fotografije zapisuje na CCD čip od dva megapiksela, na SD kartice, a vizira se kao i kod klasičnog Rolleia, kroz šaht vizir. Opremljen je objektivom od 2,8/9 mm. Za sada smo uspeali da saznamo samo predviđenu cenu u Japanu i ona iznosi oko 300 evra.

PICT BRIDGE

Najnoviji uređaj za brzo prebacivanje fotografija s popunjenih memorijskih kartica nazvan Pict Bridge služi za brzo povezivanje dva USB uređaja, čime se takođe omogućuje brzo prebacivanje snimljenih fotografija s kartice, direktno iz fotoaparata ili s čitača kartice na neki drugi prenosivi hard-disk, CD pisač, neki drugi tip kartice, MP3 uređaj itd. Ovakav uređaj na američko tržište među prvima je izbacio Delkin i to za 69,99 dolara, a pretpostavljamo da će u Evropi koštati, otprilike, isto toliko evra. Pronašli smo i drugog proizvođača, tajvanski Add On Technology, koji je svoj proizvod istih karakteristika nazvao "Pen Drive 2copy2" i prema nemačkim izvorima, trebalo bi da, kada se pojavi u prodavnicama u toj zemlji, košta svega 50 evra.

CANON POWERSHOT S60

Posle nešto više od godine dana kada je na tržište izbačen digitalni fotoaparati Canon PowerShot S50, pojavila se nova verzija s oznakom S60. Međutim, oznaka koja bi po logici trebalo da uputi na čip od šest megapiksela, vara. Proizvođač se ipak odlučio za već provereni 1/1,8 CCD čip od 5,2 megapiksela, koji je upakovan u novo, tanje kućište s takođe novim zumom 2,8-5,3 (ekv. 28-100 mm kod formata od 35 mm). Novine su još: mogućnost zapisa u RAW formatu, kao i izbor veličine snimka od 2.048x1.536 piksela i video-zapisa od 640x480 piksela, 30 sličica u sekundi, trajnija Li-jon baterija i najkraća ekspozicija 1/2.000 s. Očekivana cena ovog fotoaparata u zemljama zapadne Evrope jeste 579 evra.

NOVI SIGMA ZUM

Novi zum 3,5-5,6/18-125 mm namenjen je isključivo digitalnim refleksnim fotoaparata s čipom veličine APS kvadrata ili manjim. U početku će se proizvoditi za Sigma, Canon i Nikon fotoaparate, dok se u kasnijoj fazi predviđa proizvodnja i s bajonetom za Pentax i Minolta. Objektiv je sačinjen od 15 elemenata u 14 grupa. Predviđena cena ovog zuma u Evropi trebalo bi da bude oko 350 evra.

MIT O VEĆITOM TRAJANJU CD-R

U britanskim novinama pojavila se interesantna priča o životu njihovih CD-R diskova. Oni su, danas, svakako najlakši način za arhiviranje digitalnih fotografija, ali ako disk postaje neupotrebljiv posle dve godine, moguće je da treba koristiti neki drugi medij. Ako je CD-R vaš "izabranik", kupujte najbolje, režite preporučenom brzinom za vaš disk-drajv i čuvajte ga na hladnom i suvom prostoru.

ADOBE CAMERA RAW 2.2

Nova verzija podrške za RAW format za Photoshop podržava zapise načinjene najnovijim modelima digitalnih fotoaparata, među kojima su: Canon (PowerShot Pro1, EOS-1D MARK II), Kodak (DCS Pro14nx, DCS Pro SLR/n), Konica Minolta (DiMAGE A2), Nikon (D70, Coolpix 8700), Olympus (C-8080 Wide Zoom) i Sigma (SD9, SD10). Može se skinuti besplatno s adrese: www.adobe.com, kako za Windows, tako i za Mac OS operativni sistem.

CRNO-BELI KODAK

U godini kada Kodak proslavlja pedesetogodišnjicu početka proizvodnje danas već legendarnog "tri-X" crno-belog filma koji je u početku imao osetljivost od 200 ASA, a od 1960. godine 400 ASA, a ove godine započeta je proizvodnja novog crno-belog filma od 400 ASA s oznakom Kodak BW 400CN. To je film veoma sitnog zrna i velikog raspona sivih tonova koji se razvija u standardnom kolor procesu C41, a kada se skenira, moguće je uključivanje Digital ICE programa za uklanjanje prašine i ogrebotina. Tako sada zaljubljenici crno-bele fotografije svoje snimke mogu lakše digitalizovati i obrađivati na računaru bez nepotrebnog trošenja vremena na kloniranje fleka od prašine i ogrebotina.

CANON SOFTVER

Vlasnici digitalnih fotoaparata sa zvaničnog sajta ovog proizvođača mogu da skinu novi DPP program (Digital Photo Professional) u verziji 1.0.0, pomoću kojeg će moći lakše, brže i bolje da obrađuju svoje fotografije, naročito ako su snimljene u RAW formatu. Jedini uslov jeste da se pre preuzimanja ovog verzije upiše tačan serijski broj fotoaparata koji je upisan na kućištu. Ovaj program uveden je zajedno s puštanjem EOS-1D Mark II modela na tržište i za sada ne podržava zapise načinjene EOS-10D modelima fotoaparata.

COLORVISION I PANTONE COLOR-PLUS PAKET

Do sada je profesionalna kalibracija monitora računara bila privilegija samo onih profesionalaca koji su bili u mogućnosti da izdvoje poveću svotu novca za to. Posle pojave sve većeg broja prodatih digitalnih fotoaparata i rezultata istraživanja Lyra Research tima iz Masačusetsa, po kojem je u toku prošle godine u računare širom sveta snimljeno više od 73 milijarde digitalnih fotografija, očekuje se da će u 2007. godini ta brojka premašiti 170 milijardi. U Pantone ColorVision odlučili su da tržištu ponude paket za kalibraciju monitora u kojem se nalaze ColorVision i Pantone ColorPlus i to za svega 99 američkih dolara. Ostaje nam samo da se nadamo da će ovaj proizvod stići i u Evropu, i po toj ceni.

BORIS BJELICA

PET NAJVEĆIH PROIZVOĐAČA POMERILI SU GRANICU NA TRŽIŠTU KOMPAKTNIH DIGITALNIH FOTOAPARATA SA PET NA OSAM MILIONA PIKSELA. ZA OVAJ BROJ PRIPREMIO SAM TEST O VELIKOJ PETORCI – NAJVIŠOJ KLASI KADA SU U PITANJU KOMPAKTNI DIGITALNI FOTOAPARATI

Kada je Sony, glavni snabdevač CCD senzora u industriji digitalnih fotoaparata, u junu prošle godine objavio da je proizveo CCD senzor sa šifrovanom oznakom ICX456 od osam miliona piksela, bio je to znak da ćemo uskoro dobiti novu generaciju digitalnih fotoaparata. Prvi se na ovaj korak odlučio upravo Sony s modelom Sony DSC-F828 krajem avgusta prošle godine, a ovom "takmičenju" pridružili su se i ostali proizvođači: Canon, Nikon, Konica, Minolta i Olympus. Svi gotovo istovremeno, početkom 2004.

U ovom broju imam priliku da direktno "suočim" pet najnovijih kompaktnih digitalnih fotoaparata najviše klase od osam miliona piksela. Na našem, nedovoljno regulisanom tržištu, ovo nije baš lagan posao jer je fotoaparate nekih proizvođača veoma teško nabaviti, ali uspeo sam.

5X8 velika petorka

CANON POWERSHOT PRO1

Y S prednje strane veoma je sličan PowerShot G5 fotoaparatu i stilski je odlično oblikovan. Rukohvat je većih dimenzija i komforan za držanje, a tubus objektiv je odličan, tako da se može pridržavati levom rukom. Raspored komandi je logičan, a tu je i prepoznatljiv točkić za izbor ekspozicijskih režima rada, što sve zajedno omogućava

više nego jednostavno rukovanje. Na gornjem delu nalazi se kontrolni displej, identičan onom kakav imaju fotoaparati G5 i G3, a na zadnjem delu je TFT LCD monitor s dijagonalom veličine 2 inča i pokretan je u svim smerovima. Bočno od rukohvata nalazi se poklopac iza kojeg se krije prostor za bateriju i CompactFlash memorijsku karticu tipa I ili II. Ono po čemu se Canon najviše ponosi, sem rezolucije od osam miliona piksela, jeste zum objektiv koji pokriva raspon od 28 do 200 mm (ekv. formatu od 35 mm). Na prednjem prstenu objektivna uočljiv je crveni prsten koji označava da ovaj objektiv pripada L-seriji, koja je do sada bila karakteristična za profesionalne objektivne koji se koriste kod SLR fotoaparata, jer u svojoj konstrukciji poseduje UD sočiva napravljena od stakla s veoma malom disperzijom (eng. Ultra-low Dispersion). Zumiranje se ostvaruje okretanjem prstena koji se nalazi na samom objektivu, a on prenosi signal na ultrasonik motor, koji pokreće tubus objektivna na kojem su označene stvarne i ekvivalentne žižne daljine objektivu. Na prednji deo objektivu može se dodati i adapter koji omogućava korišćenje filtra prečnika 58 mm. Objektiv osim odlične rezolucije ima i odlične

makroperformanse, jedino je malo sporna prosečna brzina izoštravanja i bilo bi dobro da poseduje i stabilizator slike, što nije nikakva novina za Canon. Za izoštravanje koristi dvostruki hibridni sistem koji kombinuje detekciju kontrasta i fazno-detektujući sistem, isti sistem kao što koristi i Olympus, ali kod njega je moguć izbor željenog autofokusnog polja. Ugrađeni blic ima maksimalni domet oko 5 m i aktivira se automatski kada nema dovoljno svetla. Takođe, poseduje i šinu s kontaktima za eksterne Canon bliceve iz EX serije. Poseduje već viđeni ND filter koji aktiviramo u upravljačkom meniju

PLUS

- » odlična rezolucija snimljenih fotografija,
- » mogućnost izbora kolornog profila,
- » odlične makroperformanse,
- » isporučuje se sa IC daljinskim okidačem,
- » prsten za zumiranje.

MINUS

- « nije moguće fino podešavanje balansa belog,
- « kratak vek trajanja baterija,
- « lošiji automatski balans belog,
- « sporije od očekivanog vreme spremnosti za rad.

bliceve iz EX serije. Poseduje već viđeni ND filter koji aktiviramo u upravljačkom meniju, a omogućava dobijanje željenih kraćih brzina zatvarača ili većih otvora blende u situacijama kada imamo jako svetlo i to nije moguće postići. Kvalitet snimljenih fotografija je odličan, s dobrom reprodukcijom boja i mogućnošću izbora između sRGB i Adobe RGB kolornog profila. Nije baš zadovoljavajući automatski balans belog u situacijama kada objekat koji fotografisemo nije osvetljen prirodnom svetlošću, a nije moguće njegovo fino podešavanje. Šum slike se znatno povećava iznad osetljivosti od ISO 100.

Za napajanje energijom koristi novu verziju Li-jon baterija BP-511A kapaciteta 1.390 mAh, za razliku od ranije BP-511 s kapacitetom od 1.100 mAh. Puni se u punjaču CB-5L oko 90 minuta, ali je za razliku od modela G5 i G3 vek trajanja baterija "kratak" i možemo da snimimo svega oko 300 fotografija.

Uz fotoaparat isporučuju se: punjiva Li-jon baterija BP-511A, punjač CB-5L, CompactFlash memorijska kartica od 64 MB, kaiš, poklopac za objektiv, senilo, adapter za filter, USB i video kabl, daljinski okidač WI-D100 IR i programi Canon i ArcSoft Camera Suite 2.1.

NIKON COOLPIX 8700

Sa svojim novim digitalcem od osam miliona piksela Nikon nije mnogo eksperimentisao, već je iskoristio konstrukciju svog do sada najboljeg, kompaktnog digitalnog

fotoaparata Coolpix 5700.

Telo je metalne konstrukcije i napravljeno je od legure magnezijuma. Rukohvat obložen mekanom gumom omogućava komforno držanje iako je fotoaparat kompaktnih dimenzija i male mase. Na gornjem delu nalazi se kontrolni displej koji pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje, a tu je i u svim smerovima pokretni TFT LCD monitor s dijagonalom veličine 1,8 inča. Raspored komandi je nakon kratkog privikavanja logičan, dobro označen, jednostavan za upotrebu i ne zahteva stalno lutanje kroz meni ako želimo da menjamo neki od parametara. Zum objektiv pokriva najveći raspon od 35 do 280 mm (ekv. formatu od 35 mm), ali mu nedostaje ekvivalentna žižna daljina s većim vidnim uglom kakve imaju ostala četiri modela. U svojoj konstrukciji poseduje dva ED sočiva (eng. Extra-low Dispersion – vrlo niska disperzija), a kao i raniji

Snimljene fotografije imaju dobru oštrinu i balans boja, šum slike povećan je iznad osetljivosti od ISO 200. Posebno se ističe odličnim automatskim balansom belog u najrazličitijim situacijama. Za napajanje koristi već standardnu za Nikone Li-jon bateriju EN-EL1, koja se puni u punjaču MH-53 oko 120 minuta. Budući da je manjih dimenzija od ostala četiri fotoaparata i kapacitet baterije mu je manji i iznosi 680 mAh. Međutim, zahvaljujući manjoj potrošnji može da snimi oko 250 fotografija. Oni koji više vole da koriste standardne alkalne ili NiMH baterije formata AA, mogu da kupe dodatni nosač baterija MB-E5700. On ujedno olakšava rad fotoaparatom u vertikalnom položaju jer poseduje vertikalni rukohvat s okidačem.

Uz fotoaparat isporučuju se: punjiva Li-jon baterija

EL-EN1, punjač MH-53, audio/video kabl, USB kabl UC-E1, kaiš za nošenje, poklopac za objektiv i programi Nikon View i Photoshop Elements 2.0.

PLUS

- » odličan automatski balans belog;
- » odlične makroperformanse;
- » zum objektiv velikog raspona;
- » jedinstven BSS ekspozicije;
- » lagan i mali, ali zgodan za rukovanje.

MINUS

- « nedostaje mu ekv. žižna daljina od 28 mm,
- « nema histogram kod pregledanja,
- « nedostaje mu stabilizator slike,
- « vreme spremnosti za rad sporije je od očekivanog.

KONICAMINOLTA DIMAGE A2

3

Dokaz da se tržište digitalnih fotoaparata brzo razvija jeste da smo u prošlom broju testirali Dimage A1, a već u ovom imamo njegovog naslednika Dimage A2, koji

osim rezolucije od osam miliona piksela ne donosi puno novina. Na spoljnom izgledu osim samog natpisa nema vidljivih promena. Telo je od legure magnezijuma u crnoj boji, s gumenim rukohvatom koji omogućava udobno držanje. Objektivom koji pokriva žižnu daljinu od 28 do 200 mm (ekv. formatu od 35 mm) zumiranje se obavlja mehanički uz pomoć prstena na objektivu na kome su označene i ekvivalentne žižne daljine. Tu je i prsten za ručno izoštravanje čijim se pomeranjem daje signal da motor pomeri grupu sočiva za izoštravanje, dajući vam udobnost rada sličnu SLR fotoaparatom. Autofokusni sistem sa jedanaest autofokusnih polja je brz i osetljiv, ali nedostaje mu AF osvetljivač koji bi znatno olakšao izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima.

Ono po čemu se najviše izdvaja u odnosu na ostale modele je stabilizator slike zasnovan na pomeranju CCD senzora i na taj način možemo fotografisati s brzinama zatvarača tri puta dužim od preporučenih. Tražilo i TFT LCD monitor pomeraju se za 90° nagore, što olakšava fotografisanje s nižeg nivoa, dok se monitor može pomerati i za 20° nadole, što olakšava fotografisanje iznad glave. Posebno

me je oduševio do sada "neviđeni" kvalitet slike koju daje elektronsko tražilo čija je rezolucija viša od tri puta u odnosu na ostala četiri modela. Snimljene fotografije su dobro eksponirane i s dobrim balansom boja, ali su malo mekše. Automatski balans belog nije baš na zavidnom

nivou, ali ga izdvaja ujednačeni šum slike, širok opseg mogućnosti postavljanja nivoa osetljivosti i mogućnost korišćenja dva kolorna profila sRGB i Adobe RGB.

Osim ugrađenog blica, poseduje i šinu za spoljni blic, pa je moguće korišćenje Minoltinih bliceva za analogne fotoaparate: Minolta Program Flash 3600HS (D), 5600HS (D), Micro Ring Flash 1200 i Micro Twin Flash 2400. Za korisnike studijske rasvete tu je i sinhro priključak.

Za napajanje koristi punjivu Li-jon bateriju NP-400 kapaciteta od 1.500 mAh koja omogućava da snimimo oko 450 fotografija, a može se nabaviti i dodatni nosač baterija s vertikalnim držačem i okidačem BP-400. Njegov dodatni nosač je univerzalan jer poseduje mogućnost korišćenja dve vrste baterija (dve Li-jon baterije ili šest NIMH formata AA).

Uz fotoaparat isporučuju se: kaiš NS-DG 4000, poklopac za objektiv (49 mm) LF-1249, poklopac za priključak SC-10, AV kabl AVC-400, CompactFlash memorijska kartica od 32 MB, kabl USB-500, DIMAGE softver, senilo DLS-2, punjiva Li-jon baterija NP-400 i punjač BC-400.

PLUS

- » prihvatljiv šum slike na većim osetljivostima,
- » stabilizator slike,
- » mehanički prsten za zumiranje,
- » pokretno elektronsko tražilo visoke rezolucije,
- » trajnost baterije.

MINUS

- « lošiji automatski balans belog,
- « nema pomoćno svetlo za izoštravanje,
- « snimljene fotografije su malo mekše,
- « displej nije pokretan u svim smerovima.

SONY DSC-F828

5

Kao što smo rekli, Sony je prvenac u ovoj klasi kompaktnih digitalnih fotoaparata. Dizajn je sličan ranijim modelima DSC-F505, F707 i F717 gde je dominantan objektiv, a telo je podeljeno na dva dela.

Podeljeno telo omogućava pomeranje objektivu za 30° nadole i 70° nagore. Robustne je konstrukcije i napravljeno je od legure magnezijuma, što mu zajedno s crnom bojom daje ozbiljan profesionalan izgled. Dubok i gumom presvučen rukohvat omogućava više nego udobno držanje. Ispod njega se nalazi poklopac iza kojeg se krije prostor za bateriju i MemoryStick memorijsku karticu, dok se prostor za CompactFlash memorijske kartice tipa I ili II krije iza bočnog poklopca. Inače, ovo je prvi Sony digitalni fotoaparat koji može da koristi osim MemoryStick memorijskih kartica i, za sada, jeftinije i prihvaćenije CompactFlash memorijske kartice tipa

OLYMPUS C-8080WZ

4

Dizajn ovog fotoaparata je potpuno nov, mada pomalo podseća na stari C2000. Telo je napravljeno od legure magnezijuma i deluje dosta robustno i jako. Rukohvat je zavidne debljine i presvučen

je gumom tako da zajedno s izbačenim tubusom u koji je smešten objektiv, a koji je takođe obložen gumom, omogućava dosta stabilno držanje prilikom fotografisanja. Raspored komandi je dobar, ali je nezgodno što za postavljanje svakog parametra morate držati dugme, pa tek okretanjem točkica za izbor komandi birate željenu funkciju. Iza poklopca na desnoj bočnoj strani nalazi se prostor za dva tipa memorijskih kartica. Jedan je za xD-Picture Card, a drugi za CompactFlash kartice tipa I ili II i IBM MicroDrive. Koja će se kartica koristiti, određuje se posebnim dugmetom ispod džojstika, a postoji mogućnost kopiranja sa jedne memorijske kartice na drugu u samom fotoaparatu. TFT LCD monitor je pokretan, ali samo za 90° stepeni prema gore i za 20° nadole.

Konstrukcija objektivu je u potpunosti nova i napravljena je od sočiva koja imaju isti nivo kvaliteta kao i Zuiko objektivu napravljeni za E-sistem. Pokriva žižnu daljinu od 28 do 140 mm (ekv. formatu od 35 mm). Jedina prava mana ovog objektivu jesu

skromne makroperformanse. Zumiranje je veoma brzo i dok se ne naviknemo teško je precizno zumirati polugom koja se nalazi oko okidača. Rezolucija koju daje objektiv je odlična, a kvalitet snimljenih fotografija je takođe na zavidnom nivou s dobrim tonskim balansom i reprodukcijom boja, a ujednačeni šum slike izdvaja ga u odnosu na ostala četiri modela.

Ugrađeni blic koji omogućava fotografisanje na udaljenostima do 5 m podiže se mehanički uz pomoć dugmeta na bočnoj strani, a poseduje mogućnost korišćenja i eksternog blica.

Sistem za izoštravanje isti je kao kod modela C5060 – koristi dvostruki sistem. Prvi funkcioniše na osnovu kontrasta i uz pomoć dva senzora koji se nalaze iznad objektivu, dovode objektivu u položaj blizak fokusu, a zatim nastupa fazno-detektujući autofokusni sistem koji izoštrava kroz objektiv i dovodi objektivu u tačan fokus. Na ovaj način postignuta je velika brzina izoštravanja. Poseduje i pomoćno svetlo za izoštravanje koje omogućava izoštravanje i u težim svetlosnim uslovima. Ono što je najveća prednost ovog fotoaparata jeste kapacitet punjive Li-jon baterije BLM-1 od

1.500 mAh, koja dozvoljava da snimimo oko 550 fotografija, a puni se u punjaču BCM-2 šest sati. Takođe se može dokupiti dodatni nosač baterija B-HLD30 u koji se mogu staviti dve baterije, čime se duplo uvećava broj snimljenih fotografija, a služi i kao vertikalni rukohvat s vertikalnim komandama i priključkom za žičani daljinski okidač. S obzirom na to da dolazi leto, biće vam zanimljivo da saznate da

PLUS

- » odlična rezolucija snimljenih fotografija,
- » prihvatljiv šum slike na većim osetljivostima,
- » velika brzina spremnosti za rad od momenta kad se uključi,
- » isporučuje se s IC daljinskim okidačem,
- » trajnost baterije.

MINUS

- « skromne makroperformanse,
- « displej nije pokretan u svim smerovima,
- « poluga za zumiranje ne dozvoljava precizno zumiranje,
- « malo komplikovan izbor željenih parametara.

Olympus ima i podvodno kućište za ovaj fotoaparat. Uz fotoaparat isporučuju se: kaiš, xD-PictureCard memorijska kartica od 32 MB, USB i video kabl, punjiva Li-jon baterija BLM-1 s punjačem BCM-2, poklopcem za objektiv, daljinski okidač RM-2 i program CAMELIA Master 4.2.

I ili II. Najveći broj komandi za podešavanje nalazi se na levoj strani fotoaparata. Sony je na ovom fotoaparatu primenio novu tehnologiju filtriranja svetlosti koja pada na CCD senzor. Za razliku od uobičajene mozaične RGB strukture filtra na CCD senzorima gde 50 odsto ćelija ima zelene i po 25 odsto crvene i plave filtre, nova tehnologija koristi četvorbojnu RGBE filtraciju s podjednakom zastupjenošću (crvenu, plavu, zelenu i smaragdno zelenu). Primitan je prirodni balans boja tako da je kvalitet fotografija na zavidnom nivou, jedino je nivo šuma iznad osetljivosti ISO 200 povećan, pa će biti vidljiv na fotografijama odštampanim na formatu 30 x 40 cm. Kao i raniji, bolji Sony digitalni fotoaparat poseduje i mogućnost fotografisanja u noćnim uslovima jer poseduje interni infracrveni noćni osvetljivač koji je efikasan na udaljenostima do 15 m, a tada snimci imaju zelenkasti ton. Ono što najviše krasi ovaj digitalni fotoaparat jeste robustni Zeiss Vario-Sonar objektiv koji pokriva žižnu

daljinu od 28 do 200 mm (ekv. formatu od 35 mm) s velikom svetlosnom jačinom od f/2,0 do f/2,8. Kao kod objektivu za SLR fotoaparate, na njemu se nalaze dva prstena. Prvi prsten omogućava potpuno mehaničko zumiranje s oznakama ekvivalentnih žižnih daljina, a drugi manuelno izoštravanje, ali ne mehanički, već daje signal za pokretanje motora za izoštravanje. Oštrina koju daje objektiv na zavidnom je nivou, jedino je primetan blagi gubitak oštine na najvećim otvorima blende i trbušasta distorzija koja naročito ograničava makroperformanse. Za izoštravanje koristi pet autofokusnih polja, a poseduje i osvetljivač koji koristi hologramsku šemu koja se projektuje na fotografisani predmet i na taj način olakšava izoštravanje u mraku. Ugrađeni blic ima prosečan domet od oko 6 m, a poseduje i šinu s kontaktima za eksterni blic. Potpuno je kompatibilan Sony blicevima HVL-F32X i HVL-F1000. Iako poseduje dosta dodatne opreme, ponuda je nešto skromnija u odnosu na ostala četiri modela. Za napajanje koristi punjivu Li-jon bateriju

SONY DSC-F828 kapaciteta 1.200 mAh, koja nam omogućava da snimimo oko 500 fotografija. Uz fotoaparatusporučuju se: kaiš, MB, USB i video kabl, punjiva Li-jon baterija NP-FM50 s punjačem i AC adapterom AC-L15, poklopac za objektiv, senilo i program ImageMixer i Image Data Converter.

- PLUS**
- » novi CCD RGBE filter daje prijatan balans boja,
  - » mehanički prsten za zumiranje,
  - » velika brzina spremnosti za rad od momenta kada se uključi,
  - » brzina zapisa na memorijsku karticu,
  - » robustna konstrukcija.

- MINUS**
- » vidljiva hromatska aberacija,
  - » šum slike veći od očekivanog,
  - » nema mogućnost memorisanja podešavanja,
  - » trbušasta distorzija ograničava makroperformanse.

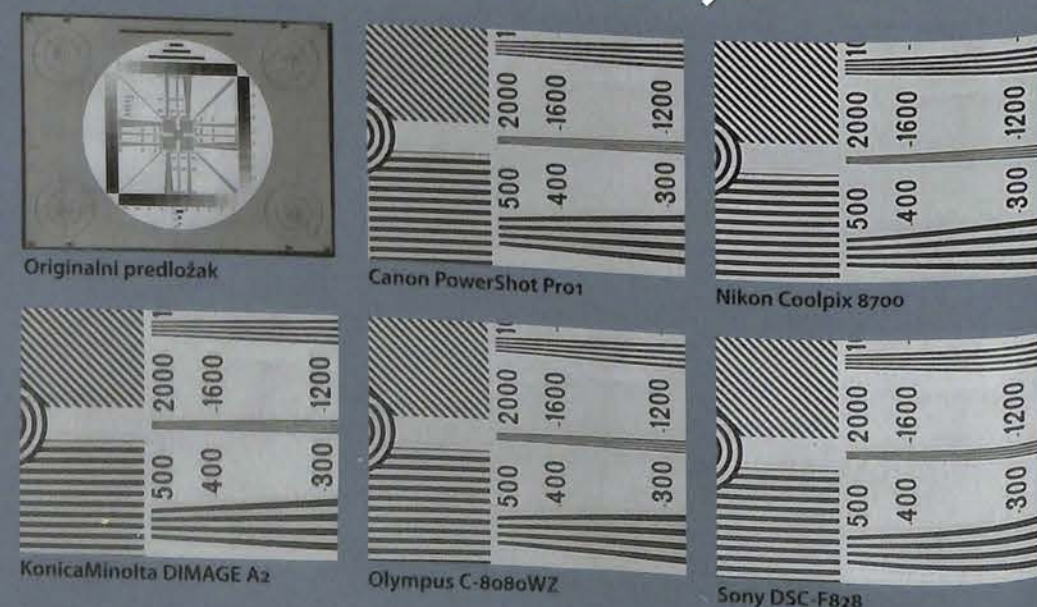
utisak

Teško je naći favorita među ovih pet fotoaparata – svaki je na svoj način poseban. Svi fotoaparati imaju mogućnost korišćenja velikog broja dodatne opreme i, naravno, moraćete obavezno da kupite memorijsku karticu velikog kapaciteta (najmanje 512 MB). Druga je stvar da li je opravdana kupovina kompaktnog digitalnog fotoaparata od osam miliona piksela čija je cena sada gotovo jednaka najnižoj klasi SLR digitalnih fotoaparata od šest miliona piksela. Nisam primetio da razlika od dva miliona piksela donosi veliko poboljšanje u kvalitetu snimljenih fotografija i odštampanih na formatu 30x40 cm. Međutim, oko šest puta veća površina

senzora kod digitalnih SLR fotoaparata pruža nam daleko bolju kontrolu dubinske oštine, daje manji šum slike i zasićenost boja je daleko bolja, što zajedno s većom brzinom izoštravanja i fotografisanja predstavlja ne tako zanemarljivu prednost. Međutim, ako hoćete da štampate fotografije većeg formata, da je fotoaparatuskompaktnih dimenzija s ugrađenim objektivom, diskretnost u radu (jer su daleko tiši od SLR fotoaparata) i stalnu kontrolu na TFT LCD monitoru, naročito kod modela s pokretnim monitorom, onda će ova nova i najbolja generacija digitalnih kompaktnih fotoaparata zadovoljiti vaše potrebe.

Fotoaparat	Rezolucija i format	Veličina slike	Vreme zapisa na memorijsku karticu (SanDisk Ultra II od 1GB)	Broj fotografija koje možemo smisliti na memorijsku karticu od 1GB
CANON POWERSHOT PRO1	3.264x2.448 RAW	7,641 kB	9 s	109
	3.264x2.448 JPEG Super Fine	3,3 kB	5 s	288
NIKON COOLPIX 8700	3.264x2.448 TIFF	23,52 kB	15,5 s	42
	3.264x2.448 RAW	12,375 kB	14 s	80
OLYMPUS C-8080 WZ	3.264x2.448 JPEG Fine	2,5 kB	22 s	256
	3.264x2.448 TIF	23,424 kB	16,5 s	42
KONICAMINOLTA DIMAGE A2	3.264x2.448 JPEG Fine	3,5 kB	3,5 s	256
	3.264x2.448 RAW	11,8 kB	13 s	85
SONY DSC-F828	3.264x2.448 TIFF	23,52 kB	31,5 s	42
	3.264x2.448 RAW	12,375 kB	17 s	84
SONY DSC-F828	3.264x2.448 RAW	4,2 kB	7 s	125
	3.264x2.448 JPEG Extra Fine	23,4 kB	11 s	36
SONY DSC-F828	3.264x2.448 RAW	16,9 kB	13,5 s	48
	3.264x2.448 JPEG Extra Fine	3,5 kB	1,5 s	260

uporedna rezolucija

Detalji su izvučeni iz snimljene test karte. Fotografisano je u najboljoj JPEG kompresiji i maksimalnoj rezoluciji s najvećim otvorom blende

	CANON POWERSHOT PRO1	NIKON COOLPIX 8700	OLYMPUS C-8080WZ	KONICAMINOLTA DIMAGE A2	SONY DSC-F828
CENA (MP)	92.400 din. (1.320 evra)	86.940 din. (1.250 evra)	72.200 din. (1.017 evra)	oko 91.000 din. (13.000 evra)	83.300 din. (1.190 evra)
SENZOR	CCD tipa 2/3 inča veličine (8,8 x 6,6 mm) sa 8,3 miliona piksela	CCD tipa 2/3 inča veličine (8,8 x 6,6 mm) sa 8,3 miliona piksela	CCD tipa 2/3 inča veličine (8,8 x 6,6 mm) sa 8,3 miliona piksela	CCD tipa 2/3 inča veličine (8,8 x 6,6 mm) sa 8,3 miliona piksela	CCD tipa 2/3 inča veličine (8,8 x 6,6 mm) sa 8,3 miliona piksela
MAKSIMALNA VELIČINA SLIKE	3.264 x 2.448 piksela	3.264 x 2.448 piksela	3.264 x 2.448 piksela	3.264 x 2.448 piksela	3.264 x 2.448 piksela
FORMAT U KOJEM SNIMA	RAW, JPEG	RAW, TIFF, JPEG	RAW, TIFF, JPEG	RAW, TIFF, JPEG	RAW, TIFF, JPEG
OSETLJIVOST	Auto i ISO50/100/200/400	Auto i ISO50/100/200/400	Auto i ISO50/100/200/400	Auto i ISO64/100/200/400/800	Auto i ISO64/100/200/400/800
KOLORNI PROFIL	sRGB i Adobe RGB	sRGB	sRGB	sRGB i Adobe RGB	sRGB
OBJEKTIV	(7X), 7,1 – 35,6 mm f/2,4 – 3,5 (ekv. 35 mm 28 – 200 mm)	(8X), 8,9 – 35,6 mm f/2,8 – 4,2 (ekv. 35 mm 38 – 280 mm)	(5X), 7,1 – 35,6 f/2,4 – 3,5 (ekv. 35 mm 28 – 140 mm)	(7X), 7,2 – 50,8 f/2,8 – 3,5 (ekv. 35 mm 28 – 200 mm)	(7X), 7,1 – 35,6 f/2,0 – 2,8 (ekv. 35 mm 38 – 200 mm)
NAČIN ZUMIRANJA	Elektronski s prstenom	Elektronski s polugom	Elektronski s polugom	Mehanički s prstenom	Mehanički s prstenom
SISTEM ZA IZOŠTRAVANJE	Dvostruki AF sistem na bazi kontrasta, faznih razlika i s fleksibilnim autofokusnim poljem	Pasivni TTL AF sistem sa pet polja automatski ili ručno biranih	Dvostruki AF sistem na bazi kontrasta i faznih razlika sa devet polja automatski biranih (ESP), centralno polje	Video AF sistem sa širokim autofokusnim poljem, centralnim spot poljem i fleksibilnom tačkom izoštravanja	TTL AF sistem sa pet polja automatski biranih, centralni i fleksibilno spot izoštravanje
AF OSVETLJIVAČ	da	da	da	ne	da
MIN. DALJINA IZOŠTRAVANJA NORMALNA/MAKRO (cm)	50/3	50/3	80/5	50/25	50/2
STABILIZATOR SLIKE	ne	ne	ne	da (CCD)	ne
RUČNO IZOŠTRAVANJE	da	da	da	da	da
UGRAĐEN ND FILTAR	da	ne	ne	ne	ne
ELEKTRONSKO TRAŽILO	235.000 piksela	235.000 piksela	240.000 piksela	922.000 piksela (pokretno)	235.000 piksela
TFT LCD MONITOR	2 inča i 235.000 piksela, pomičan u svim pravcima	1,8 inča i 134.000 piksela, pomičan u svim pravcima	1,8 inča i 134.000 piksela, pomičan gore i dole	1,8 inča i 118.000 piksela, pomičan gore i dole	1,8 inča i 134.000 piksela
EKSPOZIJSKI REŽIMI RADA	Auto, P, Tv, Av, M i četiri programa sa scenama	Auto, P, S, A, M, i dvanaest programa sa scenama	P, A, S, M i četiri programa sa scenama	Auto, P, S, A, M i četiri programa sa scenama	Auto, P, S, A, M i četiri programa sa scenama
MERENJE SVETLA	Procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot	U 256 zona, centralno, spot i spot na svih pet AF polja	ESP zonsko, centralno, spot i višestruko spot merenje	Na čitavoj površini u 300 segmenata, centralno, spot	Na čitavoj površini u segmentima, centralno, spot
BRZINA ZATAVRAČA	15 do 1/4.000 s	8 do 1/8.000 s i B (maks. 10 min)	15 do 1/4.000 s i B (maks. 8 min)	30 do 1/4.000 s i B (maks. 30 s)	30 do 1/2.000 s
BALANS BELOGA	Auto, šest manualnih opcija i prethodno izmereni	Auto, šest manualnih opcija i prethodno izmereni	Auto, devet manualnih opcija i prethodno izmereni	Auto, šest manualnih opcija i prethodno izmereni	Auto, pet manualnih opcija i prethodno izmereni
FINO PODEŠAVANJE BALANS BELOGA	ne	da	da	da	ne
BRACKETING AUTOMATSKE EKSPOZICIJE	3 snimka s koracima do +/- 2EV	3 snimka ili 5 snimaka s koracima do +/- 2EV	3 snimka ili 5 snimaka s koracima do +/- 2EV	3 snimka s koracima do +/- 2 EV	3 snimka s koracima do +/- 1 EV
KOREKCIJA EKSPOZICIJE	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV
KOREKCIJA BLIC EKSPOZICIJE	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV	+/- 2EV s korakom 1/3 EV
PICTBRIDGE STANDARD ZA ŠTAMPANJE	da	da	da	da	da
DALJINSKI OKIDAČ	infracrveni	elektronski žičani	infracrveni	elektronski žičani	elektronski žičani
TIP MEMORIJSKE KARTICE	CompactFlash I/II	CompactFlash I/II	xD-Picture Card, CompactFlash I/II	CompactFlash I/II	MemoryStick Pro, CompactFlash I/II
VEZA S RAČUNAROM	USB 1,1	USB 1,1	USB 2,0	USB 2,0	USB 2,0
NAPAJANJE	Li-jon punjiva baterija BP-511A	Li-jon punjiva baterija EN-E1 ili nepunjiva litijumska 2CR5	Li-jon punjiva baterija BLM-1	Li-jon punjiva baterija NP400	Li-jon punjiva baterija NP-FM50
DIMENZIJE (mm)	118 x 72 x 90	113 x 105 x 78	124 x 85 x 99	117 x 85 x 114	134 x 91 x 156
MASA BEZ BATERIJE I KARTICE (g)	545	480	660	565	906
INFORMACIJE	Proffoto, tel. 011/ 655-100, www.canon.com	Refot B, Pčinjska 17, tel. 011/ 2456-151, www.refot.com	Olympus, Mekenzijska 57, tel. 011/ 3404-138, www.olympus.co.yu	Powercom imaging, tel. 011/311-4322 lok. 276, www.minolta.com	Primetime, Beograd, tel. 011/ 311-7717

PRIPREMITE SE ZA LETO

Dolazi leto, a to je period kada će mnogi od vas otići na godišnje odmire i na neko putovanje. Naravno, nijedno putovanje, a pogotovo za čitaoca ovog časopisa, ne može se zamisliti bez fotoaparata. Obišao sam nekoliko firmi i radnji koje prodaju fotografsku opremu i našao

sam zanimljive stvari koje biste mogli poneti na letovanje. Žao mi je što nisam uspeo da nađem podvodni fotoaparata za jednokratnu upotrebu, koji može biti prva stepenica da se na najjeftiniji način okušate i u podvodnoj fotografiji.

LOWEPRO ORION TRAKER-RANAC CENA: 4320 DIN.

Za one koji će na putovanje nositi SLR fotoaparata i dodatne objektivne, ovakav ranac može biti od velike koristi. U donji deo, koji je zaštićen, možete staviti telo fotoaparata sa zum objektivom i dva do tri objektivna i još nekoliko sitnica. U gornji, nezaštićeni, možete staviti filmove, garderobu, sendviče, vodu itd. Glavna prednost ovakvog ranca pored dvostruke primene jeste i što je neupadljiv i retko ko može primetiti da se u njemu nalazi vaša vredna foto-oprema. Otporan je na kišu.

HAMA "FILM-SAFE" ZAŠTITNA KESA I KUTIJA CENA: KESA 1540 DIN., KUTIJA 590 DIN.

Ostali ste verni svom analognom fotoaparatu, putujete avionom i želite da ste sto posto sigurni da vaše filmove neće oštetiti X-zraci koje koriste skeneri za proveru prtljaga. Iako su u najvećem broju slučajeva oni deklarirani da ne oštećuju film, ipak se može desiti da na nekim aerodromima zbog neispravnosti skenera dođe do oštećenja filma. Naročito su osetljivi filmovi veće su osetljivosti. Hama u svojoj bogatoj ponudi različite foto-opreme ima zaštitne kесе i kutije koje štite filmove osetljivosti do ISO 3200/36" od uticaja X-zraka.

MINI STATIVI CENA: HAMA 373 DIN. PRACTICA 370 DIN.

Da biste snimili ovakvu fotografiju sa vašeg letovanja neophodan je stativ. Za male kompaktne fotoaparate biće vam dovoljan i ovakav HAMA ili Praktica stativčić koji možete staviti u džep. Pored snimanja noćnih scena, omogućuje vam da se i vi nađete na nekoj od fotografija zajedno sa vašom porodicom koristeći funkciju samooskidača.

KOMPAKTNI DIGITALNI FOTOAPARATI

Kompaktni digitalni fotoaparati džepnih dimenzija najbolji su izbor ako želite da fotoaparata stalno nosite sa sobom, a da vam on ne predstavlja teret i obavezu. Moja dva favorita za ovo leto jesu: Olympus μ 410 i Nikon Coolpix 3200

HAMA PRIBOR ZA ČIŠĆENJE OBJEKTIVA CENA: 615 DIN.

Umazani objektiv može biti uzrok dobijanja neoštrih fotografija. HAMA je pripremila komplet za čišćenje koji sadrži četkicu s pumpicom, tečnost i papiriće za čišćenje objektivna. Postupak je sledeći: četkicom odstranite prašinu, zatim natopljenim papirićem očistite umazani objektiv.

OLYMPUS M 410 CENA: 31.000 DIN.

Olympus μ 410 sa trostrukim zum objektivom, rezolucijom od četiri miliona piksela. Telo je izuzetno lepog dizajna i otporno je na vlagu. Za memorisanje snimljenih fotografija koristi xD-PictureCard. S njim se možete oprobati i u podvodnoj fotografiji ako kupite podvodno kućište koje nosi oznaku PT-016, a njegova cena je 12.600 din.

CANON POWERSHOT S1 IS CENA: 45.940 DIN.

Treći fotoaparata koji nije džepnih dimenzija, ali mi se izuzetno dopao jeste Canon PowerShot S1 IS, sa zum objektivom koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 38 do 380 mm. Ono što posebno krasi ovaj digitalni fotoaparata jeste, preko neophodan za ovaj raspon objektivna, stabilizator slike. Za napajanje koristi četiri baterije formata AA, izuzetno je ergonomski dizajniran i jednostavan je za rukovanje, a ugrađeni USM motor za zumiranje omogućava tiho i brzo zumiranje.

NIKON COOLPIX 3200 CENA: 23.712 DIN.

Nikon Coolpix 3200 je izuzetno simpatičan fotoaparata i jednostavan za rukovanje. Posедуje trostruki zum objektiv i rezoluciju od 3,2 miliona piksela. Za memorisanje snimljenih fotografija koristi SD memorijsku karticu, a ima i 14,5 MB interne memorije. Pored srebrne boje, proizvodi se i u plavoj. Takođe, za ovaj fotoaparata postoji podvodno kućište koje nosi oznaku WP-CP1 čija je cena 12.250 din.

Informacije: ReproMarket, Beograd, 011/ 344-4963 (Hama, Praktica); Refot B, Beograd, 011/ 245-6151 (Nikon, SanDisk, Lowepro); Profoto, Beograd, 011/ 655-100 (Canon, Agfa); Olympus, Beograd, 011/ 340-4182

MEMORIJSKE KARTICE

Rezolucija fotoaparata	Kapacitet memorijske kartice			
	128 MB	256 MB	512 MB	1GB
2 MP	130	260	520	1.040
3,2 MP	55	110	220	440
4 MP	50	100	200	400
5 MP	45	89	180	360
6 MP	37	75	150	300
8 MP	32	65	130	260

Ako na letovanje nosite digitalni fotoaparata, jedna od najvažnijih stvari jeste da obezbedite memorijsku karticu dovoljnog kapaciteta, ona će vam omogućiti nesmetano fotografisanje bez straha da ćete morati neke prethodno snimljene fotografije brisati ili da uopšte ne možete da fotografišete jer niste u mogućnosti da ispraznite memorijsku karticu. Da bih vam pomogao pri izboru memorijske kartice, dao sam tabelu s približnim brojem fotografija koje mogu stati na memorijsku karticu za različite rezolucije fotoaparata snimljenih u JPEG formatu s najmanjom kompresijom.

IDEALNO ZA DIGITALNE I ANALOGNE APARATE NOVA GENERACIJA BLICEVA

BLICEVI ZA APARATE SVIH SVETSKIH PROIZVOĐAČA
SVE INFORMACIJE MOŽETE DOBITI KOD
DISTRIBUTERA ZA SCG I REPUBLIKU SRPSKU
Tel/Fax: +381 11 176 33 36, E-mail: fototehna@beotel.yu

FOTOTEHNA
PROFESIONAL

FUJIFILM FINEPIX F610

Moćan džepni digitalni fotoaparatus

FOTOAPARAT S FUJI SUPER CCD HR SENZOROM ČETVIRTE GENERACIJE KOJI INTERPOLIRA SLIKU DO 12 MILIONA PIKSELA

Na tržištu digitalnih fotoaparata stalno je uzbudljivo: novi i jeftiniji fotoaparati s većim kapacitetima izlaze i guraju u stranu favorite koji su na tronu tek nekoliko meseci. Za nas fotografe i kupce pravi raj, ali i glavobolja: šta kupiti, da li kupiti odmah ili sačekati neko vreme da za iste pare kupimo mnogo bolji fotoaparatus? Japanska kompanija Fujifilm nedavno je izbacila na tržište prvi džepni digitalni fotoaparatus sa 6,3 miliona piksela. Ovaj fotoaparatus ima Fuji Super CCD četvrtre generacije koji može da interpolira sliku do 12 miliona piksela! Fujifilm napravio je znatan proboj i s tehnologijom i cenom! Ostali proizvođači moraće tome da se prilagode, posebno ako Fuji uspe relativno brzo da obezbedi masovnu proizvodnju i preplavi tržište. Istina, fotografije snimljene ovim fotoaparatom imaju dobre boje, ali mekog su fokusa tako da, objektivno, ovakva fotografija ima rezoluciju od oko devet miliona piksela.

U Finepix F610 Fuji je ugradio Super CCD HR, tj. senzor četvrtre generacije gde su ispravljene neke stvari, ali on i dalje daje odličnu iznijansiranost boja uz naginjanje ka toplijem delu spektra, kao i povećanu zasićenost boja. Već smo pomenuli da tvrdnju o 12 miliona piksela treba uzeti s malo rezerve, osim ako neko ne voli fotografije mekog fokusa. Ipak, realna rezolucija iznad osam miliona piksela u fotoaparatus koji staje u džep i košta ispod 600 evra fantastična je ponuda za foto-amatere s većim ambicijama, fotografe koji žele da stalno uz sebe imaju fotoaparatus a teško im je da vuku svoj profesionalni digitalni SLR fotoaparatus, novinare koji su povremeno i fotoreporteri ili sociologe, ekoloze, agronome, arhitekte, arheologe i sve ostale stručnjake koji žele džepni fotoaparatus s velikim mogućnostima. Za sve njih fotoaparatus Fuji Finepix F610 idealan je jer ima odličan autofokus (samo bi mogao da bude brži), ugrađen blic (domet 4,2 m), vrlo dobar Super EBC Fujinon objektiv 7,7-23 mm, f/2,8 - 4,9 (ekv. 35 - 105 mm kod 35 mm) sa trostrukim zumom i minijaturnom Fuji digitalnom memorijskom karticom xD Picture Card. Ova kartica za sada ima najveći kapacitet od 512 megabajta, ali se uskoro očekuje izlazak xD kartice dvostrukog kapaciteta.

Dimenzije fotoaparata jesu 7,2x9,3x3 cm, dok objektiv (u zum poziciji) izlazi iz fotoaparata za nešto preko 2 cm. Masa fotoaparata s baterijom i xD karticom iznosi ispod 100 grama - po svemu, idealan džepni fotoaparatus. Kako se na fotografiji vidi, F610 napravljen je kao

uspravljeni fotoaparatus (kutija cigareta), što ima svoje prednosti i nedostatke. Ima dva LCD ekrana, što je takođe novost na tržištu kada je reč o džepnim fotoaparatusima. To je veoma zgodno na snimanju jer podaci o radu fotoaparata ne smetaju slici na LCD ekranu.

Telo ovog fotoaparata napravljeno je od aluminijuma, ima lepu završnu doradu tako da izgleda sofisticirano. Mogućnost izbora programa snimanja, kao i svih ostalih elemenata, veoma je velika, te se čak može reći da je opterećujuća s obzirom na to da fotoaparatus u automatskom režimu radi veoma dobro. Jedini problem koji je uočen jeste snimanje u mraku kada je potreban blic. Tada fotoaparatus ponekad daje neoštre fotografije jer nema pomoćno svetlo za izoštravanje, kakav je, na primer, kod Sonija - emitovanje laserske šare. No, to je ujedno i jedini ozbiljni problem ovog fotoaparata. Manjih problema ima s nešto povećanim šumom ("noise") u Auto režimu kod većih ISO vrednosti, tj. od 160 do 400, kao i određenim odsjajem na ivicama kod granica svetlih i tamnih površina. Moguće je izabrati veličinu fajla (i kvalitet fotografije) između 1 i 22 miliona piksela, s tim da od 1 do 6 miliona piksela fotoaparatus ne radi interpolaciju. Najkvalitetnije fotografije dobijaju se s izborom ISO 125 i 12 miliona piksela (s interpolacijom), što garantuje rezoluciju od oko devet megapiksela s najmanjim mogućim digitalnim šumom koji proizvodi čip. Ovakva fotografija može se bez problema povećati do 51 x 38 cm a da se ne primeti ni najmanja pikselizacija.

MILAN NIKOLIĆ

MOGUĆNOSTI	93%
KONSTRUKCIJA	89%
UKUPNA OCENA	90%
RUKOVANJE	90%
KVALITET FOTOGRAFIJE	89%
ODNOS CENA/KVALITET	91%

UTISAK

Ono što preporučuje ovaj fotoaparatus jeste visok kvalitet fotografija, relativno skromna cena, kao i mogućnost da se nosi u džepu.

Na negativnoj strani su neki, već pomenuti, manji nedostaci, kao i to da na tržištu još nema xD kartica kapaciteta većeg od 512 megabajta, jer fotografije od 12 miliona piksela brzo troše kapacitet manjih kartica.

TEHNIČKI PODACI

TIP: digitalni s nepromenljivim objektivom

SENZOR: SuperCCD IV HR veličine 1/1,7 inča s ukupno 6,3 (efektivno 6 miliona piksela)

VELIČINA SLIKE: 4.048 x 3.040 (interpolirana), 2.848 x 2.136, 2.016 x 1.512, 1.600 x 1.200 i 1.280 x 960 piksela

NAČIN SNIMANJA SLIKA: JPEG (EXIF 2,2) i kratak zvučni film (AVI)

OBJEKTIV: 7,2 - 50,8 mm f/2,8 - 4,9 (odgovara 35 - 105 mm kod 35 mm) i digitalni zum u nižim rezolucijama

IZOŠTRAVANJE: pasivni sistem sa širokim autofokusnim poljem i centralnim spot poljem

MONITOR: TFT LCD od 1,8 inča sa 134.000 piksela

TRAŽILO: optičko

TIPOVI EKSPOZICIJE: Auto, P - program, S - prioritet brzine zatvarača, A - prioritet otvora blende, M - manualno i četiri programa sa scenama (portret, pejzaž, sport i noćne scene)

MERENJE: na čitavoj površini u 64 segmenta, centralno i spot

BRZINA ZATVARAČA: 3 s do 1/2.000 s

OSETLJIVOST: automatska (ISO 160 do 400), ISO 200/400/800 (samo za rezoluciju 2.016 x 1.512 piksela)

BALANS BELOG: automatski, šest manualnih opcija, prethodno izmereni

KOREKCIJA EKSPOZICIJE: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV

TIP KARTICE ZA POHRANJIVANJE: xD-Picture Card
PRIKLJUČCI: USB 1.1, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter

NAPAJANJE: punjiva Li-jon baterija NP-40

DIMENZIJE: 72 x 93 x 31 mm

MASA: 205 g (bez baterija)

CENA (MP): oko 41.770 din. (580 evra)

INFORMACIJE: Megaphoto, Cara Uroša 71a, Beograd, tel. 011/ 184-179

PLUS

- » kompaktno dimenzije,
- » veliki broj funkcija za podešavanje za ovu klasu fotoaparata,
- » dva displeja,
- » velika rezolucija.

MINUS

- « snimljene fotografije malo su mekše,
- « autofokus je malo spor,
- « veći šum slike,
- « nema pomoćno svetlo za izoštravanje.

it share it store

sačuvaj

take it play it save it move it share it store it use

play it save it move it share it store it use it take

preinesi

it save it move it use

it take it play it save it move it

podeli

it share it store it use it take it play it save it

Bilokad. Bilogde. SanDisk, najpouzdanije ime među memorijskim karticama.

Za SanDisk se opredeljuje više ljudi nego za bilo koju drugu marku. I to zbog dobrog razloga. Sandisk postavlja standarde za kvalitet, pouzdanost i performanse.

SanDisk proizvodi unapređuje način života, rada i igre ljudi. Od mobilnih telefona preko digitalnih fotoaparata i kamera do računara i PDA uređaja, SanDisk fles memorijske kartice Vam omogućavaju da uradite više, brže i lakše, da Vase digitalne uređaje učinite još korisnijim a život lakšim i lepšim.

www.sandisk.co.yu

SanDisk

REFOT B
Ekskluzivni uvoznik i distributer
Pčinska 17, 011 2458 151, 308 7004

TRKA ZA KVALITET

ŠTAMPAČ S UNAPREĐENOM TEHNOLOGIJOM KOJA DAJE VISOK KVALITET ODŠTAMPANIH FOTOGRAFIJA BEZ VIDLJIVOG ZRNA

Poslednjih nekoliko godina Epson inkdžet štampači nalaze se u samom vrhu. Međutim, ni konkurencija ne spava, tako da su se HP i Canon s poboljšanim tehnologijama štampanja izjednačili po kvalitetu, ako ne i nadmašili u nekim segmentima. Kako bi se održao u samom vrhu, Epson je unapredio svoju tehnologiju na poseban način, čime su znatno poboljšani kvalitet, brzina i trajnost odštampanih fotografija. Nova tehnologija štampanja koristi novih osam UltraChrom Hi-Gloss pigmentnih mastila raspoređenih u odvojene kertridže. Osim cijana, magente i žutog mastila, tu su i dva crna (foto i mat) namenjena različitim vrstama papira, kao i crveno i plavo mastilo koje omogućava dobijanje povećanog broja boja (gamut) za oko 22 odsto i njihov prirodni izgled koje štampač može da prikaže na odštampanim fotografijama. Osmi kertridž ne poseduje obojeno mastilo, već je rezervisan za hemikaliju nazvanu "gloss optimizer", koja utiče na nivo sjaja odštampane fotografije na sjajnim fotopapirima. Novi hemijski sastav mastila takođe omogućava da odštampane fotografije, prema tvrdjenju proizvođača, neće izblediti u sobnim uslovima do 80 godina. Drugo poboljšanje odnosi se na smanjenje minimalne zapremine kapljice, koja je sada samo 1,5 piktolitra. Međutim, kao i kod ranijih modela, može da proizvodi različite veličine kapljica tako da na jednoličnim površinama štampa iz manje prolaza, čime se povećava brzina. Povećanje brzine štampanja u odnosu na ranije modele omogućeno je i većim brojem mlaznica u glavi štampača – 1.440 (180 za svako mastilo), čime je postignuta i rezolucija od 5.760 x 1.440 tačaka po inču. Svaki kertridž ima ugrađen mali elektronski čip koji šalje informacije štampaču o tome koji se kertridž nalazi u štampaču, količini mastila u njemu i veku trajanja mastila. Možete da štampate na papiru do formata A4 u listovima ili rolni, s marginama ili bez njih. Kao i neki raniji Epson Stylus Photo štampači, može da štampa na površini CD ili DVD medija. Tada koristi poseban adapter koji se isporučuje sa štampačem i na vrlo jednostavan način, uz korišćenje programa

Epson Print CD, priprema dizajn konačnog izgleda CD medija (ubacivanje fotografije, dodavanje i doterivanje teksta). Poseduje dva priključka (USB 2,0 i Fire Wire) koji omogućavaju brz prenos fotografije koju želimo da štampamo iz računara u štampač. Kvalitet odštampanih fotografija je vrhunski, s velikim brojem detalja i boja bez vidljivog zrna golim okom. Odvojeni kertridži nešto većeg kapaciteta malo povećavaju ekonomičnost štampanja. Prilikom štampanja fotografija daleko brže se troše kertridži s cijanom i magentom, koje ćete morati da menjate češće od ostalih mastila. Jedina mana jeste nešto viša cena u odnosu na slične štampače drugih proizvođača, a, takođe, odštampane fotografije još uvek su znatno skuplje nego da ih radite hemijskim putem u fotografskim radnjama. Međutim, zadovoljstvo da u kućnim uslovima možete odštampati fotografiju izuzetnog kvaliteta i s mogućnošću uticaja na sve parametre mora nešto više da se plati. Uz štampač isporučuju se: kabl za napajanje, osam kertridža, adapter za štampanje na CD medijima, nosač za papir u rolni i preteći program.

Adapter za štampanje na CD ili DVD mediju

Detalj s USB i Firewire priključkom

Osam odvojenih kertridža za svako mastilo

EPSON STYLUS PHOTO R800

TEHNIČKI PODACI

TEHNOLOGIJA ŠTAMPANJA: Inkjet Advanced EPSON Micro Piezo

REZOLUCIJA: 5.760 x 1.440 dpi

MAKS. / MIN. VELIČINA PAPIRA: A4 / 89 x 50 mm

UGRAĐENA MEMORIJA (RAM): 64 MB

BRZINA ŠTAMPANJA: fotografije formata A4 bez margina u Photo režimu – 3 minuta, a crno-beli tekst do 17 ppm

OPERATIVNI SISTEMI KOJE PODRŽAVA: Windows (98, Me, 2000 Pro, XP), Macintosh OS 8.1 i OS X

VEZA S RAČUNAROM: USB 2,0 i IEEE 1394 (FireWire)

KERTRIDŽI: žuti T0544, magenta T0543, cijan T0542, mat crni T0548, foto-crni T054, crveni T0547, plavi T0549 i gloss optimizer T0540

DIMENZIJE: 495 x 305 x 193 mm

MASA: 8 kg (bez kertridža)

NIVO BUKE: do 45 dB

CENA

Cena kertridža (MP): svi su po 16 evra, a T0540 je 9 evra

Cena štampača (MP): oko 25.500 din. (360 evra)

KONTAKT

BS Proccesor, Beograd, Hadži Nikole Živkovića 2, tel. 328 44 88

PLUS

- » visok kvalitet odštampanih fotografija,
- » mogućnost štampanja na CD-u,
- » odvojeni kertridži za svako mastilo,
- » USB 2,0 i Firewire povezivanje s računarnom,
- » brzina rada.

MINUS

- « cena štampača,
- « cena odštampanih fotografija još uvek je visoka,
- « isporučuje se bez kablova za povezivanje s računarnom.

UTISAK

Iako je cena štampanja na inkdžet štampačima još uvek viša od one u fotografskim radnjama, ovaj štampač s vrhunskim kvalitetom odštampanih fotografija i mogućnosti štampe na CD medijima može biti i veoma dobra investicija u vašoj kućnoj laboratoriji.

PowerShot Pro 1 **8.0** Megapixel
PowerShot S1 **3.2** Megapixel

1.100.- €

525.- €

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE, BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

PROFI FOTO official distributor

you can **Canon**

MONITORI

i karakteristike koje imaju samo ovi monitori – kontrast pozadinskog osvetljenja i drugu koja se kod nas prevodi kao vreme odziva. To je kašnjenje koje ovi monitori imaju prilikom prikazivanja pokretnih slika, a koje rezultira pojavom takozvanih "duhova", tj. prethodna slika ostaje na ekranu i kada se pojavi nova. Sa druge strane, ovi ekrani ne zrače (nema treperenja koje se javlja kao posledica lošeg osvežavanja ekrana), izuzetno su lagani i kompaktni, pa stoga zauzimaju i relativno mali prostor na stolu. Pojedini modeli imaju i tzv. "Swivel" opciju, tj. okretanje oko vertikalne ose, što je izuzetno korisno za obradu tekstova jer se stranice posmatraju vertikalno. Geometrija slike je zbog specifične konstrukcije izuzetno dobra i nije potrebno nikakvo podešavanje neophodno kod klasičnih monitora.

Jednostavno rečeno, prikaz slike na standardnom TFT monitoru kontrastniji je nego na analognom ekranu. Zbog pozadinskog osvetljavanja, slika je prosvetljena i deluje blede, što pri radu u programima za obradu dovodi do tamnijih slika. Sâm kvalitet boja je smanjen jer je prikaz, uobičajeno, u šesnaestobitnoj paleti za razliku od CRT monitora gde je prikaz u dvadesetčetvorobitnoj paleti. Pored ovih, uslovno rečeno nedostataka, pojava mrtvih piksela jeste nešto što se toleriše, ali u priličnoj meri može da vas nervira. Naravno da razvoj tehnologija prevazilazi postepeno ove probleme i da prednosti koje TFT monitori imaju predvladavaju probleme.

Kako je naša potreba vezana isključivo za sliku, kvalitet samog monitora jeste ono što je bitno. S tim u vezi jeste i odgovarajući kvalitet uređaja koji šalje sliku do monitora, a poznat je pod nazivom grafička kartica. O njima ćemo pričati nekom drugom prilikom, ali treba pomenuti da postoji borba između velikih imena u proizvodnji ovih uređaja, među kojima se izdvajaju ATI i nVidia. Godinama sam bio "u iskrenoj ljubavi" s grafičkom karticom još jednog giganta – Matroxa. Model G 400 s izuzetnim uspehom koristio sam godinama, posebno zbog opcije Dual Head, ali sada ga je vreme pregazilo i Dual Head nije moguće koristiti na modernim pločama zbog razlike u naponu potrebnom za napajanje samog uređaja. Pomenuta opcija daje prikaz na dva monitora, pa je moguće, na primer, otvoriti dva programa paralelno ili, što je još zanimljivije, iskoristiti drugi monitor kao prostor za smeštaj alata, dok se na glavnom monitoru nalazi samo slika koju obrađujemo. Moj način rada upravo je takav jer koristim dva ravna (flat) monitora od 17 inča sa Sony Trinitron cevima. Glavni argumenti jesu jednostavnost u radu, lak pristup svim alatima, kao i odnos cene i radne površine koja je na raspolaganju (dva monitora od 17 inča imaju veću površinu nego jedan od 21 inča, a koštaju mnogo manje i sâm prikaz je logičniji jer se posmatra po horizontalnoj osi). Naravno, taj način koji odgovara meni možda neće odgovarati vama. Trošio sam poprilično para na nabavku grafičkih kartica i monitora, ali sam u velikoj meri sačuvao vid.

MILAN ŽIVKOVIĆ

KOD PRVIH RAČUNARA KAO MONITOR SLUŽIO JE OBIČAN TV. VEĆ S POJAVOM "COMMODORE" RAČUNARA UKAZALA SE I OPCIJA NABAVKE PRAVOG RAČUNARSKOG MONITORA. TAKVA "EGZOTIKA" JE U TO VREME IMALA I SVOJU CENU KOJA, NARAVNO, NIJE BILA MALA. I TAKO JE OSTALO SVE DO DANAS KADA, NA SREĆU, BORBA IZMEĐU CRT (CATHODE-RAY TUBE), LCD (LIQUID-CRYSTAL DISPLAY) ILI TFT (THIN FILM TRANZISTOR) MONITORA DOVODI DO DRASTIČNOG OBARANJA CENA

Moramo priznati da je prodaja TFT monitora u konstantnom usponu, za razliku od CRT monitora čija proizvodnja stalno opada, što je uticalo na to da pojedine kompanije potpuno izbacе iz svojih proizvodnih programa klasične monitoare (podseća li vas ovo na pojave koje se sreću u borbi analogne i digitalne fotografije gde pojedine firme skoro i da nemaju više noviteta u proizvodnji klasičnih analognih fotoaparata).

Iako se monitori i dalje razvijaju (pojava plazma i OLED – Organic Light Emitting Diode ekrana), a cena LCD monitora konstantno pada, ipak, ona ne opravdava kvalitet koji za sada mogu da nam pruže (gledano iz aspekta

obrade fotografije). Jedan TFT monitor standardnog kvaliteta i veličine 17 inča košta oko 400 evra. Za istu sumu novca mogu se nabaviti dva devetnaestoinčna monitora visokog kvaliteta. Svaka od tehnologija ima svoje "pro et contra", pa se tako, osim cene, LCD monitorima može zameriti relativno ograničen ugao posmatranja koji se, doduše, razvojem tehnologije proizvodnje približava klasičnim CRT. Druga zamerka odnosi se na visinu rezolucije, veličinu same tačke ekrana, osvežavanje

NOVO

Noritsu...novi marketinški pristup u Srbiji

HOTLINE TELEFON

+381 15 346 000 Srbija
+381 81 605 210 Crna Gora
+387 55 250 389 BiH

sve informacije u vezi prodaje i servisa opreme Noritsu

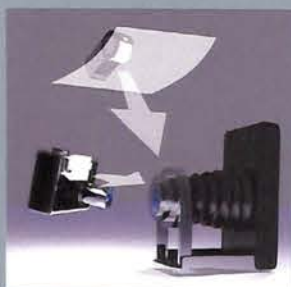
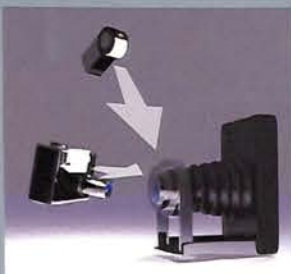
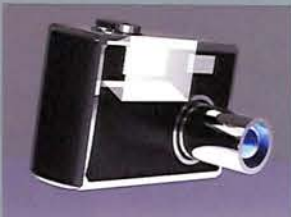

Noritsu DigiLabs Fully Digital Imaging

Noritsu (Deutschland) GmbH, Siemensring 87, D-47877 Willich
Telefon +49-2154/9157-0, Telefax +49-2154/9157-70, www.noritsu.de

MALO PAUSA ZA VELIKI POSAO

Virtuelni prikaz postavke fotoaparata, objekta snimanja i dodatog, eksternog, blica

Skoro svi oni koji su na bilo koji način vezani za informatičke tehnologije slažu se da nijedna oblast nije doživela takav razvoj kao područje digitalne fotografije. Novi modeli stižu svakodnevno, a pojavljuju se i nestaju novi "brendovi". Međutim, svi ti novi brendovi, prvenstveno fotoaparati srednje amaterske klase, imaju jednu, zajedničku manu, a to je mala svetlosna jačina objekta. Fotoaparati u ovoj kategoriji daju sasvim prihvatljive i kvalitetne snimke pri jakom svetlu, ali kada svetla nema, kvalitet slike drastično opada. Ugrađeni blicevi male su snage i dimenzija i ne mogu dovoljno kvalitetno osvetliti udaljene objekte snimanja, a kada to pokušamo izbliza, onda su prejaki. I tako smo pokušali da s puno invencije i malo improvizacije postignemo kvalitet koji bi zadovoljio i više standarde.

Kao model za fotografisanje poslužila nam je stara Welta 6 x 9 cm. Za početak, pokušali smo nešto da uradimo u vezi sa snimcima u makropodručju. Da bismo raspršili svetlo,

NEMATE PROFESIONALNU FOTO-OPREMU A ŽELITE NEŠTO VISOKOKVALITETNO DA SNIMITE? NE OČAJAVAJTE, SAMO BUDITE SNALAŽLJIVI, A ZA POČETAK, I ZA VAŠU INSPIRACIJU, PROČITAJTE KAKVO JE BILO NAŠE ISKUSTVO

propuštao samo sa strane. Tako smo snimili fotografiju na kojoj je skoro potpuno eliminisan refleks s metalnih delova (5). Uz dodavanje nekoliko refleksnih površina napravljenih od običnog belog papira rasvetlili smo i senke na mehu aparata i ispod objekta, u šta se možete uveriti na detalju

napravili smo difuzer od parčeta pauza i pričvrstili ga za fotoaparat pomoću selotejpa. (Posebnu pažnju obratite na eventualne senzore koje ne smete da pokrijete.) Ilustracija (2) koju smo dobili snimajući na ovaj način bila je mekše osvetljena. Zatim, uzeli smo mali Osram SC servo blic čija je osnovna namena bilo dodavanje svetla slabim blicima na tzv. idiot fotoaparata. Postavljen gore i levo, mali servo blic dodatno je rasvetlio senke i poboljšao kvalitet snimka (3). Sledeći snimak urađen je s dodatkom celog lista pauza koji je omeškao svetlo servo blica (4). Da bi se potpuno eliminisalo svetlo koje stize iz blica ugrađenog na fotoaparatu, napravili smo nov dodatak koji je svetlo

(Ilustracija 1) Snimak s blicem bez dodatog pauza. (Ilustracije 2 - 6) Faze tokom snimanja uz postepeno dodavanje pauza i drugog blica

snimka. Jedna od korisnih primena ove metode jeste u fotografskim radnjama gde se na ovaj način mogu snimati fotografije za dokumenta bez nabavke skupih fotoaparata. Napominjemo da nijedna od fotografija nije korigovana niti dodatno poboljšana na bilo koji način. Uz malo mašte, truda i, pre svega, razmišljanja uvek možete podići nivo kvaliteta vašeg, možda skromnog foto-studija, ali sigurno veoma kreativnog.

MILAN ŽIVKOVIĆ

PHOTOSLIDE

NAPRAVITE PREZENTACIJU OD VAŠIH FOTOGRAFIJA NA PROGRAMU NAPISANOM NA SRPSKOM JEZIKU

PhotoSlide je program koji omogućava pravljenje prezentacija od vaših fotografija. Ovakvih programa ima puno na tržištu, ali je ovaj specifičan po tome što je u potpunosti preveden na srpski jezik. Funkcionisanje ovog programa više je nego jednostavno. Izabere se ulazni folder, zatim se

fotografije prevuku na označenu filmsku traku prema željenom redosledu. Nakon toga odredite vreme trajanja svake pojedinačne fotografije, način i brzinu pretapanja (tranzicije) fotografija, način se dodati tekst na samoj fotografiji ili u posebno napravljen tekstualni opis između slajdova s fotografijama a, takođe, možete dodati muzičku podlogu. Tako kreiranu prezentaciju vaših fotografija (slide show) možete snimiti kao fajl u izvršnom EXE, Screen Server (SCR) formatu, različitim video-formatima (VCD, SVCD, XVCD u PAL ili NTSC), kao HTML album, PSS i PSL formatu direktno u računar ili na CD ili DVD medij. Nakon toga možete ga pregledati na računaru ili TV prijemu. Meni je upoznavanje s programom bilo veoma jednostavno ali ako vam negde zapne, tu je dobro odrađena pomoć s detaljnim uputstvom za upravljanje programom na srpskom jeziku. Međutim, osim mogućnosti da okrenete vertikalno snimljenu fotografiju, ovaj program ne omogućava nikakvu drugu obradu. Bilo bi dobro kada bi sadržao barem mogućnost pravljenja izreza iz snimljenih fotografija.

TEHNIČKI PODACI

MINIMALNI SISTEMSKI ZAHTEVI: Windows 98/ME/2000/XP, Pentium II s procesorom od 433 MHz, 64 MB RAM-a, High Color (16 Bit) grafička kartica sa 8 MB RAM-a i rezolucijom od 800x600 piksela, 15 MB praznog prostora na hard-disku

CENA
Cena (MP): 599 din.

KONTAKT
Asterius d.o.o., Beograd, tel.011/691-737, www.asterius.co.yu

PLUS
» jednostavno rukovanje,
» napisan na srpskom jeziku,
» cena.

MINUS
« nije moguća nikakva obrada fotografija.

600
динара

650
динара

590
динара

U pretplati

„Microsoft Office 2003 System na srpskom“ Knjiga je izašla iz štampe 14. aprila, paralelno sa promocijom lokalizovanog paketa. Naručite svoj primerak po povlašćenju ceni!

„PC almanah softvera“ je sveobuhvatni vodič kroz svet uslužnih programa. Otkrijte sve tajne programa Nero, Total Commander, Photoshop Elements i još 60 drugih alata koji se nalaze na pratećem disku. Naručite knjigu i CD po povlašćenju pretplatnoj ceni!

imanje, a nekad može da posluži i za samoodbranu. Ali, kada su u pitanju ove dve Welte, izrečena konstatacija, sem onog "za odbranu", jednostavno ne važi.

Pogledajmo Perfektu. To je dvooki refleksi fotoaparati, 6x6 cm, sklopljivog tipa, s mehom. Kada je sklopljen, relativno je malih dimenzija, od čega je bilo koristi pri nošenju. Pritiskom na malo dugme s desne strane fotoaparata "iskače" nosač oba objektivna i fotoaparati je spreman za snimanje. Posle poluatomatskog premotavanja snimak se uostrava pomicanjem poluge s nazubljenim točkom pored objektivna. Pre okidanja potrebno je napeti zatvarač i to je sve. A pritisak na dva mala metalna dugmeta omogućava da se fotoaparati posle upotrebe sklopi. Perfekta je napravljena 1934. godine. Objektiv je bio Trioplan 3,5/75 mm u Compur zatvaraču (do 1/300 s), a kolekcionarska vrednost iznosi oko 160 evra.

Superfekta je veoma slična Perfekti, ali je napravljena godinu dana kasnije i to za format snimka 6x9 cm, zbog čega je njen objektiv Trioplan 3,8/100 mm u Compur zatvaraču i s najkraćom ekspozicijom od 1/250 s. Leda ovog fotoaparata po potrebi se okreću da bi se napravio položen ili uspravan snimak. U odnosu na Perfektu, Superfekta je skuplja, cena joj ide do 250 evra. Pored ovih interesantnih, Welta je pravila i obične dvooke refleksi fotoaparate. Još 1930. godine izašla je prva Reflecta, a druga je napravljena 1936. To su bili relativno skromni fotoaparati, pa im je i cena takva, do 40 evra. I istočnonemačka VEB Welta proizvodila je dvooke refleksi fotoaparate pod imenom Reflecta. Tri modela počela su da se proizvode između 1950. i 1955. godine. Primećujete li da predratni modeli u imenu imaju slovo "c", a pos-

leratni "k". Ovi sa "k" još su jeftiniji, idu do 35 evra. Kolekcionarima će posebno biti zanimljiva Sica. To je bakelitna boks-kamera formata 6x9 cm, vrlo neobičnog izgleda, s refleksnim tražilom i objektivom Achromat 7,7/105 mm, pravljena 1950. godine. Retka je i teško se nalazi, zato joj je kolekcionarska vrednost poprilično visoka, 250 evra. Šta kažete, tolike pare za jednu Weltinu boks-kameru?

WELTE ZA FILM ŠIRINE 35 MM

Eto, stigli smo do poslednjeg poglavlja o Weltama predviđenim za snimanje lajka filmom.

Welta je bio prvi u seriji i to od 1936. godine. Pravljen je s Trioplanom 2,9/50 mm ili Xenarom 3,5/50 mm u Compur zatvaraču. Kasnije, u Istočnoj Nemačkoj, na Welta je stavljan Tessar 2,8/50 u Vebur zatvaraču. Modeli ovog fotoaparata imali su oznake: I, Ic i II, a vrede između 50 i 60 evra. Model sličan prethodnom bio je Weltix. Proizvodio se od 1939. godine s objektivima Xenar 3,5/50 ili Cassar 2,9/50 mm, u Compur zatvaraču s najkraćom ekspozicijom od 1/300 s, a i cena mu je ista.

Weltini jeste fotoaparati s ugrađenim daljinarom, po izgledu sličan Welturu, ali manji. Počeo je da se proizvodi 1937. godine. Modeli pravljene od 1939. imaju zaobljen gornji deo tela daljinara. Objektiv ovog fotoaparata jesu Tessar 2,8 ili Xenom 2,0/50 mm, i zajedno s njima Weltini vredi oko 60 evra. Ako ste posebne sreće, pa posedujete Weltini s Elmarom 3,5/50 mm i to još u Compur Rapid zatvaraču, eto vam zgodne prilike da zaradite i čitavih 300 evra. Fotoaparati neobičnog izgleda s objektivom Tessar 2,8/50 mm koji umesto sklopljive harmonike ima tubus zove se Belmira, a prvi put napravljen je 1960. Ima polugu za premotavanje filma s pravolinijskim kretanjem,

smeštenu na zadnjem delu fotoaparata i vredi oko 60 evra.

I na kraju, stižemo do čuvenog "damskog" fotoaparata – Penti. To je prelep fotoaparati obliha linija s formatom snimka 18x24 mm, koji koristi Karat patrone sa 24 snimka, što znači da u fotoaparatu uvek treba imati i praznu patronu u koju će ući film kada bude snimljen do kraja. Kod ovog fotoaparata film se ne vraća u kasetu, a pored obliha linija lako je prepoznatljiv

Welta 6x9

i po okrugloj poluzi za premotavanje filma, koja nakon snimanja izlazi iz fotoaparata, a film se premotava tako što se poluga ugura u fotoaparati. Penti se prvo zvao Orix (1958), imao je objektiv Trioplan 3,5/50 mm. Kasnije je postao Penti s istim objektivom, zatim se pojavio Penti I, 1962. godine, i Penti II sa selenskim svetlomrom vezanim i za blendu i ekspoziciju i s kazaljkom svetlomera vidljivom u tražilu. Objektiv je kod poslednja dva modela dobio novo ime, sada je to Domiplan, istih vrednosti kao i prethodni. Oznake vremena ekspozicija kod svih fotoaparata Penti jesu 30, 60 i 125 s, a postoji i oznaka B. Kako je Penti bio fotoaparati namenjen damama, proizvodio se u različitim kombinacijama boja i svi imaju istu cenu, oko 50 evra, a nešto skuplji model jeste Export u srebrnoj verziji, dvadeset evra više.

Eto, to je priča o Weltama. Spremajući je, nalazio sam podatke koji su se razlikovali od kataloga do kataloga. U nekim veoma cenjenim katalogima naišao sam i na greške koje nisu bile samo štamparske. Napominjem da i kolekcionarske vrednosti treba uzeti uslovno, kao neki putokaz, a naše mogućnosti i želje dovešće svaku vrednost na pravo mesto.

MIROSLAV NIKOLJAČIĆ

Slevo nadesno:
Welta Gucci 4x6, Welta Dubla, Welta Gucci 4x6 1/2

315.- €

459.- €

395.- €

you can

IXUS 115 3.2MPix
IXUS 500 5.0MPix
IXUS 430 4.0MPix

Canon

BEOGRAD
TEL: 011/655 100, 655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

PROFI FOTO official distributor

Canon

GRADNJA JE ZABAVA, SNIMANJE ZADOVOLJSTVO

Agfa Clack: ispred fotoaparata skinuta je optika

AKO SMO USPELI
U PROŠLOM
BROJU DA VAS
ZARAZIMO "PINHOLE"
FOTOGRAFIJOM,
POGLEDAJTE NEKE OD
VEOMA INTERESANTNIH
FOTOGRAFIJA
NASTALIH U OBIČNOJ
KUTIJI CI ZA FILM

U prošlom broju pomenuli smo neke od mogućnosti samogradnje. Naravno da je snimanje modifikovanim SLR fotoaparatom, bilo da su lajka ili srednjeg formata, najjednostavnije jer se kadrira bez mnogo muke (naravno, uz pomoć gumenog dodatka za okular koji će odstraniti suvišno svetlo), a i određivanje tačne ekspozicije izuzetno je lako zbog ugrađenih TTL svetlomera. Ali, upravo je mogućnost samogradnje ono što privlači najveći broj zaljubljenika u ovu vrstu snimanja. Nije bez razloga napisano da je "pinhole" delom fotografija a delom vajarstvo, jer ima mnogo majstorski odradenih kamera u koje su autori uložili puno ljubavi i truda. Ukoliko ne volite ili nemate gde da se bavite ovim sitnim zanatskim radovima, onda prošetajte po buvljacima i pijacama. Starih fotoaparata koje ćete preurediti i podariti im novi život i upotrebnu vrednost ima svuda, a cena im je smešno mala. Ja sam, na primer, na pijaci kupio za 50 dinara staru 6x9 Agfa Clack, osposobio njen jednostavan ali efikasan zatvarač, skinuo optiku i ubacio rupu. Cela operacija nije trajala duže od dva sata. Ono što je dodatno zanimljivo jeste sistem za filtere koji se nalazi na posebnom nosaču i gde postoje UV i žuti filtar koji je korišten pri snimanju crno-belim filmom.

Ukoliko ipak rešite da sami izradite ozbiljan "pinhole" fotoaparat, možda će vam pomoći jedan mali savet za izradu meha. Materijal koji se izuzetno dobro pokazao dobićete na poklon u svakoj fotografskoj radnji – to su kese u koje se pakuju rolne fotopapira. S unutrašnje strane kese (koja će nama biti spoljašnja) naneta je crna plastika koja je izuzetno otporna na savijanje, a ima i onaj ozbiljan, profesionalan izgled. Drugu stranu, koja je papirna, obojimo crnom mat bojom, a zatim kesu ispresavijamo da bismo dobili meh. Meh je neophodan za samogradnju fotoaparata većih formata.

SNIMANJE

U osnovi, snimanje je identično kao i klasičnim fotoaparatom koji ima objektiv. Razlika je u tome što rupa nije tačka i što kroz nju ne prolazi jedan zrak svetlosti odbijen od nekog objekta, već se može govoriti o malim snopovima. To je prvi razlog one kreativne, blage neoštrine. Drugi razlog jeste to što zraci koji se lome na ivicama rupe bivaju raspršeni jer se javlja difrakcija. Difrakcija je dodatno pojačana

ukoliko snimamo direktno prema suncu, što smo pomenuli u prethodnom broju. Kako pri snimanju fotoaparatom s rupom nema klasičnog fokusiranja, oštrina slike podjednaka je na celom području fotografije. Ipak, ukoliko želimo da snimamo male objekte i pridemo bliže nego što je udaljenost same rupe u odnosu na film, oštrina će se dodatno smanjiti zbog pojave divergencije svetlosnih zraka.

Unutar samog fotoaparata, fotoosetljivi materijal može biti ravan ili blago savijen. Kada je film postavljen ravno, dešava se da količina svetlosti opada prema krajevima koji zbog toga budu tamniji ili, kako se to fotografski kaže, vinjetirani. Ta, uslovno rečeno mana, javlja se naročito prilikom širokougaonog snimanja i može se lepo iskoristiti kao estetska prednost. Ukoliko pravite fotoaparat od okrugle kutije, možete to učiniti na dva načina: rupa je na jednom ravnom kraju cilindra, a film na drugom ili ukoliko hoćete da snimate bez vinjetiranja, rupu postavljate na jednu stranu zakrivljenog cilindra, a materijal na suprotnu zakrivljenu stranu. Materijal može biti film ili fotopapir. Crno-beli i kolor negativ filmovi imaju veću toleranciju od dijapozitiv filmova, pa su samim tim i podesniji za

snimanje. Posebno su dobri crno-beli varijopani filmovi kakav je, na primer, Ilford XP-2 koji se razvija u kolor hemikalijama i ima izuzetan raspon osetljivosti od 50 do 800 ASA. Od fotopapira najbolje rezultate daju oni s mat površinom, pogotovu ako ih koristimo u fotoaparatom koji imaju zakrivljenu površinu nosača jer nema pojave reflektovane svetlije trake.

Za početak, treba odabrati čiste forme jarkih boja ili jakog kontrasta. Gradski prizori jednostavniji su za snimanje zbog svojih oštrih linija nego pejzaži koji imaju mekoću u tonovima sive. Portreti mogu biti neznatno teži za snimanje nego mrtve prirode, strukture ili krajolici.

Pri samom snimanju bitno je da koristimo stabilnu podlogu ili stativ jer ćemo sva snimanja obavljati dugim ekspozicijama. Ako koristimo SLR fotoaparat s TTL merenjem, određivanje ekspozicije ne bi trebalo da bude problem, ali vodite računa o pravilu reciproćnosti osetljivosti foto-materijala jer se kod dugih ekspozicija pojavljuje efekat manjka svetla. (Na primer, za ekspoziciju od 1 sekunde trebalo bi eksponirati još jednu sekundu duže, kada nam svetlomer pokazuje 10 sekundi, ekspozicija bi trebalo

Agfa Clack: detalj zatvarača na kome se vidi ugrađena rupa i nosač s filterima

TARJA TRYGG

biti duga oko 1 minut...) Kod ručno napravljenog fotoaparata moramo da uradimo seriju testova jer će ekspozicija varirati u zavisnosti od veličine otvora i udaljenosti od fotoosetljivog materijala. Našu "magičnu" kutiju postavimo na čvrstu podlogu i usmerimo ka objektu. Polako otvorimo rupu, brojimo kao pravi stari fotografi i zatvorimo. I to je sve. Snimljeni materijal dalje obrađujemo u skladu s vrstom koju smo koristili. Ukoliko snimamo na fotopapiru, njega možemo stavljati, vaditi i obraditi pod zaštitnim laboratorijskim svetlom. Dobijeni papirni negativ koristimo za izradu kontaktne kopije, ukoliko želimo da u potpunosti ispoštujemo kla-

sičan proces, a možemo i da ga skeniramo i dalje obradimo preko računara i tako spojimo proces čije osnove potiču iz davnih vremena s najsvremenijim tehnologijama.

Oni koji koriste digitalne fotoaparate s izmenljivom optikom, takođe, na izuzetno lak način mogu da isprobaju ovakav način snimanja. Ipak, pri ovakvom snimanju treba biti maksimalno oprezan jer je prašina najveći neprijatelj digitalnih čipova, a na ovaj način smo joj omogućili prolaz direktno do unutrašnjosti fotoaparata.

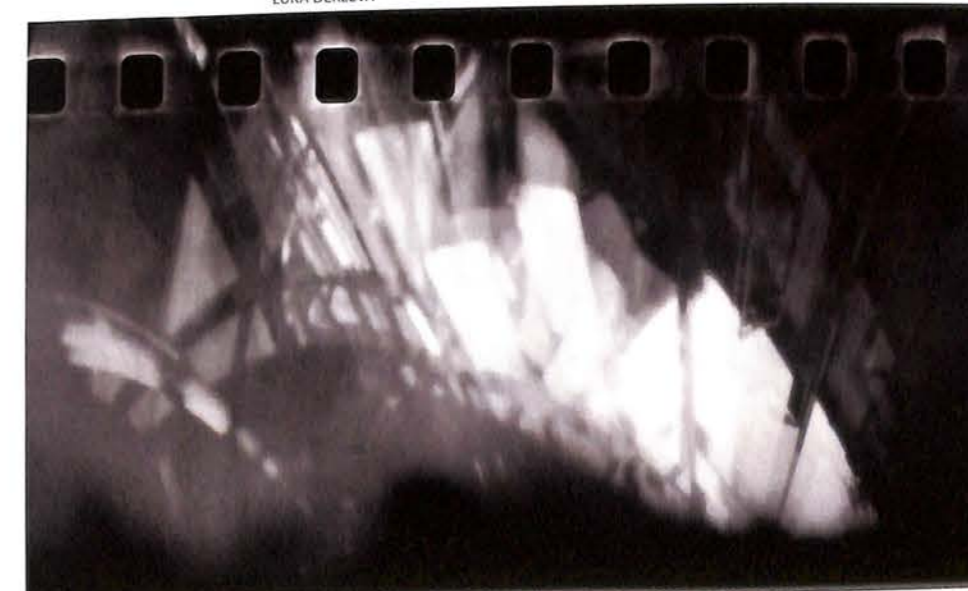
MILAN ŽIVKOVIĆ

LUKA DEKLEVA - NEOBIČNO PUTOVANJE

Interesantan primer upotrebe "pinhole" fotoaparata, tj. camere obscure u ovom slučaju, jesu fotografije mladog slovenačkog fotografa Luke Dekleve. Svoj završni, magistarski rad na Akademiji za film i televiziju (FAMU) u Pragu odlučio je da snimi kroz rupicu, tj. camerom obscuro. Crnu, neprozirnu kutijicu od filma pretvorio je u "fotoaparat" tako što je na poklopcu kutijice iglom probušio rupicu. Na dno kutijice stavio je parče crno-belog filma od 35 mm i napravio seriju fotografija koju je nazvao "Autorstvo nasumičnog" (2001). Reč nasumično ovde je ključna jer je ceo projekat nastao tako što je bacajući pikado na kartu Ljubljane odabrao nekoliko lokacija koje je zatim fotografisao. Na svakoj od tih lokacija pronašao je obližnju poštu na koju je doneo po jednu kameru obscuro zapakovanu u klasičan poštanski paket, koji je, naravno, imao otvor na mestu gde se nalazila rupa camere obscure. Sve pakete, ukupno deset, naslovio je na sebe i dobio ih je naredno jutro. To znači da je eksponiranje filma trajalo toliko dugo koliko su paketi putovali do njega. Luka Dekleva kaže da ga je ovom projektu najviše privukla ideja minimalne mogućnosti kontrole kreiranja vizuelne informacije, tj. snimanje same fotografije jer se, u stvari, sve odigralo mimo njega i rezultati su bili potpuno nepredvidivi. On je samo odredio mesto i put. Ove putujuće camere obscure snimile su prostor koji je autoru donekle poznat, ali iz ugla koji nikada neće moći da vidi osim na ovakav, sporedan način. Zanimljiv je aspekt "slepog" fotografisanja koji direktno dovodi u pitanje autorstvo umetnika. Bukvalno posmatrano, ove fotografije "same" su se snimile.

LUKA DEKLEVA

LUKA DEKLEVA

TARJA TRYGG

TARJA TRYGG - SOLAROGRAFIJE

Ovaj neobičan naziv u sebi krije veoma jednostavan fenomen, a to je fotografsko beleženje kretanja sunca, tj. njegove putanje. Fotograf i profesor fotografije na Univerzitetu u Helsinkiju Tarja Trygg započela je ovaj eksperiment sa svojim studentima prve godine. Na početku školske godine, u septembru, zamolila ih je da pričvrste svoje "pinhole" fotoaparate negde na otvorenom mestu kod svojih kuća ili stanova. Posle Božića doneli su fotografije na kojima su zabeleženi ovi nestvarni prizori putanje sunca! Sama Tarja snimila je mnogo ovakvih solarografija veoma jednostavnim "pinhole" fotoaparatom koji je napravila od crne kutijice za film. Na poklopcu kutije izbušila je veoma malu rupu, a na dno kutijice stavila je parče crno-belog fotopapira. Ovako napravljene fotoaparate postavila je na mnogobrojna mesta, od svoje rodne kuće, pa sve do Indije, jedino je bilo važno da su kutijice dobro pričvršćene i okrenute prema putanji istok – zapad i obrnuto. Ovaj eksperiment pokazao je da se sunce na severu u decembru ne penje iznad horizonta, a u junu nikad ne zalazi iza njega. Na severu se sunce kreće horizontalno, a na ekvatoru vertikalno. Zbog nemogućnosti da sama proputuje ceo svet, poslala je svoje male "pinhole" fotoaparate svima koji su bili zainteresovani da učestvuju u njenom projektu. Ako ste i vi zainteresovani, možete je kontaktirati putem E-mail adrese: ttrygg@uia.fi i uključiti se u fotografsku ekspediciju zvanu „solarografija“. Ovaj metod fotografisanja predstavlja neku vrstu „praktične“ metafore definicije fotografije – pisanje svetlom jer svetlost bukvalno "ucrtava" sunčeve putanje bez ikakvog razvijanja foto-materijala, u ovom slučaju papira. Fascinantna je i činjenica da su sve fotografije u boji iako je materijal crno-beli! Tarja naziva ovaj

metod fotografisanja "antitehnoški" jer se vraća u prve dane eksperimenta camerom obscuro koja je bila i ostala suština fotografije – transformacija realnosti koju "ispisuje" sama svetlost.

1. NAGRADA – Ana Stipanić, "Tišina", Beograd, Canon PowerShot A40

Ušli smo u polufinale našeg konkursa, ako mogu da upotrebim ovaj sportski izraz, a već je jasno da će finale biti veoma napeto i teško. Napeto za vas, a teško za nas jer sva tri pobednika u dosadašnja tri broja podjednako su "jaka", a da ne pominjem puno fotografija kojima je za dlaku umaklo prvo mesto. Drago mi je da delite naše mišljenje pošto ste na glasanju za najbolju fotografiju iz prošlog broja na Internetu dodelili prvo mesto Maji Vukelić – isto kao i mi! Dobro, oko drugog i trećeg mesta nismo se složili: drugo mesto dodelili ste Bojanu Bonifačiću iz Punata i Sladani Nikolić iz Beograda, ali zato smo i postavili glasanje! Posetite obavezno i ovoga puta Konkurs na Internetu jer će finalisti ući u izbor za najbolju fotografiju Konkursa po vašem izboru, koja će dobiti počasno mesto na "home" strani naše internet prezentacije. Pobednička fotografija Ane Stipanić iz Beograda ima odlično svetlo, odličnu kompoziciju, odličan naziv i, ono što je najvažnije, jedan specifičan element koji je izdvaja iz gomile sličnih prizora. Čamac i čovek u pozadini predstavljaju direktan, ako ne i jedini razlog da se snimi ova fotografija jer, upravo taj čamac i taj čovek, unose je iznad prozaične lepote čiste forme i unose priču, vezu između čoveka i mesta na kojem živi, što često predstavlja samu suštinu života. Harmonično jedinstvo čoveka i prirode toliko retko u našoj svakodnevici objedinjeno je u lepoti jednog trenutka često vidljivog samo suptilnoj duši umetnika.

I. BREZOVAC

2. NAGRADA – Zoran Vasić, Velika Britanija, "Pred buru 2 (Yucatan)", Canon 1-n

3. NAGRADA – Predrag Janković, Podgorica, "Maslina pored kuće"

- POHVALE
- [1] Robert Semnic, Novi Sad, "Spiralno", Canon S30
  - [2] Josif Pop – Mitić, Beograd, "Senke", Canon EOS 100, Superia
  - [3] Miroslav Adrović, Subotica, "Gezir", Nikon F5
  - [4] Ljubiša Pešić, Beograd, "Panorama", Nikon F90x, Ilford Delta 100 ASA
  - [5] Milan Stamenović, Knjaževac, "Pogled (na) gore", Zenit TTL

KONKURS

ČOVEK I PEJZAŽ

[6] Srđan Kecojević, Novi Sad, "Rađanje mosta", Fujifilm S602

[7] Dragan Šaponjić, Nova Varoš, "Ice 'n' Sun", Nikon F801s, Fuji Superia 100

[8] Ivan Sofić, Beograd, "Zadimljeni grad", HP Photosmart 720

[9] Dejan Đorđević, Paraćin, "Kapija", Canon EOS 3000

[10] Zoran Aleksić, Niš, "Prazna mesta 2", Nikon F-301, Fuji Superia 100

KONKURS

[11] Radiša Živković, Beograd, "Duga poljana", Olympus C5050 Z

[12] Branislav Stanković, Uzveće, "Tri plasta", Nikon F2, Ektrachrome 100+

Naš časopis ponovo pokreće stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa REFOTO, čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen, s tim da jedan kupon važi za tri fotografije. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

FORMATI I TEHNOLOGIJA RADOVA

Učesnici mogu poslati:

- » crno-bele fotografije i fotografije u boji formata od 13 x 18 cm do 18 x 24 cm,
- » dijapozitive u boji 24 x 36 mm,
- » fotografije snimljene na CD u rezoluciji 300 DPI veličine do 18 x 24 cm.

SLANJE RADOVA

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodičnih konkursa.

Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junijski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembarski koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u uži izbor i određuju nagrade.

ROKOWI

- » za avgustovski broj do 20. jula;
- » za oktobarski broj do 20. septembra;
- » za finalni, decembarski broj do 15. novembra.

Za decembarski broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembarski broj, kao i svi oni koji su ušli u uži izbor u prethodnim brojevima časopisa.

NAGRADE KONKURSA

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine. Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodeliće se po tri nagrade:

1. godišnja pretplata na časopis,
2. knjiga "Elementarna tehnika fotografije" Dragoljuba Kažića,
3. deset crno-belih filmova forte – Fototehna.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT,
2. METZ BLIC – FOTOTEHNA,
3. LOWEPRO FOTO-TORBA.

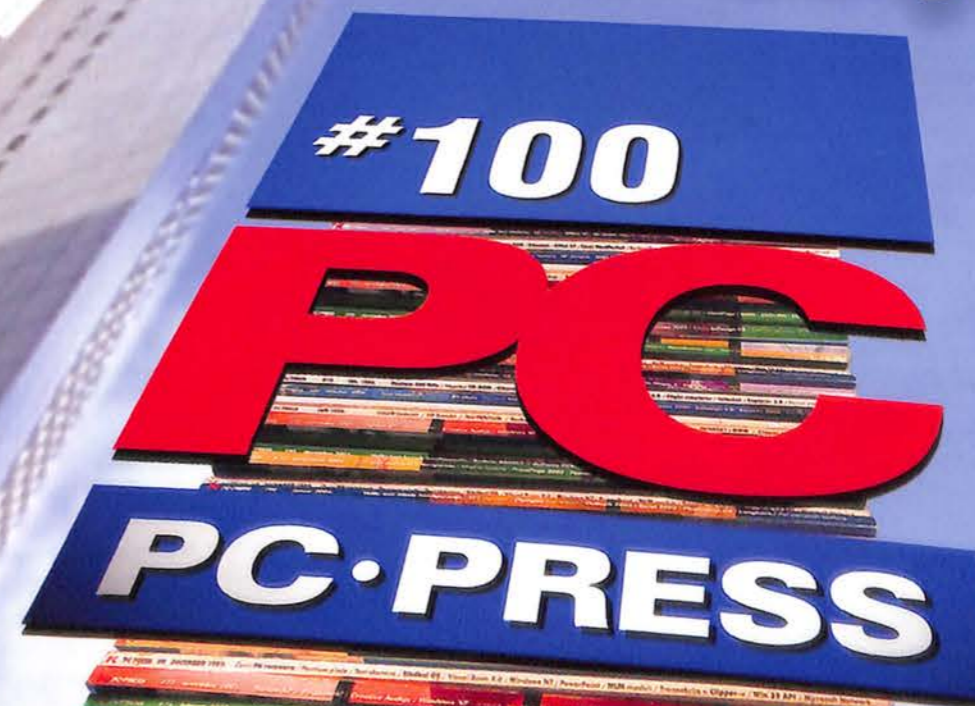
U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u uži izbor, nagrade tog broja i reprodukcije desetak izabranih fotografija. U decembarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije do tada neobjavljenih fotografija Konkursa.

ZAVRŠNE ODREDBE

- » Radovi koji su poslani na Konkurs ne vraćaju se;
- » organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- » odluke žirija su konačne,
- » pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

Idemo dalje ...

GORAN MALIĆ, profesor istorije fotografije na Akademiji umetnosti BK u Beogradu

Uočili ste: komentare vaših radova piše nov čovek. Stariji pamte, a mlađe ću podsetiti: između 1979. i 1985. vodio sam sličnu rubriku u nekadašnjoj *Foto-kino reviji* i za tih šest godina na njenim stranicama komentarisao oko 500 radova foto-amatera. U međuvremenu, kao likovni kritičar i istoričar fotografije obrađivao sam dela mnogih autora, a poslednjih pet godina jedna od mojih nastavnih obaveza prema studentima jeste analiza autora i dela iz opšte istorije fotografije 19. i 20. veka. Dakle, svakodnevno sam "u temi", pa se nadam da će ovaj kontakt doneti obostranu korist: vama, čitaocima, da saznate na koji način bi vaši radovi mogli biti još bolje snimljeni, a meni da se obavestim o novim strujanjima u uvek svežoj amaterskoj fotografiji. Još i ovo: prve svoje komentare fotografija napisao sam i objavio 1975. godine, a osnovne pouke dobio sam od Vojislava Marinkovića, Đorđa Bukilice i Dragoljuba Tošića, koji mi je bio i neka vrsta mentora. Nadam se da će se duh tih pouka i dalje odražavati na poverenje između komentatora i čitalaca.

◀ ALAN Popov

IZ ZRENJANINA se javio Alan Popov da nam saopšti kako je "ispucao" svojih prvih sedam filmova! Ako to pomnožimo sa 36, znači da autor već ima izbor od oko 250 kvadrata, što nije malo za početak, ali jeste malo ako je pred tobom ceo život. Dobro, ta informacija je korisna, a simpatično je to što Alan još iskreno saopštava da je početnik "u pravom smislu te reči". Na kompakt-disku koji smo od njega primili nalazi se 14 fotografija. Motivi su uglavnom skrajnute stvari, predmeti i objekti pored kojih prolazimo jedva ih primećujući. Stara istina se i ovoga puta potvrđuje – valjanom stvaraoču ne treba velika tema da bi napravio upečatljivo delo. Ovde je estetika ružnog (motiva) našla

Da se upoznamo

◀ SINIŠA radić

SINIŠA Radić iz Subotice je, kaže, protivnik digitalne fotografije, pri čemu verovatno misli na takve fotoaparate. Inače, gde god da se okrenemo – skoro sve oko nas je digitalizovano, pa su tako urađene i mnoge fotografije za koje verujemo da su ručno napravljene. Ali, šta smeta – kompjuter je samo alat! I dalje je čovek presudan. Sinišina pošiljka sa tri fotografije pokazuje njegovo zanimanje za predele iz prirode. Sve tri ističu neku vrstu odnosa između herojske prirode (da se poslužimo rečnikom istorije umetnosti) i usamljenog čoveka. Izabranom fotografiji autor je, sledeći šaljivu analogiju, dao naslov "Stepenice". U pozadini je planina u sivkasto izmaglici koja vodi pogled po dijagonalni udesno. U prvom planu tamna masa planine stepenasto (bolje reći testerasto) napreduje ukoso uvis zdesna ulevo. Konačno, na jednoj od terasa u samom središtu fotografije nalazi se grupa ljudi. Eto neobičnosti: dva kompoziciona principa (dijagonalni i centralni, što u praksi nije lako uskladiti) ovde su uklopljena u celinu. Ipak, prostor je preširoko zahvaćen (a ljudi takoreći izgubljeni u njemu), pa bi delimično odstranjivanje likovno neaktivnih površina – kako je predloženo – ovu fotografiju učinilo sažetijom, a time i izražajnijom.

svoju suprotnost – sve Alanove fotografije vrlo su dobre! Ako je zaista početnik, onda mnogo obećava. Odabrali samo dva motiva koja su karakteristična po različitosti primenjenih postupaka obrade. Alan ima izbirljivo oko! Odlično uočava suštinu poruke u sasvim običnom motivu, otkriva zanimljive detalje, nalazi duhovita

poređenja i zna, ili bar intuitivno oseća, zakone izražajnosti uzroka (svetlost) i posledice (senka objekta), kao na fotografiji "Život na suncu". A što je možda najvažnije, nije manirista (mana gotovo svakog početnika da sve snima na isti način), već svakom motivu prilagođava modus izražavanja. Katkad to radi s velikim otvorom

blende (smanjena dubinska oština vodi oko u sam centar interesovanja), drugi put smelo reže fotografiju u panoramski izrez jer motiv to opravdano zahteva – "Krivina nalevo". Sve u svemu, Alan vrlo dobro koristi mogućnosti svoje opreme, pa radoznalo očekujemo njegove nove radove.

◀ GEZA sakač

slikare, kao i fotografe (iako savremeni fotografi znatno ređe koriste takve motive). Podsećamo na neke velike primere iz istorije fotografije, na primer na radove nemačkog fotografa Karla Blossfelda – oko 1928 – koji je u atelje unosio različite biljne oblike i od njih stvarao zanimljive ornamentalne forme ili čak monumente, pa na erotizovane lale sjajnog Mejlptorpa iz 1978. Od domaćih autora u tome su bili pravi majstori Debeljković, Cvetanović...

Objekt je snimljen iz raznih uglova. Sve četiri fotografije koje nam je poslao Sakač naizgled su slične, ali svaka pokazuje drugačiji karakter. Izabrali smo jednu, "Korenje (iz) reke Tise", motiv je neka vrsta prirodne skulpture. Sakač je vešt fotograf. Tehnika mu je vrsna, ali u čistoći kadra ima problema, što se na prvom mestu ogleda u prenatrpanosti detaljima. Motiv je jako zgusnut, sabijen do granica kvadrata; metaforično rečeno, nedostaje mu

PROLEĆE nailazi. Reka Tisa raste i nosi sa sobom razno granje, panjeve, korenje... – piše Geza Sakač iz Novog Bečeja. Eto, dakle – korenje kao inspiracija fotografa! Ideja da se ono što je priroda odbacila pretvori u neku vrstu umetničkog dela nije nova i uvek je zahvalna. Uopšte, detalji iz prirode uneti u atelje postaju mrtva priroda, a taj motiv poseban je izazov za

vazduh da bi disao punim plućima. U isto vreme, tu i tamo probija artizam autora, što je vidljivo u prenatrpanom studijskom aranžmanu, vršnim osvetljenjima na lakiranoj površini objekta ili raznobojnim tonovima u pozadini. Nije dobro ako prirodi, pa čak i mrtvoj, nedostaje ono što svakako treba da ima – jednostavnost u izrazu, dakle prirodnost.

IGOR LAZIĆ

TRI fotografije Igora Lazića pokazuju lepu sposobnost uočavanja detalja iz svakodnevnog života. Ali, njegove fotografije stilski su neujednačene, reklo bi se da su iza njih tri različita autora (jedna je crno-bela, "lajfovski" isečak, na drugoj je uhvaćen trenutak sletanja goluba – obe su u reportažnom maniru i vešto su napravljene). Treća, koju objavljujemo, jeste neka vrsta anegdote. Mogla bi se svrstati u kategoriju foto-humora. Ali, da bi istina bila zadovoljena, treba reći

da nijedna od Igorovih fotografija nije optimalno komponovana, a na fotografiji "Autokontrabas" možda najveći problem leži u vrlo prostranoj svetloj površini. Istina, mogla bi se odrezati petina na levoj strani fotografije, ali to ne bi mnogo pomoglo. Dakle, i zanimljiv sadržaj mora se prikazati na likovno zanimljiv način. Savet je jednostavan: kad uočite zanimljiv motiv, poput "autokontrabasa", smesta ga snimate (da ne utekne!), a zatim nastavite da ga obrađujete tražeći što bolji ugao.

ANA ĆOSOVIĆ

STUDENT likovne umetnosti Ana Ćosović iz Srbija (Republika Srpska) fotografiše s nejednakim uspehom. Od šest poslatih fotografija, tri su s ljudskim elementom i, slobodno rečeno, prilično su haotične. Previše podataka u fotografiji, nemirna pozadina, rezanje ruku ili dela lica... sve su to vrlo očigledne mane, počev od izbora motiva pa do kadriranja. Ostale tri (od kojih jednu izdvajamo) tretiraju detalje iz prirode, odnosno motive starih zgrada. Ako se kod scena iz života donekle i prašta neuredna kompozicija (jer život, naravno, teče, i motiv često promakne pre nego što smo spremni da složimo sve kockice), kod statičnih prizora svaka takva mana još više se uočava. Fotografija "Prolaznost" s ruiniranim zidom čuva mnoge neispričane priče proteklih vremena. Prizor je zahvaćen geometrijski, a slika komponovana jednostavno ali funkcionalno. Ističe se faktura materije i ugasla boja, što ovaj motiv više karakteriše kao slikarski nego fotografski. Fotografski prikaz bi svakako podrazumevao izražajnije boje,

a one su ovde prilično mlake (a verovatno je nedostajalo i sunce prilikom snimanja). S obzirom na to da je Ana budući umetnik, a fotografija je tom nastojanju veoma dobra podrška, trebalo bi da istražuje i više i analitičnije.

SRĐAN ĐURIĆ

SUDEĆI po jednoj poslatoj fotografiji, mladi Novosadanin Srđan Đurić (15 godina) pokazuje zanimanje za široke prostore u prirodi, filmskim jezikom rečeno – za totale. Kaže, voli da fotografiše i životinje, a u poslednje vreme i portrete. Pa, dobro, očekujemo i takve radove. A sad... zavejano naselje usred četinarske šume

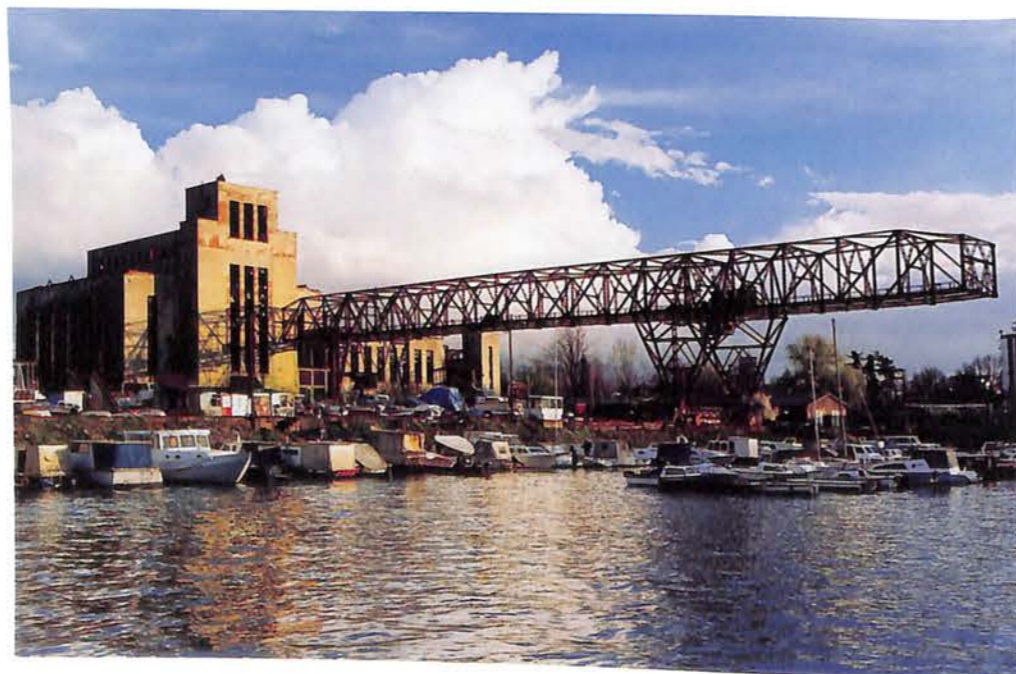
snimljeno s povišene i udaljene tačke donelo je zanimljivu arabesku, ali ne i previše čitku fotografiju. U stvari, kod motiva kakav je ovaj, koji

vrvi od nemirnih detalja, čitkost i ne bi morala biti cilj. Možda je dovoljan razlog za postojanje fotografije sam utisak koji nude neke grafički razigrane forme iz prirode. Čini nam se da jela na desnoj strani deluje kao preterano naglašena tamna masa koja nipošto ne doprinosi likovnosti celine. Zato bi trebalo odrezati desnu četvrtinu fotografije i neznatno je skratiti odozdo. U stvari, ako Srđan bude fotografisao češće, rezultati će s vremenom biti bolji!

NIKOLA ŽIVKOVIĆ

DVE fotografije koje je poslao Nikola Živković iz Beograda snimljene su na reci, a odaju dva različita raspoloženja. Jedna tiha, meka, "ispranih" boja, s udaljenim splavom u pozadini, a druga, "Dorćolska marina", bojom bogatija, nekom dramatičnijom i znatno izražajnijom. I tehnički briljantnija. Objavljena fotografija ima lepotu razglednice, što znači da je prijemčiva za oko. (Nažalost, većina razglednica "pati" od viška vizuelnih informacija.) Najveća vrednost ove fotografije jeste njena bogata atmosfera. Opšti ton je prijatan, a tome je svakako doprinela kosa svetlost vrlo niskog, po svemu sudeći, popodnevnog sunca. Svi objekti reljefno su izraženi, ali ono što nam skreće pažnju jeste izvesna linearnost u izrazu. S leve strane žuta zgrada, a od nje metalna konstrukcija razapeta skoro do kraja desne strane fotografije. Na taj način celina je dekomponovana,

na, horizontalno podeljena na tri gotovo jednake zone – vodu u prednjem planu, sredinu načičkanu najrazličitijim informacijama i – "flamansko" nebo. Povrh svega, te površine "prolaze" kroz fotografiju sleva udesno, pa oko, hteli ne hteli, nema mogućnost da se zadrži na nečemu što bismo mogli nazvati centrom interesovanja. (Uzgred, potpuno isti način frontalnog

kadriranja ima i druga fotografija.) Uz malo više strpljenja, i utrošak više kvadrata filma, autor je mogao da ispita i mogućnosti drugačijeg komponovanja i snimi još bolju fotografiju. Mi nipošto ne kažemo da je ovo loša fotografija (ona je izvrstan dokument!), nego da se s istim motivom mogla postići i znatno izražajnija likovna celina.

"Dobra kompozicija jeste osnova dobre fotografije"

narudžbenica

REFOTO Beograd, Pčinjska 17, tel. 011/2456-151, 244-7958, e-mail: refoto@net.yu

- "Elementarna tehnika fotografije" prof. Dragoljub Kažić
Din. 450 + PTT (Din. 130)

- Pretplata za 6 brojeva časopisa Refoto iznosi Din. 1.344 (1.080 + 264 poštarina)
Pouzećem po ceni Din. 160 + PTT (Din. 109) po komadu (Za područje Srbije i Crne Gore)

- Povezan komplet REFOTO časopisa za 2002. ili 2003. godinu
Din. 2000 + PTT (Din. 150) po kompletu

Naručujem časopis REFOTO, ili druga ponuđena izdanja, koja ćete mi isporučiti putem pretplate ili pouzećem na sledeću adresu:

Ime i prezime _____
Adresa _____
Grad _____
Telefon _____
E-mail _____
Datum / Potpis _____

čovjek i pejzaž

Kupon za foto konkurs
(važi za tri fotografije)

REFOTO
11000 BEOGRAD, PČINJSKA 17

<p>01/1996</p> <p>Anastas Jovanović Dragoljub Zamurović Nenad Marjanović Nikon F90 x Novinska fotografija</p>	<p>03/1996</p> <p>Ana Lazukić Goranka Matić Zorica Bajin Đukanović EISA 1996/97 Nikon F5</p>	<p>07/2001</p> <p>Ivo Eterović Veljko Vujanović Petar Kujundžić EISA - pobjednici Nikon D1X</p>	<p>08/2001</p> <p>Saku Paasilhti Mladi fotografi Nikon Coolpix 995 Canon EOS 300N Kros proces</p>	<p>09/2002</p> <p>Aleksandar Kelić Željko Sinobad Nikon foto-konkurs NPCI Blicevi Olympus Camedia 4040 Zoom</p>	<p>10/2002</p> <p>Branislav Strugar Vladimir Marković Yu Press Photo Mamiya 645 Nikon D100</p>
<p>11/2002</p> <p>Mario Bralić Nova francuska modna fotografija Branko Bačović Nikon Coolpix 5000 Nikon F100</p>	<p>12/2002</p> <p>Miodrag - Mića Miladinović Mario del Kurto Studenti FAMU Contax N1 Nikon D100</p>	<p>13/2002</p> <p>FOTOKINA: Hasselblad H1 Fuji Fine Pix S2 Canon EOS 1Ds Nikon Coolpix 5700</p>	<p>14/2002</p> <p>Konkurs Putovanje - finale Gregor Podgorsky Nikon F80 Canon EOS 300V Contax N1 digital</p>	<p>15/2003</p> <p>Dragoljub Zamurović Branko Belić Canon EOS 1V Olympus Mju 300 i Mju 400 Nikon Coolpix 4300</p>	<p>16/2003</p> <p>Henri Cartier - Bresson Jaroslav Pap World Press Photo 2002 Canon G3 Kompaktni fotoaparati</p>
<p>17/2003</p> <p>Robert Doisneau Vladan Milisavljević Canon EOS 10D Nikon F75 Canon Ixus 400</p>	<p>18/2003</p> <p>Aleksandar Dolgij Branislav Brajan Rašić Kodak DCS Pro 14n Olympus Camedia C-740 Nikkor AF-S VR 70 - 200 mm</p>	<p>19/2003</p> <p>Mihaly Moldvay Vlaho Brangoljica Ljubiša Tešić Nikon D2H Olympus E-1</p>	<p>20/2003</p> <p>Finale konkursa ljubav Alija A. Akšamija Canon D300 Nikon objektiv FujiFilm Finepix F700</p>	<p>21/2004</p> <p>Novi konkurs časopisa Rene Burri Damir Šagolj Pejzaž u fotografiji Tema broja: DIGTL/ANLG</p>	<p>22/2004</p> <p>YU/World press photo Boris Sperm Tema broja/ PRESS PHOTO Cebit/ PMA Nikon D70</p>

Ime i prezime _____

Adresa _____

Grad _____

Telefon _____

E-mail _____

Naziv fotografije _____

Film _____

Fotoaparat _____

REFOTO
11000 Beograd
Pčinjska 17

VAŽNO

S obzirom na sve učestaliju ponudu NIKON proizvoda sumnjivog porekla po izuzetno niskim cenama skrećemo Vam pažnju na sledeće:

- Nalepnica REFOT B na kutiji NIKON proizvoda jeste garancija da je isti originalan i legalno nabavljen direktno od proizvođača NIKON Corp.

- U kutiji se, uz garanciju NIKON Corp., nalazi i garancija na srpskom jeziku koju izdaje REFOT B a popunjava prodavac kao i upustvo na srpskom jeziku (za digitalne fotoaparate na cd-u).

Refot B obezbedio je tehničku podršku: ovlašćeni, specijalizovani NIKON SERVIS koji pored popravki pokriva i garantni rok, ali SAMO za proizvode koji imaju gore nabrojano.

potražite adrese ovlašćenih prodavaca na www.refot.com

REFOTB Ekskluzivni uvoznik i distributer
Pčinjska 17, 011 2456 151, 308 7004, 244 7958

AKTUELNOST, PRE SVEGA

SRĐAN KECEOJEVIĆ, NOVI SAD

Posle dužeg razmišljanja, i ostalog, reših i ja da vam se pridružim u stvaranju časopisa pošto mislim da je i vaša želja, što zbog popularizacije fotografije, što samog časopisa, da dajete priliku nama, ljubiteljima fotografije, da se vidi ono što radimo, uživa jući u fotografiji, a da to nije puklo fotografisanje radi novca.

Što se tiče časopisa, bez puno priče, mislim da je tu sve na mestu – od rubrika za učenje fotografije, saveta i iskustava, preko intervjua, do pisama naših čitalaca. Samo nastavite tako. Jedina mala zamerka bila bi možda upućena ljudima u redakciji koji se bave pisanjem o novotarijama u tehnici, kojih da se i to kaže, svaki čas ima sve više i više, a to je da probaju da budu u toku s tim koliko god je to moguće (poslednji broj ima rubriku o Minolti Dimage A1, a noviji model A2 već je u prodaji, izašao početkom februara). Naravno da ja razumem probleme oko pripreme časopisa i tako dalje, zato sam i rekao "mala zamerka". Mnogo toga sam uspeo da saznam o fotografiji na Internetu, pa zato pozdravljam ponovnu prezentaciju časopisa. Još ga nisam sasvim proučio, ali prvi utisci su pozitivni... Zovem se Srđan Kecojević, rođen sam 1974 godine u Vrbasu. Od 1979. godine živim u Novom Sadu gde i radim. Fotografijom se bavim dosta dugo, ali zbog finansija, ili čega drugog, bilo je većih razmaka, pauza...

I to je to... pa rekao sam malo...
S poštovanjem

Hvala na pismu i lepim rečima. Drago nam je što ste se odvažili da ga napišete i pošaljete fotografije. Za prvi put imate dobar skor, vaša fotografija ušla je u uži izbor i objavljena je u rubrici Konkurs. Nadamo se da će vam to biti dobra inspiracija da skratite te razmake, pauze... i ponovo se "bacite" na fotografiju. Kao što se rekli, niste novolijka, što se i vidi na vašim fotografijama.

NOSTALGIČNI KLASIČAR

ZORAN VASIĆ, VELIKA BRITANIJA

Javljam se na konkurs "Čovek i pejzaž" vašeg časopisa. Prilažem sedam fotografija koje se nalaze na kompaktnom disku sa skeniranim negativima. Uprkos otporu koji pokušavam da pružim digitalnoj revoluciji, bio sam prinuđen da proizvede svog amaterskog rada pošaljem u elektronskoj verziji, u formi i na mediju koji najmanje poznajem. Nisam čak bio u mogućnosti da u obližnjem Digital Imaging centru jasno objasnim šta mi je u stvari potrebno. Donedavno sam živio u Moskvi. Veoma mi nedostaje nadahnuta grupa asistenata Kodakovog pro-laba u Mosfilmu s kojima sam pet godina zajednički razvijao filmove i ručno kadrirao slike s putovanja... Ovdje, u Engleskoj, u svakoj radnji su me začuđeno gledali svaki put kada sam iz svoje velike kartonske kutije vadio gomilu papira i negativa. Na kraju sam odustao i "dozvolio" da

moje boje pretvore u binarne sekvence... Međutim, nisam siguran da su pri tom poštovana do detalja sva pravila o dimenzijama, minimalnom dpi i slično koje ste u Konkursu propisali. Molim vas da mi na tome oprostite i zamolite kolege u redakciji da moje snimke prilagode standardima. S čestitkama za izvrsno renoviran i osvežen časopis, srdačno vas pozdravljam.

Prvo, naravno, moramo da istaknemo zadovoljstvo što imamo čitaoce čak i u Velikoj Britaniji gde se izdaje veliki broj fotografskih časopisa. Nadamo se da je razlog tome stara uzrečica "Dobar glas daleko se čuje" (i da će ostati na tome). Nemojte toliko brinuti o kvalitetu britanskih foto-laboratorija jer su svoj posao odradile odlično, kao i vi vaš. Dobili ste drugu nagradu na našem konkursu i, da budemo iskreni, bilo je teško izabrati samo jednu fotografiju od sedam fotografija. "Mama i ćerka na pesku" bila je veliki favorit i podsetila nas je na čuvenog japanskog fotografa Shoji Uedu (inače svetski priznatog foto-amatera, kako je sam tvrdio). Ako niste upoznati s njegovim radom, preporučujemo vam da pogledate fotografije iz serije "Sand Dunes". Hvala i pišite nam opet.

FORUM NA INTERNETU

WWW.REFOTO.CO.YU

Kao što smo i obećali u prošlom broju, Forum i Foto-berza na našem sajtu proradili su. Iako funkcionišu tek neke dve nedelje, odziv je velik i već posle kratkog vremena našli su se veoma zanimljivi komentari, mišljenja, pitanja, sugestije, kritike... Na prošlogodišnjoj anketi većina vas tražila je da pokrenemo foto-berzu, što smo upravo i učinili, ali ne u časopisu jer njegovo dvomesečno izlaženje ne bi zadovoljilo dinamičnost koju zahtevaju oglasi. Internet je tu u velikoj prednosti jer se sve menja iz minuta u minut, a čak iako nemate stalan pristup Internetu, za nekih 50 dinara možete "surfovati" sat vremena u bilo kom internet kafeu i usput pročitati ili dati svoj oglas.

Za sve one kojima je Internet još uvek nepoznanica objavljujemo delove iz nekih interesantnih diskusija na REFOTO forumu koje bi vas mogle zaraziti ovom najrasprostranjenijom svetskom groznicom.

TEME:

Predložite temu za naredni REFOTO konkurs – "Život u gradu, Gradski život, Urbani život ili tako nekako!"

– "Dopada mi se ovaj predlog. Tema je podjednako dostupna i amaterima i onima nešto ozbiljnijim, a nije potrebna nikakva specijalna oprema."

Šta biste želeli da vidite na internet prezentaciji REFOTO

– "Čitam dakle REFOTO, i čini mi se da je jako popularna rubrika (što je dobro) kritika radova čitalaca. Lično mislim da vam svoje radove šalje više čitalaca nego što prostor u časopisu dopušta, pa možda ne bi bilo loše da stavite tako nešto na prezentaciju REFOTO (dakle da na sajtu ima više nego u časopisu). Sećam se kada sam kupio prvi fotoaparata lepo je bilo da ti neko ko zna objasni šta nisi dobro uradio..."

– "Složio bih se, može predlog za novu sobu "Critique corner", ono kao mi pošaljemo radove (mailom ili ubacimo na forum) a neki pametan "baja" sve to lepo iskomentariše, baš kao u časopisu..."

Čime fotkate i da li prelazite na digitalu?

– "Fotkam sa A70. Igračica u odnosu na SLR ali digitalni SLR su stvar mašte za mene pa sa ovim malim učim o digitalu. Valjda jednog dana bude para za neki bolji."

– "Dakle, nikad, ikad, nigde i gde, nikada ikada ne bi dao F801 + par Nikkor objektiv za Canon G5 (imo u ruci, malo), sve dok i poslednji proizvođač filma "diše"..."

Šta mislite da li može u Srbiji da se živi od fotografije i ako može od kakve

– "Samo u velikim gradovima. Ja sam u Bačkoj Palanci i jedini fotograf koji zarađuje su "svadbari" kojih doduše ima sve više pa se i njima ponuda smanjuje. Ja se bavim fotografijom amaterski, ali kada mi ponude da nešto fotografisem za kintu, ne odbijam ali isto tako nema šanse ni realno da naplatim. Jednostavno nema para."

– "Ista stvar kod mene, potičem iz manjeg mesta (Topola, Oplenac) u kome ima na sve strane "nazovi i džabe majstora", likova koji pogađaju na krajnje smešne načine poslove. Evo da nabrojim par pa se smejte do mile volje: 1. Lik iznajmjuje hladnjaču za čuvanje svega i svačega – na hladnom naravno, e sad pošto je tražen zbog iste stvari on je rešio da kupi aparat i da uslovljava, ako očeš "ladnjaču. Ja ima da ti "slikam" svadbu. 2. Mladencima 100, 200 ili sve "slike" džabe, gostima koliko smatra da nije mnogo. 3. Batice ma ja ću tebi, nema da brineš, ma znamo se (a posle toga sa svadbe dobiju 600 fotki gluposti i ničega uz to zelenih i plavih fotki sa pregorelih ili razvijajućom opranih filmova)..."

IZDAVAČKA
maliKUĆICA
princŠkolska 91, 21203 Veternik Tel./fax: 021/503-918
E-mail: m.princ@eunet.yu Web: www.maliprincns.co.yu

NOVO!!!
D-Carrier sa LED diodama za FUJI i Noritsu

LAB D-carrier 256

D-C Super Pro LCD
400 dpi za foto 15x20
300 dpi za foto 20x30
i 260 dpi za 30x40
Automatsko podešavanje za sve formate
Računar 3.2 GHz Pentium IV

TFT Monitor 21"
Moguće povezivanje računara u mrežu
800 fotografija 10x15 na sat
Dve papir kasete (standardni papir)

Hemijski proces RA 4 ili kompatibilni
Opcioni dodaci:
Pakon negativ skener i A4/A3 flatbed skener

DISTRIBUTER U SCG:
MINCOM d.o.o. • Novi Sad, Miše Dimitrijevića 25
Tel./fax: 021/540-257 • www.mincom.co.yu

DISTRIBUTER U MAKEDONIJI:
FOTO TRADE KIRČE DODEL • Skopje, Londonska 2, lokal 19
Tel./fax: +389 2 3076-210